

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani
Poljanski nasip 2
1000 Ljubljana

OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV V SLOVENIJI - ANALIZA STANJA IN OSNUTEK ZAKONA

Vodja raziskave:
dr. Katja Filipčič

Člani raziskovalne skupine:
dr. Zvonko Fišer
Lea Kadunc Ilić
Alenka Mežnar
dr. Alenka Šelih
Irena Velić

Naročnik raziskave: Ministrstvo za pravosodje RS

Ljubljana, december 2010

Prvi del: Analiza stanja in primerjalnopravni vidik.....	3
OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV (STORILCEV KAZNIVIH DEJANJ IN PREKRŠKOV) V SLOVENIJI – ANALIZA ZAKONODAJE IN NJENEGA IZVAJANJA.....	4
OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH STORILCEV KAZNIVIH DEJANJ – PRIMERJALNOPRAVNI VIDIK	33
Drugi del: Osnutek zakona o obravnavanju mladoletnih prestopnikov	39
TEMELJNE ZNAČILNOSTI OSNUTKA ZAKONA O OBRAVNAVANJU MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV	40
ZAKON O OBRAVNAVANJU MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV - OSNUTEK.....	47
ZAKON O OBRAVNAVANJU MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV - OSNUTEK OBRAZLOŽITEV ČLENOV	89

Prvi del: Analiza stanja in primerjalnopravni vidik

1. Obravnavanje mladoletnih prestopnikov (storilcev kaznivih dejanj in prekrškov) v Sloveniji – analiza zakonodaje in njenega izvajanja
(Katja Filipčič)

2. Obravnavanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj –
primerjalnopravni vidik
(Klemen Tlaker)*

* doktorski študent, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani

OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV (STORILCEV KAZNIVIH DEJANJ IN PREKRŠKOV) V SLOVENIJI – ANALIZA ZAKONODAJE IN NJENEGA IZVAJANJA

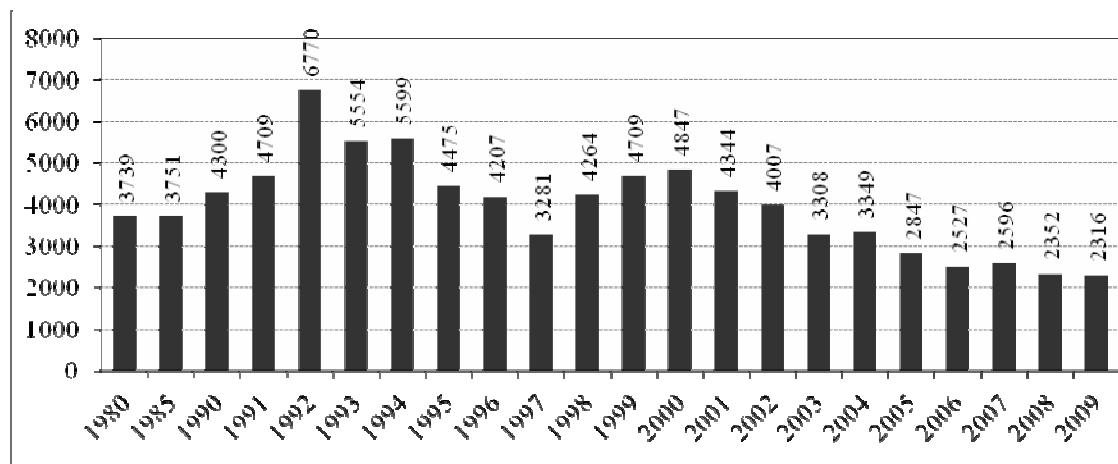
1. OBSEG IN STRUKTURA MLADOLETNIŠKE KRIMINALITETE

Statistična analiza pokaže naslednje značilnosti mladoletniške kriminalitete v Sloveniji:

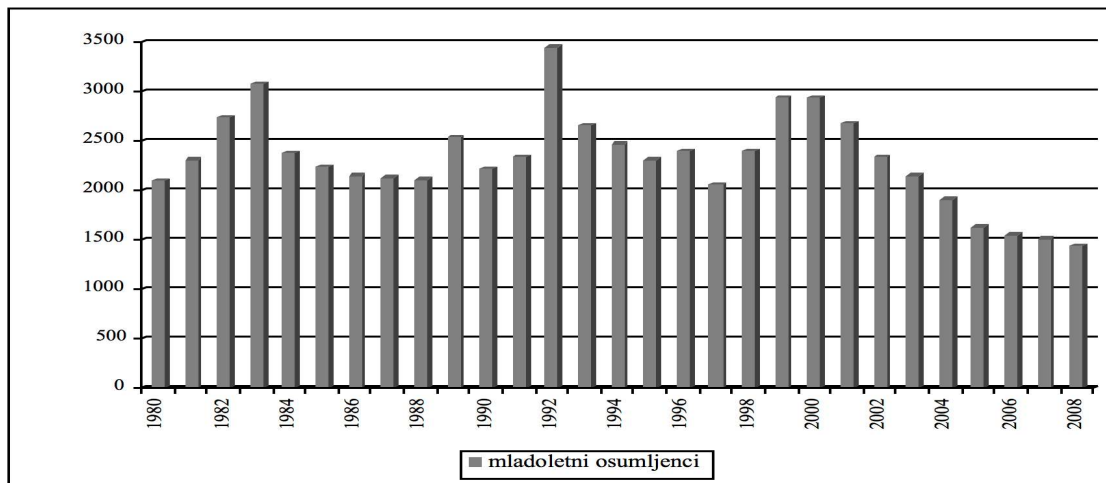
- Mladoletniška kriminaliteta ne narašča, ampak je v zadnjih desetih letih opazen izrazit trend upadanja obsega kaznivih dejanj, ki so jih izvršili mladoletniki (graf 1).
- Upada tudi število mladoletnih osumljencev (graf 2). Do enakega zaključka pridemo tudi ob upoštevanju upadanja populacije v starosti med 14 in 18 let (graf 3).
- Struktura kaznivih dejanj, ki jih izvršujejo mladoletniki, se po letu 2002 nekoliko spreminja – nekoliko naraščajo nasilna kazniva dejanja (tabela 1).

Opisane značilnosti kažejo na to, da je naš sedanji sistem obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj dober in da ne potrebuje bistvenih sprememb, vsaj ne takšnih, ki bi pomenili spremembo njegove temeljne značilnosti – usmerjenost v pomoč, vzgojo in prevzgojo mladoletnikov. Potrebuje pa spremembe v smeri še večje individualizacije obravnave mladoletnikov, večjega poudarka alternativnim načinom obravnavanja in doslednejšega spoštovanja procesnih garancij mladoletnikov pri njihovem obravnavanju. Z navedenimi spremembami in z izločitvijo določb o obravnavanju mladoletnikov iz kazenske zakonodaje ter oblikovanje posebnega zakona se bo le še bolj okrepila prevzgojna naravnost našega sistema. V nadaljevanju bodo prikazane temeljne značilnosti obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in podana ocena ustreznosti zakonodaje ter njenega izvajanja, nato pa bo ocenjena ustreznost obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov pri nas.

Graf 1: Število kaznivih dejanj, ki so jih izvršili mladoletniki (policijski podatki)

Graf 2: Število mladoletnih osumljencev (obrnnavanih na policiji)

Graf 3: Število osumljenih mladoletnikov in izvršenih kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev v starosti od 14 do 18 let (1995 – 2007)

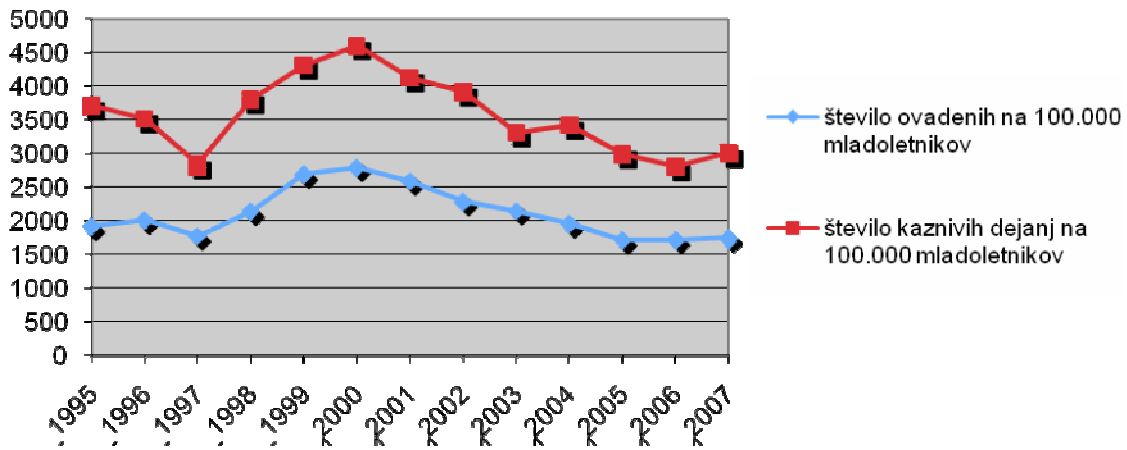

Tabela 1: Kazniva dejanja, ki so jih izvršili mladoletniki (policijski podatki)

leto	Skupaj k.d.	Skupaj osumljenci	Število k.d. na osumljenega mladoletnika	Nasilna k.d. ¹ (%)
2002	4.007	2.337	1,7	5.7
2003	3.308	2.147	1,5	8.3
2004	3.349	1.912	1,8	6.4
2005	2.847	1.631	1,7	6.5
2006	2.527	1.550	1,6	7.8
2007	2.596	1.508	1,7	8.6
2008	2.352	1.439	1,6	8.5
2009	2.316	1.525	1,5	9.1

2. OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH STORILCEV KAZNIVIH DEJANJ

2.1. STRUKTURA IZREČENIH SANKCIJ

Sedanji sistem obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj je Slovenija oblikovala leta 1959 v skladu s takratnimi usmeritvami v razvitih evropskih državah. Temeljna usmeritev sistema je z različnimi ukrepi zagotoviti pomoč mladoletnemu storilcu kaznivih dejanj. V naslednjih petintridesetih letih sistem ni doživel nobenih sprememb, kar tudi pomeni, da Slovenija ni sledila razvoju mladoletniškega kazenskega prava v drugih evropskih državah. Šele Kazenski zakonik iz leta 1994 (Uradni list RS, št. 63/94, 23/99, 40/04, 95/04 – v nadaljevanju Kazenski zakonik oziroma KZ) je prinesel novost na področju sankcij; uveden je bil nov vzgojni ukrep. Po tem letu je struktura izrečenih sankcij prikazana v tabeli 2.

¹ Nasilna kazniva dejanja, zajeta v tabeli 1: uboj, umor, lahka telesna poškodba, huda telesna poškodba, posilstvo, spolni napad, spolni napad na osebo mlajšo od 15 let

Tabela 2: Izrečeni vzgojni ukrepi in kazni v obdobju 1995 – 2009

Leto	Skupaj	Ukor	Navodila in prepovedi	Nadzorstvo organa soc. varstva	Zavodski ukrepi	Mladoletniški zapor	Denarna kazen
1995	499	58.1	2.8	29.3	8.2	1.4	0.2
1996	500	53.4	9.6	29.8	5.6	0.6	1.0
1997	617	42.8	16.2	33.5	5.8	0.2	1.5
1998	636	35.2	15.4	39.5	7.9	0.1	1.9
1999	706	33.6	18.4	40.4	5.1	0.5	1.8
2000	591	29.5	22.7	40.8	4.6	1.5	0.8
2001	571	29.3	18.2	47.3	3.5	0.9	0.9
2002	728	29.8	14.6	49.9	4.0	0.8	1.0
2003	568	30.1	13.4	48.4	6.7	0.7	0.7
2004	615	23.9	15.4	53.3	4.7	1.3	0.8
2005	498	20.3	17.7	52.8	6.8	1.6	0.6
2006	511	20.0	13.9	56.0	5.7	2.1	1.7
2007	459	17.4	19.0	53.2	6.3	2.8	1.3
2008	489	16.4	25.0	47.0	9.8	1.2	0.6
2009	418	14.1	24.9	50.7	8.4	0.7	0.2

2.2. VZGOJNI UKREPI

2.2.1 Izvenzavodski vzgojni ukrepi

Zaradi stališča o zavodskih ukrepih kot skrajnemu ukrepu, nezadostnega nabora izvenzavodskih ukrepov in ob porastu nezaupanja v uspešnost vzgojnega ukrepa nadzorstva organov socialnega varstva kot temeljnega izvenzavodskega vzgojnega ukrepa, je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja izrazito naraslo število izrečenih ukorov, ki so izvršeni že s samim izrekom. Takšna situacija je bila ocenjena kot kriza izvenzavodskih ukrepov in pod vprašaj je bila postavljena smiselnost delovanja celotnega sistema obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Delež izrečenih ukorov je tako v devetdesetih letih presegel celo 60% vseh izrečenih ukrepov (tabela 3).

Tabela 3: Mladolletniki, ki jim je bil izrečen vzgojni ukrep ali kazen, 1965– 1994

leto	Št. vseh izrečenih sankcij	Ukor %	Oddaja v disc. center %	Ukrepi strožjega nadzorstva	Zavodski vzg. ukrepi %	Mladolletniški zapor %
1965	866	21,3	4,6	50,8	20,9	2,4
1970	562	32,9	11,0	39,6	13,5	2,5
1975	831	33,6	7,2	44,3	12,3	2,6
1980	856	36,4	9,2	39,5	13,8	1,1
1985	1098	48,6	9,4	33,1	7,9	1,0
1990	997	58,3	6,5	28,8	6,1	0,3
1991	1076	58,4	8,8	28,1	4,5	0,2
1992	1115	60,3	8,3	26,5	4,8	0,1
1993	1095	61,6	6,1	26,5	5,6	0,2
1994	1027	63,3	5,0	24,8	6,0	0,9

Ocena o neustreznosti takšnega stanja je temeljila na splošni oceni, da so izvenzavodski ukrepi premalo prilagojeni individualnim potrebam posameznih mladolletnikov. Zanimivo pa je, da takšnega stanja ni bilo mogoče oceniti kot neučinkovitega, ker mladolletniška kriminaliteta v tem obdobju ni naraščala. Boljše merilo za oceno učinkovitosti sistema vzgojnih ukrepov bi bilo sicer spremljati, koliko polnoletnih storilcev je bilo obravnavanih že zaradi izvršitve kaznivega dejanja v obdobju pred polnoletnostjo in kakšen ukrep jim je bil izrečen. Tak način ugotavljanja povratnišva pa bi pri nas terjalo posebno raziskavo, ki žal še ni bila opravljena. Iz uradnih statistik namreč ta podatek ni razviden.

Na takšno stanje se je odzval Kazenski zakon iz leta 1994 in uvedel pomembno novost na področju izvenzavodskih ukrepov. Seznam obstoječih izvenzavodskih ukrepov je bil razširjen z novim vzgojnim ukrepom Navodila in prepovedi. Sodišče lahko mladolletniku izreče eno ali več prepovedi oz. navodil kot samostojen vzgojni ukrep in s tem doseže večjo individualizacijo reagiranja na mladolletnikovo prestopniško ravnanje.

Analiza izrekanja izvenzavodskih vzgojnih ukrepov kaže, da je zakonska ureditev na tem področju ustrezna in ne potrebuje večjih sprememb. Žal pa neizvajanje nekaterih izvenzavodskih vzgojnih ukrepov, predvsem delo v korist skupnosti v okviru vzgojnega ukrepa Navodila in prepovedi kaže na infrastrukturne težave, ki bi jih morala država odpraviti. Poleg tega predstavlja določene težave tudi izvajanje vzgojnega ukrepa nadzorstva socialnega varstva; KZ določa, da mora CSD mladolletniku postaviti svetovalca, kar pa se v praksi ne dogaja, ker delo svetovalca po interpretaciji nekaterih ni opredeljeno kot javno pooblastilo. Kljub tej (formalni) zagati pa ni težav pri vsebinskem izvajanju tega vzgojnega ukrepa.

- Izrekanje izvenzavodskih vzgojnih ukrepov

Za razliko od drugih držav v Sloveniji na področju kazenskega prava ni oblikovana tradicija, da bi nove sankcije najprej eksperimentalno uvedli na določenem področju in na ta način ugotovili, kakšni pogoji so potrebni za njihovo uspešno izvajanje v praksi. Tako je bil uveden v slovenski sistem tudi nov vzgojni ukrep Navodila in prepovedi. Takšen način uvedbe je bil tvegan, lahko bi celo rekli »skok v neznano«. Najprej nedvomno zato, ker nov vzgojni ukrep odraža drugačen pristop k obravnavanju mladoletnih prestopnikov, saj poudarja ideje restorativne pravičnosti. Poleg tega zahteva od sodnika, da bolje spozna mladoletnikovo osebnost in njegove potrebe, ker lahko le tako izreče katero izmed navodil in prepovedi. V izvrševanje nekaterih od navodil pa so vključene tudi druge službe kot npr. organi socialnega varstva. Tudi oni so bili brez izkušenj, pogosto tudi brez potrebnega znanja in infrastrukturnih pogojev za izvrševanje nekaterih od na novo uvedenih ukrepov.

Po sprejemu zakona so bili sodniki za mladoletnike deležni nekaj strokovnih usposabljanj in Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti je opravil raziskavo o nekaterih izmed navodil in izdelal metodologijo njihovega izvajanja. Kljub temu pa je obstajal strah, da se sodniki ne bodo odločali za izrekanje novega vzgojnega ukrepa, ali ker ne bodo zaupali v njihovo učinkovitost in smiselnost ali ker ne bodo zaupali centrom za socialno delo, da bodo izpolnili pričakovanja sodnikov glede njihovega izvajanja. Izkazalo pa se je nasprotno; že po dveh letih po uvedbi novega vzgojnega ukrepa se je slika izrečenih izvenzavodskih vzgojnih ukrepov bistveno spremenila – najbolj očiten je padec izrečenih ukorov ob hkratnem naraščanju izrečenega novega vzgojnega ukrepa Navodila in prepovedi. Že po dveh letih od uvedbe je njegovo izrekanj doseglo delež 15 % vseh izrečenih ukrepov, po 15 letih pa že 25% (tabela 3).

Iz tabele 3 je razvidna tudi velika porast izrekanja vzgojnega ukrepa Nadzorstvo organa socialnega varstva, kar je gotovo posledica uvedbe Navodil in prepovedi. Kazenski zakon namreč določa, da se navodila in prepovedi lahko izrečejo kot samostojen vzgojni ukrep, ali pa kot dodatno navodilo ob izrečenem nadzorstvu organa socialnega varstva. Sodišča se pogosteje odločajo za izrek ukrepa nadzorstva zaradi možnosti, da preko navodil mladoletniku usmerjajo delo centrov za socialno delo, ko izvajajo nadzorstvo nad mladoletnikom. Na ta način se zmanjšuje nezaupanje sodnikov v izvajanje in samo uspešnost nadzorstvenega vzgojnega ukrepa. V tabeli 4 so prikazani podatki največjega slovenskega sodišča prve stopnje (Okrožno sodišče v Ljubljani), ki obravnava približno 35% vseh mladoletnikov v Sloveniji. Posebej zanimiv je podatek, da se navodila najpogosteje izrekajo ob vzgojnem ukrepu nadzorstva organa socialnega varstva (pogosteje kot pa v obliki samostojnega vzgojnega ukrepa Navodila in prepovedi). Podatki tudi kažejo, da narašča uporaba navodil (ali kot samostojen vzgojni ukrep ali pa kot navodila ob nadzorstvenem ukrepu), v letu 2007 je tako ljubljansko Okrožno sodišče izreklo navodila že 70 % obravnavanih mladoletnikov.

Tabela 4: Izrekanje sankcij mladostnikom na Okrožnem sodišču v Ljubljani

leto	Št. vseh izrečenih sankcij	Ukor	Nadzorstvo CSD		Navodila in prepovedi	Vzg. zavod	Prevzg. dom	zapor	Den. kazni
			Brez navodil ali	Z navodil ali					
2003	189	23,8	24,9	19,0	21,7	5,3	2,6	2,1	0,5
2004	214	13,1	15	38,3	28,5	2,8	1,4	9,9	0
2005	214	18,1	15,5	35,5	23,3	3,6	1,6	2,6	0
2006	169	8,3	20,7	44,4	16,6	5,9	3,6	0,6	0
2007	143	7,7	14,7	42,7	27,9	4,9	2,1	0	0,7

- Težave pri izvrševanju navodil »delo v korist skupnosti«

Vzgojni ukrep »navodila in prepovedi« vsebuje 11 različnih navodil in prepovedi in eno izmed njih je tudi napotitev mladostnika na delo v korist skupnosti. Kazenski zakonik določa, da mora izvajanje tega ukrepa organizirati organ socialnega varstva – center za socialno delo. Ker je ta naloga za centre za socialno delo predstavljala popolnoma nov pristop k obravnavanju mladostnikov, je Inštitut za kriminologijo v letih 1995 – 1996 izvedel raziskavo, v okviru katere je izdelal metodologijo izvajanja tega ukrepa.² Kljub temu so sodišča le redko izrekla to navodilo. Zato je isti inštitut opravil v letih 2003 – 2005 novo raziskavo³, da bi identificiral vzroke za takšno stanje in predlagal spremembe zakona ali izvajanja, da bi tudi ta ukrep zaživel tako, kot v večini drugih evropskih držav.

V okviru navedene raziskave smo analizirali zadeve, v katerih je v obdobju 2003 – 2005 sodišče v Ljubljani izreklo mladostniku to navodilo. Poleg tega smo anketirali sodnike za mladostnike in socialne delavce in ugotovili, da so oboji zelo naklonjeni delu v korist skupnosti in da ta ukrep ocenjujejo kot primeren in potreben. Razlog za izrazito majhno število izrečenih napotitev na delo v korist skupnosti je bil naslednji: sodniki ne želijo izrekati tega vzgojnega ukrepa, ker ga centri za socialno delo zelo pogosto ne izvršijo z obrazložitvijo, da za izvajanje tega ukrepa nimajo finančnih sredstev. Država jim namreč ob uvedbi tega ukrepa ni zagotovila tudi sredstev za njegovo izvajanje (plačilo nezgodnega zavarovanja mladostnika). V okviru raziskave smo poleg podrobnejše izdelave metodologije izvajanja tega ukrepa spodbudili reševanje finančnega vprašanja na ravni ministrstev in dosežen je bil dogovor, da bo ministrstvo za delo družino in socialne zadeve zagotovilo ustrezna.

Petnajst let po uvedbi tega ukrepa v naš sistem in po petih letih raziskave Inštituta za kriminologijo, ki je opozorila ministrstvo za pravosodje na navedeni problem, se še niso zgodile ustrezne spremembe. »Standardov oz. dogovorov o tem, kako in kaj glede izvrševanja tega vzgojnega ukrepa Skupnost Centrov za socialno delo z MDDSZ še vedno ni uspela doreči. Zaradi nedogovorjenih standardov na MDDSZ (oz.

²Dekleva 1996

³Filipčič 2006

kaj mladoletnik za delo v splošno korist potrebuje in kakšni so stroški) centrom MDDSZ ne priznava stroškov in je tudi samo izvrševanje (vključno s stroški) problematično.«⁴

2.2.2. Zavodski ukrepi

- Vrste zavodskih vzgojnih ukrepov

Sodišče lahko mladoletniku izreče tri zavodske ukrepe: oddaja v vzgojni zavod, oddaja v prevzgojni dom in oddaja v zavod za usposabljanje. Pravna narava oddaje v zavod za usposabljanje je sporna. Sodišče ga po 81. členu KZ lahko izreče le kot nadomestni vzgojni ukrep (namesto dveh drugih sankcij):

a) namesto oddaje v vzgojni zavod ali prevzgojni dom, če je mladoletnik moten v duševnem ali telesnem razvoju,

b) namesto varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, če je mogoče v zavodu za usposabljanje poskrbeti za zdravljenje in varstvo mladoletnika.

V primeru pod točko a) gre dejansko le za način izvrševanja drugih zavodskih ukrepov za določeno kategorijo mladoletnikov (z motnjami v duševnem ali telesnem razvoju) in bi bilo ustrežnejše, da zakon to tudi jasno določi. Še bolj sporna pa je pravna narava tega vzgojnega ukrepa pod točko b), ko ga sodišče ga kot kazensko sankcijo izreče neprištevnemu storilcu. S tem ta vzgojni ukrep (kot sankcijo, ki je ni mogoče enačiti z varnostnimi ukrepi) spreminja v poseben varnostni ukrep za neprištevne mladoletnike. Dejansko pa gre tudi v tem primeru le za način izvrševanja varnostnega ukrepa. Nenavadna je tudi določba četrtega odstavka 81. člena KZ, da sodišče ob mladoletnikovi polnoletnosti preizkusi, ali je še potrebno, da ostane v tem zavodu ali pa ga je treba premestiti v ustrezen zavod za polnoletne. Pri nobenem drugem vzgojnem ukrepu namreč ni določeno, da bi polnoletnost takoj vplivala na trajanje ali način izvrševanja vzgojnega ukrepa. Določbe četrtega odstavka po mnenju Beleta⁵ tudi ni mogoče uporabljati tako, da se vzgojni ukrep po polnoletnosti mladoletnika nadaljuje kot varnostni ukrep (čeprav je bil izrečen namesto njega), še manj pa tako, da bi v tem primeru ostal v ustreznem zavodu za polnoletne osebe na podlagi določbe 64. člena KZ do deset let. Glede na navedeno je treba na novo in jasneje določiti pravno naravo oddaje v zavod za usposabljanje.

Prevzgojni dom je po ZIKS notranja organizacijska enota uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, enako kot zapor za mladoletnike. Čeprav bo v nadaljevanju prikazana dobra socialna klima v prevzgojnem domu kot posledica individualnega tretmanskega dela z mladoletniki, pa se zastavlja načelno vprašanje, ali je takšna organizacijska umeščенost prevzgojnega doma ustrezna. Oddaja v prevzgojni dom je vzgojni ukrep s sicer poudarjenim nadzorstvom mladoletnikov, vendar bi bila z umestitvijo v okvir delovanja ministrstva za šolstvo ali ministrstva za delo, družino in socialne zadeve še bolj poudarjena njegova vzgojna funkcija in nepunitivna usmerjenost na načelni ravni.

- Trajanje zavodskih ukrepov

Mednarodna priporočila poudarjajo namestitve mladoletnih storilcev v institucije le v izjemnih primerih, ko mladoletniku strokovna pomoč v njegovem okolju ne bi zadoščala in ko je mladoletnikovo okolje

⁴Igor Bele, Ministrstvo za pravosodje, elektronsko sporočilo z dne 8.10.2010

⁵Bele 2001, str. 462

neprimerno za njegov razvoj v takšni meri, da ga je potrebno iz njega izločiti. Trajanje izločitve iz okolja sme trajati le najkrajši potreben čas. KZ omejuje trajanje bivanja mladoletnika v vzgojnem zavodu in prevzgojnem domu enako, t.j. na tri leta. Glede na to, da se v vzgojni zavod odda mladoletnika, ki ne potrebuje tako intenzivne pomoči in nadzora kot mladoletnik, ki mu sodišče izreče vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom, bi bilo ustrežnejše, če bi zakon določal krajše bivanje v vzgojnem zavodu. Tudi šestmesečna obdobja, v katerih mora uprava institucije (vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma) po 489. členu Zakona o kazenskem postopku (v nadaljevanju ZKP) sodišču poročati o poteku izvrševanja zavodskega ukrepa, so predolga in bi jih bilo treba skrajšati. S tem bi dosegli, da mladoletnik prebije v instituciji res le nujno potrebni čas.

- Pogojni odpust v času izvrševanja zavodskega ukrepa

KZ v 82. členu opredeljuje pogoje za določitev pogojnega odpusta iz zavoda in določa, da lahko sodišče za čas pogojnega odpusta mladoletniku izreče vzgojni ukrep nadzorstva organa socialnega varstva. Nesporno je, da je določena oblika nadzorovanja mladoletnika s strani organa socialnega varstva lahko potrebna in upravičena, vendar je pravno povsem neprimerna sedanja ureditev drugega odstavka 82. člena KZ, saj sodišče ne more mladoletniku, ki mu je že izreklo vzgojni ukrep, po preteku določenega časa poleg tega ukrepa izreči še dodaten vzgojni ukrep. Po sedanji ureditvi sta mladoletniku na pogojnem odpustu lahko po 82. členu KZ izrečena dva vzgojna ukrepa zaporedoma. Takšnega kopičenja sankcij ne more upravičiti niti poseben namen obravnavanja mladoletnih storilcev, saj gre za preveliko odstopanje od načel kazenskega prava in je zato treba nadzorovanje mladoletnika v času pogojnega odpusta urediti drugače. Po zgledu 88. člena Kazenskega zakonika iz leta 2008 (v nadaljevanju KZ-1) je treba tudi določiti možnost, da sodišče naloži mladoletniku za čas pogojnega odpusta določene naloge in mu s tem pomaga pri vključevanju v njegovo okolje.

- Pogostost izrekanja zavodskih ukrepov

Od leta 1959, ko je bil izgrajen sedanji sistem obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, je bila velika pozornost posvečena izvajanju zavodskih ukrepov. Konec šestdesetih let je bil izveden pomemben eksperiment v enem izmed zavodov za mladoletnike v Sloveniji, ki je spremenil način delovanja teh institucij.⁶ V osemdesetih letih pa je nova zavodska reforma uveljavila stanovanjske skupine; vsi vzgojni zavodi so v tem času prešli iz klasičnega, »internatskega« načina delovanja v oblikovanje stanovanjskih skupin. Dobro je bilo tudi poskrbljeno za usposabljanje delavcev v vzgojnih zavodih preko posebnega študija na Pedagoški fakulteti (smer socialna in specialna pedagogika). Konec osemdesetih let je zaradi prevladujočega stališča, da se mladoletnike namešča v zavode le kot skrajni ukrep, izrazito upadlo oddajanje mladoletnikov v vzgojne zavode ob hkratnem promoviranju izvenzavodskega obravnavanja mladoletnikov. Sodišča od takrat izrekajo zavodske ukrepe le približno 7% mladoletnikom in ta delež se zadnjih 25 let ne spreminja (tabela 3). V tem deležu pa so zajeti tako vzgojni zavodi, ki so institucije odprtega tipa (5 % vseh izrečenih sankcij) in prevzgojni dom, ki je institucija zaprtega oziroma polzaprtega tipa (vanj je nameščenih 2 % vseh sankcioniranih mladoletnikov).

⁶Vodopivec 1974

- Izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v vzgojni zavod

Ministrstvo za šolstvo in šport je določilo 4 institucije, v katerih se izvaja vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod: Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru, Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja gora, Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec in Vzgojni zavod Planina. V praksi pa se pojavljajo težave, ko sodišče mladoletniku izreče vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod, vendar pa noben od naštetih vzgojnih zavodov mladoletnika noče sprejeti. Kot razlog se praviloma navajajo mladoletnikove specifične lastnosti in težave, zaradi katerih bi moral biti vključen v posebne programe, česar pa mu v zavodu ne morejo ustrezno oziroma dovolj kakovostno zagotoviti. Takšno stališče zavodov se pojavlja kljub izrecni zakonski določbi Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (v nadaljevanju ZIKS), da je vzgojni zavod dolžan sprejeti mladoletnika, ki ga vanj napoti organ socialnega varstva. K reševanju te problematike ne prispeva niti določba 255. člena ZIKS, ki predpisuje globo za zavod kot pravno osebo in za odgovorno osebo zavoda v primeru, če zavod odkloni sprejem mladoletnika. Navedena problematika je resna in očitno je zakonske norme ne zmorejo rešiti. Verjetno je tudi posledica dejstva, da dejavnosti vzgojnih zavodov sodijo v delokrog oziroma pristojnost treh različnih ministrstev: Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za pravosodje. Očitno bi bilo treba izboljšati sodelovanje navedenih ministrstev glede delovanja zavodov. Posledica razpršenosti pristojnosti in s tem tudi odgovornosti za delovanje zavodov so tudi težave pri pridobivanju podatkov o značilnostih izvrševanja zavodskega vzgojnega ukrepa, saj jih sistematično ne zbira nobeno ministrstvo. Zato v nadaljevanju prikazujem le podatke o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom.

- Dolžina bivanja mladoletnikov v prevzgojnim domu

Prevzgojni dom Radeče lahko sprejem 68 mladoletnikov, vendar v zadnjih 10 letih v povprečju biva v njem le 25 mladoletnikov. Sodišče ob napotitvi mladoletnika v prevzgojni dom ne določi, koliko časa bo mladoletnik moral prebiti v zavodu, saj je to odvisno od uspešnosti mladoletnikove vzgoje in uspešne priprave na življenje izven zavoda. Podatki po letu 1995 kažejo trend podaljševanja časa, ki ga mladoletniki prebijejo v tej instituciji (tabela 5). Ocena tega trenda kot pokazatelja ostrejšega obravnavanja mladoletnikov bi bila preuranjena. Gotovo je to tudi posledica povečanega števila mladoletnikov, ki imajo probleme z drogami ali alkoholom in zato potrebujejo daljši čas, da so pripravljene na vrnitev v svoje okolje. Tako je imelo leta 2002 težave z drogami 40% mladoletnikov, nastanjenih v prevzgojnim domu, ta delež pa je do leta 2007 narasel na 60%. Podoben trend je pri problemih z alkoholom; leta 2002 je imelo težave z alkoholom 11% mladoletnikov, leta 2007 pa 24%.

Tabela 5: Odpuščeni mladoletniki in čas, ki so ga preživeli v prevzgojnim domu (1995 – 2007)

leto	Št. odpuščenih	Povprečna doba bivanja v zavodu
1995	36	1 leto 7 mes
1996	13	1 leto 10 mes
1997	13	2 leti
1998	16	2 leti
1999	19	1 leto 10 mes

2000	10	1 leto 7 mes
2001	12	1 leto 11 mes
2002	13	1 leto 11 mes
2003	15	2 leti 2 mes
2004	13	1 leto 11 mes
2005	13	2 leti 4 mes
2006	13	2 leti 1 mes
2007	12	2 leti 10 mes

- Namestitev mladoletnikov v različne oddelke prevzgojnega doma

Ob sprejemu v prevzgojni dom strokovna skupina (psiholog, socialni delavec, pedagog, zdravnik, učitelj praktičnega pouka, predstavnik paznikov in po potrebi tudi psihiater) za vsakega mladoletnika in v sodelovanju z njim izdelava individualni vzgojni program. Od uspešnosti uresničevanja tega programa je odvisno, v kateri oddelek bo mladoletnik nameščen: polodprti oddelek, oddelek brez drog ali odprti oddelek. Mladoletnika, ki dlje časa ne izpolnjuje individualnega programa, se ne prilagaja delu in življenju v zavodu in izvršuje disciplinske prestopke, se namesti v zaprti oddelek, kjer je deležen individualne obravnave vzgojiteljev.⁷ Statistični podatki kažejo, da je večina mladoletnikov nameščenih v polodprti oddelek in le redki (in za krajši čas) v zaprti oddelek. Tudi ni zaznati trenda pogostejših namestitev v zaprti oddelek.

- Socialna klima v prevzgojnem domu

Namestitev v prevzgojni dom je edini vzgojni ukrep, pri izreku katerega sodišče upošteva tudi težo storjenega kaznivega dejanja, vendar njegov osnovni namen ni kaznovanje, ampak pomoč in vzgoja mladoletnika. Tako je namen določen v kazenskem zakoniku. Kako pa namen tega vzgojnega ukrepa ocenjujejo mladoletniki in zaposleni v tej instituciji, pokažejo rezultati ankete, ki je bila izvedena leta 2000 in ponovljena leta 2005.⁸ V tabeli 6 so prikazana njihova stališča.

⁷Prelič 2007, str. 64-70

⁸Inštitut za civilizacijo in kulturo 2006, Inštitut za kriminologijo 2000

Tabela 6: Odgovori mladoletnikov in zaposlenih v prevzgojnem domu na vprašanje: »Kaj je po vašem mnenju namen zapiranja prestopnikov v prevzgojni dom (obkrožite lahko več odgovorov)«⁹

	Odgovori mladoletnikov		Odgovori zaposlenih	
	2000	2005	2000	2005
Da se jih kaznuje za storjeno dejanje	63,2	60,0	75,7	71,4
Da se jih zastraši, da ne bi ponavljali kaznivih dejanj	26,3	20,0	18,9	20,0
Da se jim v času prestajanja vzgojnega ukrepa prepreči izvrševanje novih kaznivih dejanj	31,6	20,0	51,4	74,3
Da se z njihovim zapiranjem v zavode zavaruje družbo pred kriminalom	21,1	13,3	48,6	48,6
Da se jih prevzgoji	52,6	46,7	67,6	65,7
Da se s kaznijo zastrašijo drugi ljudje, da ne bi izvrševali kaznivih dejanj	10,5	6,7	18,9	20,0
S kaznovanjem se krepi morala in odgovornost ljudi	10,5	6,7	21,6	8,6

(v tabeli je prikazan % anketiranih, ki so odgovorili pritrdilno na navedene trditve)

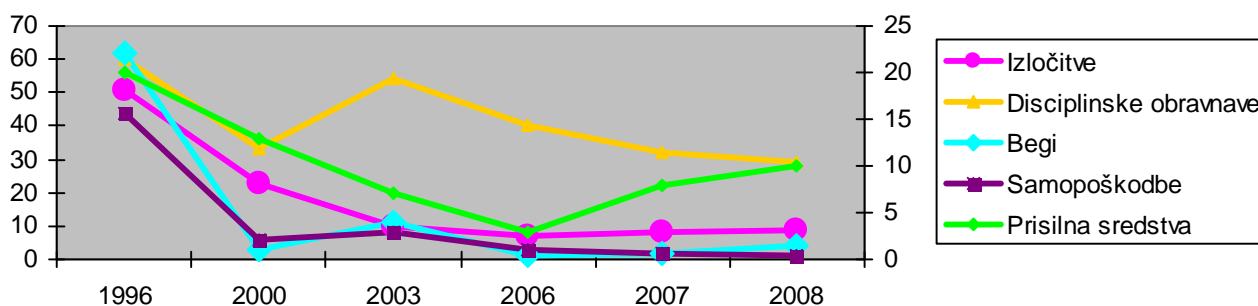
Iz podatkov v tabeli 6 izhaja naslednje: Čeprav je zakonsko določen namen vzgojnega ukrepa namestitve v prevzgojni dom pomoč in prevzgoja mladoletnika, in ne kaznovanje, so mladoletniki s 60 % kaznovalni namen uvrstili na prvo mesto, na drugo pa s približno 50% prevzgojni namen. Z namestitvijo v zavod se mladoletnike izloči iz njihovega okolja in se jim omeji svobodo, podrejeni se morajo pravilom zavoda, zato je razumljivo, da mladoletniki ta ukrep doživljajo predvsem kot kazen in pomoči – prevzgoji pripisujejo manjši pomen. Še bolj zanimivi in presenetljivi pa so odgovori zaposlenih v prevzgojnem domu, ki so prav tako na prvo mesto uvrstili kaznovanje kot namen tega vzgojnega ukrepa, celo v višjem deležu (nad 70 %) kot mladoletniki, med ostalimi nameni pa ob prevzgoji izstopa tudi preprečitev izvrševanja kaznivih dejanj v času bivanja v zavodu. Pri interpretaciji takšnih stališč zaposlenih je potrebna previdnost, saj je polovica zaposlenih v prevzgojnem domu paznikov, ki svojo vlogo pri izvrševanju tega vzgojnega ukrepa nedvomno razumejo drugače kot vzgojitelji. V prikazani anketi pa odgovori paznikov niso ločeni od odgovorov vzgojiteljev. Res pa tudi pazniki s svojim razumevanjem namena prevzgojnega doma pomembno sooblikujejo socialno klimo. Podatki iz tabele 6 kažejo tudi problematičnost ocene retributivnosti nekega ukrepa; zakonsko določen namen ukrepa se lahko bistveno razlikuje od doživljanja tega ukrepa s strani njegovih izvajalcev in samih mladoletnikov.

Merjenje socialne klime je metodološko zahtevno. V nadaljevanju se bom omejila le na prikaz obsega nekaterih izrednih dogodkov, ker so takšni dogodki kot odraz konfliktnih situacij dober pokazatelj klime v zavodu in kažejo rezultat dela z mladoletniki, predvsem individualnega. V vsaki skupini in skupinski interakciji prihaja do konflikta vlog, kako bo skupina te konflikte razreševala, pa je odvisno od občutka skupinske pripadnosti, pripravljenosti vsakega člana posebej za razrešitev konflikta in sposobnosti

⁹Leta 2000 so v anketi sodelovali vsi mladoletniki (21) in 37 zaposlenih (73% vseh zaposlenih), leta 2005 pa 15 mladoletnikov (50% vseh gojencev zavoda) in 36 zaposlenih (78% vseh zaposlenih)

posameznikov ter nenazadnje tudi od motivacije, ki se kaže v stopnji zadovoljstva članov s skupino.¹⁰ Približno enaka zasedenost prevzgojnega doma po letu 1996 omogoča ugotavljanje razvoja socialne klime na podlagi statističnih podatkov o izrednih dogodkih, pri čemer manjše število izrednih dogodkov kaže na ugodnejšo socialno klimo v zavodu.

Graf 4: Število izrednih dogodkov, 1996 - 2008

Statistični podatki (Graf 4) kažejo, da je največji upad izrednih dogodkov po letu 1996 opazen pri izločitvah v posebni prostor, begih iz zavoda in samopoškodbah, tudi prisilna sredstva so uporabljena redkeje. Za razumevanje števila disciplinskih obravnav je potrebno upoštevati spremembo ZIKS leta 2000, ki je kot disciplinsko kršitev opredelila tudi zlorabo podeljenih ugodnosti (npr. nepravočasna vrnitev z dovoljenega izhoda). Natančnejša analiza disciplinskih obravnav po letu 2000 namreč pokaže, da je bila večina disciplinskih postopkov uvedena iz tega razloga.¹¹

Zmanjšanje števila begov je deloma posledica boljšega fizičnega varovanja zavoda po letu 1998, ko se je zgodil množični pobeg iz zavoda, po tem letu pa dodatnih sprememb v fizičnem varovanju ni bilo. Temeljni razlog za zmanjšanje ostalih izrednih dogodkov pa je preoblikovanje vzgojnega programa v smeri bolj individualizirane obravnave, podkrepjene s skupinskim delom, in konstantna sestava pedagoškega kolektiva (do leta 2001 je bila velika fluktuacija zaposlenih). Oba dejavnika sta omogočila, da so se v zavodu pričele celovito izvajati različne specifične obravnave (obrnava odvisnosti od drog in alkohola, obvladovanje jeze in agresije, specialna obravnava storilcev spolnih deliktov, razvijanje pozitivnega samovrednotenja, ipd) ter številne prostočasne dejavnosti (športne, glasbene in likovno ustvarjalne dejavnosti, taborništvo, novinarstvo, idr), ki omogočajo socialno integracijo. Upadanje izrednih dogodkov kaže na to, da je v Prevzgojnem domu dobra socialna klima, ki je tako pogoj za uspešno delo z mladoletniki kot tudi njegova posledica.

V Sloveniji merimo socialno klimo v penitenciarjih in ustanovah (zaporih za polnoletne in mladoletne ter v Prevzgojnem domu) z Moosovim vprašalnikom¹² že 25 let (raziskava je bila prvič izvedena leta 1980,

¹⁰Prelič 2007, str. 73

¹¹Prelič 2007

¹²The Moos Correctional Institutions Environment Scale (CIES)

potem pa z uporabo istega vprašalnika ponovljena še v letih 1995, 2000 in 2005).¹³ Čeprav je bil ta vprašalnik deležen kritik, pa je mogoče kljub nekaterim njegovim slabostim zaradi njegove kontinuirane uporabe že 25 let z analizo odgovorov ugotavljati predvsem spremembe socialne klime. Rezultati Moosovega vprašalnika v Prevezgojnem zavodu kažejo, da se socialna klima v Prevezgojnim domu po letu 1985 izboljšuje. Tudi zadnje anketiranje leta 2005 je pokazalo, da mladoletniki in zaposleni še vedno ugodno ocenjujejo socialno klimo, in statistične analize kažejo, da se stališča mladoletnikov in delavcev zavoda ne razlikujejo pomembno.¹⁴

Če so podatki iz tabele 6 kazali na dojetanje mladoletnikov in zaposlenih prevzgojnega doma kot predvsem punitivnega zavoda (kar seveda ni sinonim za slabo socialno klimo), pa upadanje izrednih dogodkov in rezultati merjenja z Moosovim vprašalnikom kaže na to, da je tudi znotraj kaznovalno usmerjene institucije mogoče ustvariti dobro socialno klimo.

- Povratništvo gojencev prevzgojnega doma

S povratništvom najpogosteje merimo učinkovitost odvzema prostosti, čeprav se ob tem neupravičeno zanemarja vse druge kriminogene dejavnike. V Sloveniji še ni bila opravljena obsežnejša raziskava, ki bi se posvetila izključno proučevanju povratništva mladoletnikov. V manjši raziskavi je bilo analizirano zgolj povratništvo gojencev prevzgojnega doma.¹⁵ V njej so kot povratniki definirane osebe, ki so v obdobju dveh let po odpustu iz prevzgojnega doma storile novo kaznivo dejanje, za katero jim je bila izrečena kazen (tako kot povratniki niso definirane osebe, ki so izvršile kaznivo dejanje, vendar zaradi poravnavanja ni bil uveden kazenski postopek). Zajeti so vsi odpuščeni mladoletniki iz zavoda v obdobju 1996 - 2004, ne glede na to, ali so bili ob odpustu polnoletni ali mladoletni in ne glede na izrečeno kazen za novo kaznivo dejanje.

Med mladoletniki, ki so bili odpuščeni iz prevzgojnega doma v obdobju 1996 – 2004, je delež povratništva povprečno 48%; najvišje je povratništvo pri mladoletnikih, ki so zavod zapustili leta 1996 – 76%, najnižje pa pri mladoletnikih, ki so zavod zapustili leta 2004 – 8%. Analiza pravnomočnih sodb kaže, da so povratniki izvršili v povprečju po 2 kaznivi dejanji.¹⁶

Če pa kot povratnike opredelimo le tiste mladoletnike, ki jim je bila za novo storjeno kaznivo dejanje izrečena zaporna kazen (in so torej povratniki v penitenciarnih institucijah), se stopnja povratništva opazno zmanjša; v letu 1996 za 15%, v letu 1999 za 24% ter v letu 2003 za 21%.¹⁷

Na osnovi navedenih podatkov (in ob zavedanju številnih metodoloških problemov takšnih statističnih izračunov) je težko zaključiti, ali je delovanje prevzgojnega doma uspešno ali neuspešno. Posebej tudi ne

¹³V slovenskih zaporih uporabljamo obliko vprašalnika, kjer anketiranec ob neki trditvi označi »res je« ali pa »ni res«. CIES vključuje 9 dimenzij socialnega vzdušja v zaporih: angažiranost, pomoč, odprtost izražanja čustev, avtonomija, praktična usmerjenost zavoda, reševanje osebnih problemov, red in organizacija, jasnost pravil, nadzorstvo.

¹⁴Brglez 2006

¹⁵Prelič 2007

¹⁶Prelič 2007

¹⁷Prelič 2007, str. 103-111

zato, ker nimamo podatkov, kakšno je povratništvo mladoletnikov, ki jim je bil izrečen kakšen drug vzgojni ukrep in tudi nimamo primerljivih podatkov o povratništvu mladoletnikov v drugih državah.

2.3 KAZNI ZA MLADOLETNIKE

2.3.1. Denarna kazen

Slovenski sistem obravnavanja mladoletnikov pozna dve kazni, ki se lahko izrekata le starejšim mladoletnikom. Kazni mladoletniškega zapora je bila leta 1995 dodana še denarna kazen. Pogoji za izrek slednje so poleg starosti mladoletnika še:

- mladoletnik je izvršil kaznivo dejanje, za katero je predpisana kazen zapora do petih let ali denarna kazen,
- mladoletnik je denarno kazen zmožen plačati sam s svojimi dohodki.

Oba pogoja sta nekoliko sporna ali vsaj nejasna. Izrekanje denarne kazni, kot je določeno v KZ, pa odpira še naslednja vprašanja:

- Zakaj je denarna kazen kot blažja od zaporne kazni omejena le na kazniva dejanja, za katera mladoletniku ni mogoče izreči mladoletniškega zapora, ni je pa mogoče izreči za težja kazniva dejanja, za katera pa je mogoče mladoletniku izreči tako vzgojne ukrepe kot tudi mladoletniški zapor?
- Nadomestitev neplačane denarne kazni z vzgojnim ukrepom ni domišljena predvsem zato, ker bi do takšne nadomestitve preteklo precej časa in bi bil mladoletni storilec v tem času že polnoleten. Tudi zato je vprašljiva smiselnost takšnih vzgojnih ukrepov in se zastavi vprašanje, ali ni bolje mladoletniku že takoj izreči ustrezen vzgojni ukrep.
- Kako razumeti pogoj »lastnih dohodkov« mladoletnika? Je to le njegov zaslužek iz zaposlitve, ali mogoče tudi štipendija, ki mu omogoča izobraževanje?

Glede na navedene pomisleke (in tudi zaradi zelo redkega izrekanja – Tabela 3) bi bilo primerno denarno kazen črtati iz zakona.

2.3.2. Mladoletniški zapor

- Pogoji za izrek kazni mladoletniškega zapora

Čeprav nastopi kazenska odgovornost s 14 letom, lahko sodišče izreče zaporno kazen le mladoletniku, ki je bil v času izvršitve kaznivega dejanja že star 16 let. Podobno razliko med starostjo za kazensko odgovornost in starostjo za izrek zaporne kazni poznajo tudi nekatere druge evropske države kot npr. Švica, Hrvaška, Srbija.¹⁸

¹⁸Dünkel, Grzywa & Pruin, 2009

Mladoletniški zapor se lahko izreče le v primeru storitve hujšega kaznivega dejanja (kaznivo dejanje, za katerega je predpisana kazen zapora 5 let ali več). Sodišče pa lahko tudi storilec takšnih kaznivih dejanj izreče zapor le izjemoma in pri tem upošteva težo kaznivega dejanja in visoko stopnjo kazenske odgovornosti. Ob njegovem izreku mora sodnik posebej obrazložiti, zakaj izrek vzgojnega ukrepa ne bi bil primeren. Če upoštevamo še zakonsko določbo, da je namen zaporne kazni isti kot namen vzgojnih ukrepov,¹⁹ lahko zaključimo, da Slovenija upošteva priporočilo mednarodnih dokumentov glede namena zapora za mladoletnike: vzgoja in ne kaznovanje.

- Dolžina zaporne kazni

Zaporna kazen ne sme biti krajša od 6 mesecev in ne daljša od 5 let. Le v primeru najhujših kaznivih dejanj se lahko izreče zapor v trajanju do 10 let. Enak maksimum je določen tudi v Nemčiji, Grčiji in Estoniji.²⁰ Slovenija sodi v skupino držav, kjer mladoletnih storilcev ni dopustno obravnavati v sistemu za polnoletne in jim izreči zaporno kazen kot polnoletnim storilcem tudi v primeru, če so izvršili najhujša kazniva dejanja. Takšen model lahko opredelimo kot *strict model*, ker je zgornja starostna meja za obravnavanje storilca v sistemu za mladoletnike absolutno določena – ni mogoče sojenje pred sodiščem, ki obravnava polnoletne storilce. Vanj sodijo poleg Slovenije še Nemčija, Avstrija, Švica in nekatere druge evropske države. Drug model pa je *flexible model*, ki dopušča izrek relativno nizke maksimalne kazni v sistemu za mladoletnike, zato pa za storilce najhujših kaznivih dejanj dopušča možnost, da se jim lahko izrečejo kazni za polnoletne storilce. V to skupino evropskih držav pa sodijo npr Nizozemska, Belgija, Francija, Anglija.²¹

Kazenski zakon posebej določa, da mora sodnik pri določitvi trajanja zapora poleg teže dejanja upoštevati tudi stopnjo mladoletnikove osebne zrelosti in čas, potreben za njegovo vzgojo in strokovno usposabljanje. Tako kot v nekaterih drugih evropskih državah je tudi v Sloveniji določeno minimalno trajanje zapora za mladoletnike višje, kot pa je določeno minimalno trajanje zaporne kazni za polnoletne; minimalna zaporna kazen za mladoletnike je 6 mesecev, za polnoletne pa 15 dni. To ni odraz represivnejšega obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, ampak odraz vzgojnega namena kazni zapora in izhaja iz ugotovitve, da vzgojni in tretmanski programi ne morejo obroditi sadov v kratkem času. Minimalno trajanje 6 mesecev je določeno tudi v Nemčiji, Grčiji, Latviji, medtem ko nekatere evropske države določajo krajše minimalno trajanje zapora (3 mesece v Italiji in na Portugalskem), na Slovaškem pa je minimalno trajanje celo 24 mesecev.²²

Zakonsko ureditev (pogoji za izrek, dolžina) mladoletniškega zapora lahko ocenimo kot ustrezno.

¹⁹73.čl. Kazenskega zakonika: »Namen vzgojnih ukrepov in kazni za mladoletnike je, da se mladoletnim storilcem kaznivih dejanj z varstvom in s pomočjo, z nadzorstvom nad njimi, njihovim strokovnim usposabljanjem in razvijanjem njihove osebne odgovornosti zagotovijo njihova vzgoja, prevzgoja in pravilen razvoj.«

²⁰Dünkel et al. 2009

²¹»The situation in Europe is completely different from that in the United States. In the strict model, transfer to the adult criminal justice system is completely impossible. In the flexible system, it is possible but it is the court that decides on the penalty to be imposed on the juvenile, and not the prosecutor.« (Weijers, Nuytiens & Christiaens, 2009, str. 108)

²²Dünkel et al. 2009

- Pogostost izrekanja kazni mladoletniškega zapora

Sodišče izreče kazen zapora le 1-2% mladoletnikom (Tabela 2) in je ta delež med najnižjimi v Evropi. Delež zapora med izrečenimi ukrepi se v evropskih državah močno razlikuje; v Nemčiji in na Finskem predstavlja zapor manj kot 2% vseh izrečenih sankcij, medtem ko je ta delež v Angliji in Walesu 15%, v Litvi pa celo več kot 30%.²³

- Dolžina izrečenih kazni zapora in pogojni odpust

Čeprav je v Sloveniji mogoče izreči kazen zapora do 10 let, pa je bila takšna kazen v obdobju 2001 – 2007 izrečena le enemu mladoletniku, 73% mladoletnikom pa manj kot dve leti (Tabela 7). Analiza statističnih podatkov tudi kaže, da ni trenda izrekanja daljših zapornih kazni.²⁴

Tabela 7: Dolžina izrečenih kazni zapora, 2001 - 2007²⁵

	Manj kot 1 leto	1-2 leti	2-3 leta	3-4 leta	4-5 let	5 let	6-10 let	10 let	Skupaj
2001	2	1	2						5
2002		7						1	8
2003	2	3							5
2004		2	1						3
2005	3	3	3	1	1				11
2006		4							4
2007		2	2						4
Skupaj	7	22	8	1	1	0	0	1	40

Le manjši delež mladoletnih zapornikov prestane izrečeno kazen v celoti, saj jih je večina pogojno odpuščena pred iztekom kazni. O pogojnem odpustu odloča posebna komisija pri ministrstvu za pravosodje, ko mladoletnik prestane tretjino izrečene kazni mladoletniškega zapora.²⁶ V obdobju 2001 – 2007 je bilo iz mladoletniškega zapora odpuščenih 43 mladoletnikov; med njimi jih je le 6 v celoti prestalo izrečeno kazen, 29 jih je bilo odpuščenih pogojno v povprečju 6 mesecev pred iztekom kazni, 8 pa 1 mesec pred iztekom kazni. Število pogojno odpuščenih je bilo v obdobju 2001-2007 stabilno.²⁷

Čeprav ocenjujem delo posebne komisije za odločanje o pogojnem odpustu iz mladoletniškega zapora kot ustrezno, pa bi bilo primerno prenesti odločanje o pogojnem odpustu iz mladoletniškega zapora na sodišče. Tako bi bila njegova vloga pri izvrševanju vseh izrečenih sankcij mladoletnikom enaka (sodišče že odloča o pogojnem odpustu iz vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma), kar je utemeljeno z enakim namenom vseh sankcij, tako vzgojnih ukrepov kot kazni mladoletniškega zapora.

²³Dünkel & Pruin, 2009, str. 203

²⁴Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, letna poročila

²⁵Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij

²⁶Polnoletni storilec je lahko pogojno odpuščen po prestani polovici kazni, le izjemoma po prestani tretjini kazni.

²⁷Ministrstvo za pravosodje

- Izvrševanje kazni mladoletniškega zapora

Zaradi majhnega števila mladoletnih zapornikov (letno je povprečno zaprtih 5 mladoletnikov) v Sloveniji ni posebnega zapora za mladoletnike, ampak so mladoletniki nameščeni v poseben oddelek v enem od zaporov za polnoletne zapornike. Življenje v njem je organizirano tako, da se mladoletni zaporniki ne srečujejo s polnoletnimi. Mladoletniki imajo vse pravice kot polnoletni zaporniki (kot npr. pravica do obiskov, do izhodov, tajnosti pisemskih pošiljk), poleg tega pa so deležni obravnavanja, ki se razlikuje od prestajanja zapora polnoletnih zapornikov predvsem v naslednjem:

- poseben poudarek pri individualnem tretmaju je vzdrževanje stikov s starši, šolanje mladoletnika in nudenje psiho-socialne pomoči mladoletniku,
- obiskovanje šole ima prednost pred delom,
- mladoletnik ima pravico do dnevno 3-urnega gibanja na prostem, medtem ko imajo polnoletni zaporniki pravico do 2 ur,
- obsojenemu mladoletniku se sme le izjemoma izreči disciplinska kazen osamitve in za največ 7 dni – polnoletni zapornik je lahko pridržan v samici do 21 dni.

Režim prestajanja kazni zapora je lahko različen: odprti, polodprti in zaprti. Režimi se razlikujejo glede na število ugodnosti, ki jih ima mladoletnik (predvsem število izhodov). Kljub majhnemu številu zaprtih mladoletnikov iz podatkov v tabeli 8 izhaja, da so bili od leta 2005 do 2007 vsi mladoletniki v zaprtem režimu (vsaj na dan zajemanja podatkov, pri čemer je treba upoštevati, da zaporniki prehajajo med režimi glede na njihovo vedenje). Ta podatek lahko kaže na punitivnejše izvrševanje kazni zapora, vendar bi bil takšen zaključek preuranjen, saj bi bila zanj potrebna podrobnejša analiza osebnosti mladoletnih zapornikov pred in po letu 2005 ter njihova morebitna odvisnost od drog in alkohola (v slovenskih zaporih je to namreč pogost razlog za omejitev ugodnosti v času prestajanja zaporne kazni).

Tabela 8: Režim prestajanja zapora (na dan 1.1. v vsakem opazovanem letu)

leto	Odprti režim	Polodprti režim	Zaprti režim	skupaj
2001	1	6	1	8
2002	1	12	0	13
2003	1	4	0	5
2004	0	4	0	4
2005	0	0	3	3
2006	0	0	10	10
2007	0	0	4	4

2.3. ALTERNATIVNO OBRAVNAVANJE MLADOLETNIKOV – OBLIKE ODVRAČANJA

Slovenija sodi v skupino kontinentalnih držav, kjer je bilo še do srede devetdesetih let 20. stoletja dosledno uveljavljeno načelo legalitete pregona (državni tožilec je v vseh zadevah, kjer obstoji sum storitve kaznivega dejanja, dolžan zahtevati uvedbo postopka), le pri obravnavanju mladoletnikov je imel tožilec diskrecijo, da pri lažjih kaznivih dejanjih (predpisana kazen do treh let) ne zahteva uvedbe

postopka. Razlog je bila njegova ocena, da glede na mladoletnikove osebnostne lastnosti kazenski postopek in izrek vzgojnega ukrepa nista potrebna. Vendar takšno diskrecijo tožilca le pogojno lahko uvrstimo med alternativne načine obravnavanja, katerih smisel ni opustitev vsakršnega obravnavanja, ampak obravnavanje zadeve po pravilih, ki se bistveno razlikujejo od splošnega obravnavanja kazenskih zadev, posledica uspešnega alternativnega obravnavanja pa je, da se storilcu sankcija ne izreče.

Za Slovenijo je značilno uvajanje alternativnih načinov obravnavanja (za polnoletne in mladoletne storilce) v dveh fazah: leta 1995 je bilo uvedeno alternativno obravnavanje, ki ga izvaja sam državni tožilec (odloženi pregon), leta 1999 pa poravnavanje, kjer je funkcija tožilca le izbor primernih zadev za poravnavanje, ki pa se izvaja izven sodnega sistema. Mednarodna priporočila poudarjajo pomen alternativnih načinov obravnavanja mladoletnikov predvsem iz naslednjih razlogov:

- reakcija na storjeno dejanje je hitra,
- mladoletnik v polni meri sprejme odgovornost za svoje dejanje (predvsem v okviru postopkov poravnavanja),
- mladoletnik se izogne stigmatizaciji in drugim negativnim učinkom, ki jih neizogibno prinese obravnavanje v formalnem postopku in izrek sankcije,
- raziskave v tujini kažejo, da so alternativni načini obravnavanja učinkoviti, saj je povratništvo med mladoletniki, ki so bili obravnavani na takšen način, nizko.

V nekaterih zahodnih evropskih državah iz navedenih razlogov intenzivno razvijajo različne alternativne načine obravnavanja in večino mladoletnikov obravnavajo na takšen način (npr. Nemčija).

2.3.1. Odloženi pregon

- Zakonska ureditev

Državni tožilec ima možnost, da pri nekaterih kaznivih dejanjih (predpisana kazen do 5 let zapora) ne zahteva uvedbe kazenskega postopka, ampak storilcu naloži kakšno izmed nalog, določenih v 162. členu ZKP. Če v danem roku mladoletnik nalogo opravi, državni tožilec ovadbo zavrže. Z odločitvijo tožilca, da bo zadeva obravnavana na takšen alternativen način, pa se morata strinjati oškodovanec in mladoletnik. Ker ima oškodovanec drugačno, bistveno manjšo vlogo v postopku proti mladoletniku (ne more nastopati niti kot zasebni niti kot subsidiarni tožilec) je tako poudarjena vloga oškodovanca v postopku odloženega pregona sporna. Tudi izbor nalog, ki jih lahko v okviru odloženega pregona naloži tožilec mladoletniku, je preskromen.

- Pogostost odložitve kazenskega pregona proti mladoletnikom

Ker je uvedba odloženega pregona zahtevala od tožilcev spremenjeno pojmovanje njihove vloge in avtonomije strank (sposobnost odločati o usodi kazenskega postopka), se je v praksi ta institut uveljavljal zelo počasi. Prvih pet let po njegovi uvedbi je bil uporabljen v manj kot 1% vseh obravnavanih zadev, po letu 2000 pa je število odločitev tožilcev za takšen način obravnavanja zadev začelo naraščati. Delež zadev, v katerih je mladoletnik izpolnil naloženo nalogo, niha med 55% in 89% (tabela 9).

Tabela 9: Pogostost odložitve pregona pri mladoletnih storilcih (2001-2007)

leto	Delež odstopljenih zadev od vseh obravnavanih	Delež odstopljenih zadev, v katerih je bila naloga izpolnjena
2001	1,27	89,6
2002	3,4	70
2003	6,1	76,6
2004	9,3	84,3
2005	10,33	60,55
2006	12,10	55,80
2007	10,19	70,50

2.3.2 Poravnavanje

- Zakonska ureditev

Poravnavanje kot postopek, v katerem žrtev in storilec razrešujeta konflikt kot enakovredni stranki, je bilo v slovensko kazensko zakonodajo prvič uvedeno s Kazenskim zakonikom, sprejetim leta 1995 v okviru vzgojnega ukrepa Navodila in prepovedi. Stroka je ob tem poudarjala, da bi bilo nujno umestiti poravnavanje tudi v predkazenski postopek kot obliko odvrčanja.²⁸ Zakonodajalec je sledil temu predlogu in novela ZKP iz leta 1998 je uvedla poravnavanje v predkazenski postopek v okviru diskrecije državnega tožilca (tako za polnoletne kot mladoletne storilce kaznivih dejanj). V letu dni po sprejemu novega instituta v ZKP je tožilstvu uspelo pripraviti podzakonske akte ter v organizacijskem smislu pripeljati projekt uvajanja mediacije do tiste točke, da se je v februarju 2000 začela dejansko izvajati.²⁹ Pomembno spremembo je poravnavanje doživelo še v letu 2001 – možnost poravnavanja je zakonodajalec razširil tudi na kasnejšo fazo kazenskega postopka.

Temeljne značilnosti poravnavanja za mladoletnike so naslednje:

1. državni tožilec lahko v poravnavanje odstopi kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zapora do 5 let,
2. zadeva se lahko odstopi v poravnavanje ves čas do izreka sklepa o vzgojnem ukrepu oziroma sodbe,
3. poravnavanje ne izvaja nobena institucija, ampak neodvisni mediatorji – posamezniki, ki poravnavanja ne opravljajo profesionalno, ampak prejmejo za svoje delo le simbolično plačilo,
4. za poravnavanje je potrebno soglasje mladoletnika in oškodovanca.

Postopek poravnavanja je v naši zakonodaji relativno dobro urejen in ne potrebuje pomembnejših sprememb. Krog kaznivih dejanj, pri katerih se državni tožilec lahko odloči za poravnavanje, pa bi se

²⁸Dekleva 1996

²⁹Mežnar 2000

lahko za mladoletnike razširil še z nekaterimi kaznivimi dejanji, za katera je sicer predpisana kazen zapora nad 5 let.

- Obseg poravnavanja

Za odstop zadeve v poravnavanje se tožilci odločajo redkeje kot za odloženi pregon (tabela 9 in tabela 10). Razlog je verjetno v tem, da je odloženi pregon bližji njihovi prejšnji tradicionalni vlogi, saj sami vodijo to obliko alternativnega obravnavanja, pri poravnavanju pa po odstopu zadeve »izgubijo oblast« nad zadevo.

Tabela 10: Delež odstopljenih zadev v poravnavanje – mladoletniki (2002 – 2008)

Leto	Delež odstopljenih zadev od vseh obravnavanih (%)	Delež uspešnih poravnav (%)
2002	7,44	66
2003	8,01	69
2004	8,5	68
2005	6,46	62
2006	5,54	63
2007	5,95	69
2008	4,92	70

2.3.3 Alternativne oblike obravnavanja kot privilegij?

Odločitev za obravnavanje zadeve v alternativnih postopkih in ne v klasičnih je diskrecija tožilca, zato je treba še posebno pozornost posvečati vprašanju, ali to diskrecijo tožilci uporabljajo v podobnih primerih in enako pogosto. Prevelike razlike v uporabi diskrecije bi namreč lahko označili za neenakost storilcev (in oškodovancev) pred zakonom, pa čeprav lahko dosledno govorimo o načelu enakosti pred zakonom le v primeru zagotavljanja pravic. V Sloveniji z 11 organizacijskimi tožilskimi enotami opažamo velike razlike v pogostosti uporabe te diskrecije (Tabela 11 in Tabela 12).

Takšna praksa kaže na neenako obravnavanje oškodovancev in storilcev v Sloveniji. Njihova dostopnost predvsem do poravnavanja (ki sicer res ni pravica, utegne pa postati privilegij) je namreč odvisna od tega, na območju katerega tožilstva je bilo kaznivo dejanje storjeno in ne od vrste in narave storjenega dejanja ter drugih okoliščin, vezanih na dejanje in storilca. Poleg že sprejetih natančnih meril, ki naj bi usmerjala tožilce pri uporabi njihove diskreciji, je očitno treba še veliko vložiti v izobraževanje tožilcev, usmerjeno predvsem v razumevanje koncepta restorativne pravičnosti.

Tabela 11: Odloženi kazenski pregon za mladoletne storilce po ODT– 2005,2006

ODT	Delež zadev, v katerih je DT odložil pregon	
	2005	2006
ODT CE	20%	25,8%
ODT KK	34,55%	33,04%
ODT KP	0,90%	1,56%
ODT KR	13,94%	15,66%
ODT LJ	0,6%	3,53%
ODT MB	14,1%	13,08%
ODT MS	22,3%	27,82%
ODT NG	18,35%	23,59%
ODT NM	9,86%	22,26%
ODT PT	20,38%	8,69%
ODT SG	10,94%	14,14%
skupaj	10,33%	12,10%

Tabela 12: Delež odstopljenih zadev v poravnavanje (od vseh obravnavanih ovadb) po posameznih državnih tožilstvih– mladoletniki, 2005-2008

	2005	2006	2007	2008	povprečje
ODT CE	0,96 %	4,78 %	2,61 %	2,32 %	2,67 %
ODT KK	3,64 %	7,83 %	1,92 %	1,89 %	3,82 %
ODT KP	19,37 %	4,69 %	9,70 %	14,73 %	12,12 %
ODT KR	6,97 %	6,43 %	8,70 %	6,75 %	7,21 %
ODT LJ	8,95 %	9,29 %	10,15 %	8,06 %	9,11 %
ODT MB	0	0	0	0	0
ODT MS	4,05 %	3,01 %	6,61 %	5,36 %	4,76 %
ODT NG	4,59 %	5,62 %	2,30 %	3,48 %	4,0 %
ODT NM	10,89 %	0	2,15 %	0,72 %	3,44 %
ODT PT	0	0	0	0	0
ODT SG	2,34 %	4,04 %	0,87 %	4,29 %	2,89 %
skupaj	6,46 %	5,54 %	5,95 %	4,92 %	

2.3.4 Širjenje mreže nadziranja

Nove oblike obravnavanja mladoletnikov predstavljajo določeno obliko nadzorstva nad njimi, čeprav bistveno manjšo, kot bi je bili deležni v formalnem kazenskem postopku in z izrekom vzgojnega ukrepa ali kazni. Zato je ključno vprašanje, ali so nove oblike v praksi dosegle svoj cilj – ali imajo vlogo alternative formalnemu postopku, ali pa se uporabljajo za tiste mladoletnike, ki jih pred njihovo uvedbo sistem ne bi obravnaval. Gre torej za vprašanje širjenja mreže nadziranja. Z namenom ugotovljati tovrstne učinke novih načinov obravnavanja smo analizirali statistične podatke glede zavrženj zadev pri tožilstvu. Podatki kažejo, da se je po uvedbi odloženega pregona in poravnavanja delež zavrženj pri državnem tožilcu podvojil (leta 1995, pred uvedbo alternativnih oblik obravnavanja, je tožilec zavrzel

16% vseh zadev, leta 2007 pa 35%). Že zgolj ta podatek dopušča sklep, da tožilci uporabljajo nove oblike obravnavanja (odloženi pregon in poravnavanje) res kot alternativo formalnim postopkom in da njihova uvedba ni povzročila širjenja mreža nadzorstva nad mladoletniki.

2.4 PRIPOR

- Zakonsko določeno trajanje pripora

Mladoletnim storilcem lahko sodišče odredi pripor (472. člen ZKP) iz istih razlogov kot polnoletnim, razlika pa je v njegovem trajanju. Mladoletniki so lahko v priporu pred vložitvijo predloga za izrek vzgojnega ukrepa oziroma kazni največ tri mesece, polnoletni storilci pa pred vložitvijo obtožnice do šest mesecev. Ko je vložen predlog za izrek vzgojnega ukrepa oziroma kazni, pa lahko pripor traja še nadaljni dve leti (enako kot za polnoletne storilce po vložitvi obtožnice). Primerjava z drugimi evropskimi sistemi pokaže, da je takšna dolžina pripora ena od najdaljših v Evropi (le Turčija določa daljše trajanje pripora).³⁰ Že leta 1996 je takšno dolžino pripora Komisija za otrokove pravice ocenila kot neprimerno, ker otrokove pravice niso dobro zaščitene in Sloveniji priporočila spremembo zakona.³¹ Kljub temu pa zakon o kazenskem postopku ni bil spremenjen. Težko je govoriti o utemeljenih razlogih za nespoštovanje priporočil organa OZN. Verjetno zaradi redke uporabe pripora in kratkega bivanja mladoletnikov v priporu (tabela 13) ministrstvo za pravosodje zakonsko določenega trajanja pripora ne ocenjuje kot poseben problem. Vendar pa je po drugi strani tudi res, da že sama zakonska možnost tako dolgega pripora kaže na nezadostno spoštovanje otrokovih koristi v kazenskem postopku. Zato je trajanje pripora po vložitvi predloga za izrek vzgojnega ukrepa oziroma za kaznovanje treba skrajšati.

- Zakonska ureditev drugih omejevalnih ukrepov

Poleg pripora določa zakon o kazenskem postopku še druge omejevalne ukrepe, ki se s smiselno uporabo določb ZKP lahko odredijo tudi mladoletniku. Ker je trajanje teh ukrepov vezano na trajanje pripora, se tudi pri njih pojavi enak problem, kot je opisan zgoraj. Poleg tega je nesprejemljivo, da med »alternativami« pripora mladoletniku ni mogoče določiti bivanja v vzgojnem zavodu, kjer bi bil tudi že takoj deležen ustrezne strokovne pomoči. Področje omejevalnih ukrepov je treba zaradi specifičnih potreb mladoletnikov za njih urediti samostojno.

- Pogostost izrekanja pripora in njegovo trajanje

Iz tabele 13 izhaja, da število mladoletnih pripornikov niha in ni mogoče govoriti o kakšnem trendu naraščanja oziroma upadanja. Enako velja za trajanje pripora. Lahko pa ugotovimo, da je v zadnjih desetih letih praviloma več kot polovica priprtih mladoletnikov v priporu manj kot en mesec, kar je le še dodaten razlog za zakonsko skrajšanje trajanja pripora.

³⁰Dünkel et al. 2009

³¹Sklepne ugotovitve odbora na 13. Seji z dne 30.10.1996

Tabela 13: Število priprtih mladoletnikov in trajanje pripora (2001 – 2009)

leto	Št. pripornikov	Trajanje pripora (%)			
		Do 3 dni	4 – 15 dni	16 – 30 dni	Več kot 1 mesec
2001	24	4.4	30.4	13.0	52.2
2002	13	15.4	15.4	15.4	53.8
2003	17	41.1	5.9	17.7	35.3
2004	13	15.4	23.0	23.1	38.5
2005	21	14.3	4.8	42.8	38.1
2006	32	9,4	6,3	25	59,3
2007	Ni podatka	0	0	100	0
2008	14	0	35,7	28,6	35,7
2009	21	0	4,8	28,6	61,9

Redke so mednarodne primerjave o pogostosti izrekanja pripora, predvsem zato, ker države uporabljajo različno terminologijo za zaprte institucije, kamor nameščajo mladoletne pripornike. Kljub temu metodološkemu zadržku je zanimiva primerjava deleža mladoletnih pripornikov med vsemi zaporniki v evropskih državah. Takšna primerjava za leto 2007 uvršča Slovenijo v skupino evropskih držav z nizkim deležem mladoletnih pripornikov med vsemi zaporniki (Slovenija in Danska 0,7%, Belgija in Portugalska 0,2%, Finska 0,3%, Francija in Nemčija 1%, Anglija 2,7%, Irska 3,2%, Avstrija 3,4%).³²

- Skupna nastanitev mladoletnega pripornika s polnoletnim

Majhno število mladoletnih pripornikov ima tudi slabo plat: zaradi majhnega števila niso urejeni posebni prostori zanje, ampak so nameščeni v zapore, ki so namenjeni polnoletnim storilcem. Zaradi prostorske stiske v teh zaporih se srečujemo s problemom ločevanja mladoletnih pripornikov od polnoletnih. Zakon o kazenskem postopku je do leta 1998 določal, da mora biti mladoletnik priprt ločeno od polnoletnih, izjemoma pa je lahko sodnik za mladoletnike dopustil, da je bil mladoletnik nastanjen v priporu skupaj s polnoletnim pripornikom, če bi njegova osamitev trajala predolgo in če polnoletna oseba nanj ne bo škodljivo vplivala. Skladnost te določbe s slovensko Ustavo je na predlog Varuha človekovih pravic leta 1996 presojalo Ustavno sodišče RS in ugotovilo, da takšna ureditev ni v nasprotju s Konvencijo o otrokovih pravicah in s tem tudi ne s slovensko ustavo. V obrazložitvi svojega stališča je zapisalo, da morajo sodniki pri interpretaciji, kdaj je neko ravnanje v škodo mladoletnika, upoštevati temeljna načela Konvencije in zato ne smejo enačiti odsotnosti škode z zagotavljanjem otrokovih koristi. Posebej je tudi poudarilo, da razlog za odreditev skupnega bivanja v priporu ne sme biti prostorska stiska. Da bi bile odpravljene vse nejasnosti takšne zakonske ureditve, je bil zakon o kazenskem postopku leta 1998 spremenjena tako, da sedaj jasno določa, da je mladoletnik lahko priprt skupaj s polnoletnim le, če je v konkretnem primeru to v mladoletnikovo korist.

³²Van Kalmthout, Knapen & Morgenstern, 2009, str. 16

O skupni namestitvi mladoletnika s polnoletnim ne odloča uprava zapora, ampak sodnik za mladoletnike. To je varovalka, ki zagotavlja, da razlog za skupno namestitev ne bi bila prostorska stiska v zaporu. Vendar pa smo zaradi prezasedenosti zaporov v Sloveniji (in še posebej njihovih oddelkov za pripor) soočeni z nevarnostjo, da bi na predlog uprave zapora tudi sodnik s takšnim sklepom reševal prostorsko stisko. Povprečna stopnja zasedenosti zaprtih oddelkov slovenskih zaporov (v katerih se izvršuje tudi pripor) je bila v letu 2008 povprečno 142%,³³ nekateri zapori pa so zasedeni tudi do 200%.³⁴ Zapore večkrat obiše slovenski Varuh človekovih pravic, ki je v svojem letnem poročilu za leto 2007 razmere za pripornike v enem od slovenskih zaporov ocenil za nečloveške.³⁵ V zadnjih 10 letih je enkrat tudi izrecno opozoril na neustreznost skupne namestitve v konkretnem primeru in zaradi njegovega posredovanja je bil mladoletnik nastanjen ločeno od polnoletnih.³⁶ Na problem ločene nastanitve je opozorila Slovenijo tudi komisija CPT ob obisku leta 1995 in ponovno leta 2006 ter ob tem posebej opozorila, da morajo biti v teh izjemnih primerih posebej skrbno izbrane polnoletne osebe, ki ne bodo izkoriščale mladoletnika ali kako drugače nanj slabo vplivale.³⁷

2.5 OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH STORILCEV PREKRŠKOV

2.5.1 Analiza zakonodaje

Obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj je bilo pri nas posvečene bistveno več pozornosti kot obravnavanju mladoletnih storilcev prekrškov. Če izhajamo iz široko sprejetega izhodišča, da mladoletnik s prestopniškim dejanjem (pa naj bo to prekršek ali kaznivo dejanje) pokaže potrebo po preučitvi okoliščin, ki bi kazale na potrebnost pomoči pri vzgoji, je takšna različna pozornost obema skupinama mladoletnikov neupravičena. Še posebej, če upoštevamo tudi statistične podatke, ki kažejo, da se s sodiščem sreča bistveno več mladoletnikov zaradi storitve prekrškov kot kaznivih dejanj. V letu 2000 je sodišče izreklo sankcije 591 mladoletnim storilcem kaznivih dejanj, takratni sodniki za prekrške pa kar 11.380 mladoletnim storilcem prekrškov.³⁸

Razlog za večjo pozornost obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj je iskati predvsem v naravi

³³Da je prostorska stiska v slovenskih zaporih res problematična, kaže primerjava z zasedenostjo zaporov v drugih evropskih državah: v letu 2007 so bili zapori v evropskih državah v povprečju zasedeni 97,8% (Aebi & Delgrande, 2009)

³⁴UIKS 2009

³⁵Varuh človekovih pravic, 2008, str. 58

³⁶Varuh za človekove pravice se je leta 1999 odzval na pritožbe mladoletnega pripornika, starega 14 let, ki je bil zaprt v priporu skupaj z dvema polnoletnima osebama – oba sta bila kadilca, mladoletnik pa nekadilec. Obiskal je pripor in ugotovil, da je mladoletnik predmet posmeha in ponižujočega ravnanja obeh polnoletnih pripornikov. Varuh je zaključil, da opisana namestitev mladoletnega pripornika skupaj s polnoletnima osebama ni bila v njegovo korist in zaradi njegovega posredovanja je bil mladoletnik nameščen ločeno od polnoletnih pripornikov. (Varuh človekovih pravic, 2000, str 33)

³⁷»During the 2006 visit, the delegation met a few juvenile remand prisoners who had been placed in cells together with adults... The CPT continues to entertain doubts as to whether the placement of juveniles together with adults is always effected in their interest. By way of illustration, one juvenile at Ig Prison was held in a cell together with four adults, most of whom were drug-addicts. The Committee accepts that there may be exceptional situations in which it is in the best interests of juveniles not to be separated from particular adults. In those exceptional cases where it is considered to be in the best interests of a juvenile remand prisoner to be accommodated together with adults, the CPT recommends that particular care be taken in selecting the adult prisoners in question.» (Council of Europe, 2008, p. 37)

³⁸Filipčič 2002

in teži kaznivih ravnanj; kazniva dejanja v primerjavi s prekrški predstavljajo hujše kršitve, za katere se zdi, da kažejo večjo potrebo mladoletnika po posredovanju države pri njegovi vzgoji. Vendar pa ta razlog izgubi relevantnost, če upoštevamo stališče, da zgolj iz teže storjenih prestopniških dejanj ni mogoče sklepati na obliko in intenzivnost potrebne pomoči mladoletniku v njegovem razvoju (je pa seveda intenzivnost ukrepov omejena s težo izvršenih ravnanj – načelo sorazmernosti). Poleg tega pa je treba upoštevati še, da med kaznivimi dejanji, ki jih izvršujejo mladoletniki, prevladujejo lažja premoženjska kazniva dejanja, s čimer se njihova teža približa nekaterim prekrškom. Zaradi pomanjkanja raziskav pa lahko le domnevamo, da številni mladoletniki izvršujejo tako prekrške kot kazniva dejanja, zaradi storitve katerih so obravnavani v dveh različnih in nepovezanih postopkih.

Večja pozornost obravnavanju mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in na drugi strani zapostavljenost obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov se pri nas kaže predvsem v naslednjem:

- Mladoletne storilce kaznivih dejanj obravnavajo specializirani sodniki – sodniki za mladoletnike. Čeprav ne gre za formalno dodatno pridobljena znanja, je pomembno, da se obravnavanje mladoletnikov koncentrira pri istih sodnikih, ki se že zaradi te svoje vloge zavedajo potrebnosti po drugačnem pristopu k obravnavanju mladoletnikov.
- Po zgledu evropskih držav in na osnovi priporočil mednarodnih organizacij so bile v kazensko zakonodajo leta 1995 uvedene nove – alternativne sankcije, z namenom omogočiti bolj individualiziran pristop k obravnavanju mladoletnikov, ki jih je praksa dobro sprejela. Čeprav so se tudi pri obravnavanju mladoletnih storilcev prekrškov kazali isti problemi pri izbiri vzgojnih ukrepov kot tisti, ki so na kazenskem področju privedli do uvedbe novega vzgojnega ukrepa (prevelik delež izrekanja ukorov kot posledica pomanjkanja ustreznih alternativ), je šele Zakon o prekrških leta 2005 (v nadaljevanju ZP-1) po vzoru KZ uvedel istoimenski vzgojni ukrep (navodila in prepovedi) in črtal oddajo v disciplinski center, ki v praksi tudi ni nikoli prav zaživel. Potrebni je bilo torej 10 let, da so se spremembe iz kazenskega prava prenesle tudi na prekrškovno pravo. Vendar pa analiza izrečenih sankcij mladoletnikom pokaže, da se nov vzgojni ukrep izreka v zelo redkih primerih, saj se še vedno 95% mladoletnim storilcem prekrškov izreče ukor.
- Poleg alternativnih sankcij so se v procesno kazensko zakonodajo v devetdesetih letih uvedli alternativni načini obravnavanja (odloženi pregon in poravnavanje) zaradi večje učinkovitosti obravnavanja (prevzemanje odgovornosti za dejanje preko soočenja z dejanjem oziroma oškodovancem), izogibanja stigmatizaciji mladoletnikov in zaradi hitrejšega reagiranja sistema na storjeno dejanje (reakcija bo delovala bolj pre-vzgojno, če bo nastopila v čim krajšem času po storitvi dejanja). V postopku obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov ni alternativnih postopkov, ZP-1 je leta 2005 le razširil uporabo načela smotnosti iz sodišča tudi na prekrškovne organe.

2.5.2. Analiza obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov na Okrajnem sodišču v Ljubljani³⁹

Statistika, ki jo je ministrstvo na področju prekrškov vodilo do leta 2005, je vsebovala zbir podatkov po vrsti vpisnika in vrsti rešitve, po vrsti storilca, vrsti kršitve, ter vrsti izrečenega vzgojnega ukrepa. Sodna statistika večine teh podatkov ne zbira, zato na ravni države ni mogoče več narediti primerjalne analize. V nadaljevanju je tako prikazana le analiza obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov na Okrajnem sodišču v Ljubljani.

- Obseg pripada

V obdobju do leta 2005 je bil pripad predlogov za uvedbo postopka zoper mladoletnike konstanten in je variiral le za cca 100 zadev in sicer od 3845 zadev v letu 2002, 4211 leta 2003 in 4163 leta 2004. Z uvedbo reforme se je pripad v letu 2005 prepolovil (1962), nato je še nadalje upadal in sicer 2006 na 1882 zadev, leta 2007 na 1700 zadev, v letu 2008 pa le še na 1233 zadev. Verjetno je del upada zadev pripisati veliki obremenjenosti policije kot prekrškovnega organa z vodenjem hitrega postopka, ki ima kljub uvodoma navedenem načelu, da mora biti postopek hiter in učinkovit, vseeno več dela v postopku zbiranja dokazov in odločanja, kot pred reformo, ko niso bili nosilec funkcije odločanja.

- Razmerje med zadevami, ko je bil izrečen vzgojni ukrep in tistimi, ko je bil postopek ustavljen

Če pogledamo razmerje med številom vseh rešenih ter meritorno rešenih in rešenih na drug način (sem spadajo zavrnitve obdolžilnega predloga, ustavitve postopka, pa tudi odstopi zaradi krajevne nepristojnosti), v letih do reforme vidimo skupno značilnost, in sicer da se približno 30% (leta 2004 v 32%, leta 2003 v 22%, leta 2002 pa 29%) postopkov konča z izrečenim vzgojnim ukrepom oz. drugo sankcijo, ostale zadeve pa se končajo bodisi z neuedbo postopka ali ustavitvijo, nekaj je pa je tudi odstopov zaradi krajevne nepristojnosti. Ta slika se po letu 2005 spremeni, leta 2005 in 2006 zasledimo sicer manjše število rešenih zadev v primerjavi s pripadom, vendar se ta slika v naslednjih dveh letih popravi. Zato je najbolje primerjati povprečje vseh štirih let, ki pokaže, da je sodišče v primerjavi s številom vseh rešenih (6146) kar v 2849 primerih izreklo vzgojni ukrep, v procentih izraženo je to v 46% primerov, le malo manjši je ta procent v primerjavi z vsemi prejetimi zadevami v zadnjih 4 letih – 42%. Takšno povečanje deleža izrečenih vzgojnih ukrepov je mogoče pripisati dejstvu, da se spremenili obravnavani mladoletniki (manj mladoletnikov z enim ali redkimi prekrški in več povratnikov), kar je lahko tudi posledica selektivnosti policije pri vlaganju obdolžilnih predlogov.

- Kvantitativna primerjava vrste izrečenih vzgojnih ukrepov

Primerjava med posamezno izrečenimi vrstami vzgojnih ukrepov pa v primerjanih letih ne kaže tako velikega odstopanja kot zgoraj. Če kot vzorec spet vzamemo leto 2004, vidimo, da je bilo meritorno zaključenih 1327 zadev, od tega je bilo izrečenih 1273 ukorov, v 20 zadevah nadzor staršev in v 34 zadevah denarna kazen, oziroma drugače, sodišče se je le v 4% odločilo za strožji ukrep (tudi brez natančnejše analize se lahko postavi trditev, da se je strožji vzgojni ukrep izrekel le pri mladoletnikih, ki prekršek ponavljajo, kljub temu, da jim je bil že večkrat pred tem izrečen ukor). V letu 2007 (torej po reformi) je bilo prejetih 1700 zadev, od tega je bilo skupaj izrečenih 863 vzgojnih ukrepov (ter 3x globa), od tega 817 ukorov, 13 nadzorstev staršev, 12 nadzorstev CSD ter 21 navodil, kar pomeni, da se je sodišče za izrek vzgojnega ukrepa odločilo v kar 52% zadevah v primerjavi s številom vseh prejetih, od tega se je v 5% primerov ugotovilo, da graja ne bo dosegla namena in je uporabilo strožji vzgojni ukrep.

³⁹Polak 2009

2.5.3. Potreba po spremenjenem načinu obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov

Mladoletne storilce prekrškov obravnavajo okrajna sodišča v sodnem postopku in jim izrekajo sankcije po Zakonu o prekrških. Analiza zakonodaje in sodne prakse kaže, da obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov ne sledi razvoju obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj pri nas in tudi ne mednarodnim priporočilom; mladoletnih storilcev prekrškov ni mogoče obravnavati v alternativnih postopkih, nekritično se jim izrekajo praviloma le ukori kot premalo individualiziran vzgojni ukrep, sodelovanje organov socialnega varstva pri obravnavanju teh mladoletnikov je šibko (zatika se že pri obveščanju teh organov). Obravnavanje obeh skupin mladoletnih storilcev (tako storilcev kaznivih dejanj kot prekrškov) bi bilo zato smiselno združiti v istem postopku, kar pomeni določiti pristojnost okrožnega sodišča oziroma sodnika za mladoletnike in določiti enako vlogo državnega tožilca (predvsem pri možnostih odločanja za alternativne načine obravnavanja) v postopku za vse mladoletnike. Takšen način obravnavanja nikakor ne bi pomenil represivnejšega obravnavanja, ampak ustrežnejše obravnavanje.

LITERATURA

Aebi, M. F., Delgrande N. (2009). Council of Europe, Annual Penal Statistics, SPACE I, Survey 2007. Strasbourg, Council of Europe.

Bele I. (2001). Kazenski zakonik s komentarjem, splošni del. Ljubljana, GV Založba.

Brglez, A. (2006). Socialno vzdušje v zavodih za prestajanje kazni zapora in prevzgojnem domu leta 2005: končno poročilo raziskovalnega projekta. Ljubljana, Inštitut za civilizacijo in kulturo.

Council of Europe (2008). Report to the Slovenian Government on the visit to Slovenia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 31 January to 8 February 2006. Strasbourg, Council of Europe.

Dekleva, B., ur. (1996). Nove vrste vzgojnih ukrepov za mladoletnike. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Dünkel, F., Grzywa, J. & Pruin, I., eds. (2009). Juvenile Justice Systems in Europe – Current Situation, Reform Developments and Good Practices. Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg.

Dünkel F. & Pruin I. (2009). Community Sanctions and the Sanctioning Practice in Juvenile Justice Systems in Europe. V: J. Junger-Tas & F. Dünkel, eds.: Reforming Juvenile Justice. Dordrecht, Springer, s. 183-204.

Filipčič, K.. (2006). Delo v korist skupnosti - nov način prevzgoje mladoletnih prestopnikov v Sloveniji. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 57/2: s. 28-41.

Filipčič, K. (2007). Ocena mladoletniškega kazenskega prava v Sloveniji z evropske perspektive. V: Šelih, A. (ur.) in sodelavci: Sodobne usmeritve kazenskega materialnega prava. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, s. 117-128.

Filipčič, K. (2009). Položaj mladoletnih prestopnikov v kaznovalnem pravu. V: DPD 2009. 1. natis. Ljubljana, GV založba, s. 213-218.

Filipčič, K. (2002). Položaj mladoletnikov v kazenskem postopku in postopku zaradi prekrška. Podjetje in delo, s. 1436-1443.

van Kalmthout, A.M., Knapen, M. M. & Morgenstern, C., eds. (2009). Pre-trial Detention in the European Union. Nijmegen, Wolf Legal Publishers.

Mežnar, A. (2000). Poravnavanje med storilcem in žrtvijo kaznivega dejanja - nov institut v naši procesni kazenski zakonodaji. Pravnik, 55/ št. 6/8: s. 475-501.

Polak, T. (2009). Obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov – analiza sodne prakse. V: Četrtri dnevi prekrškovnega prava. Ljubljana, GV Založba, s. 219 -229.

Prelič, D. (2007). Učinkovitost vzgojnega ukrepa oddaje v Prevezgojni dom z vidika socioterapevtske usmeritve, Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta

Šelih, A. (2000). Mladoletniško sodstvo na pragu 21. stoletja: prevzgoja, nadzor, povračilnost?. V: Šelih, A. (ur.): Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje. Ljubljana, Bonex Založba, s. 213-230.

Varuh človekovih pravic RS (2008). Letnoporocilo 2007.Ljubljana, Varuh človekovih pravic.

Varuh človekovih pravic RS (2000). Letno poročilo 1999: Peto redno letno poročilo. Ljubljana, Varuh človekovih pravic.

Vodopivec, K. (1974). Maladjusted Youth. Westmead, Saxon House.

Weijers, I., Nuytiens, A. & Christaens, J. (2009). Transfer of Minors to the Criminal Court in Europe: Belgium and the Netherlands. V: J. Junger-Tas & F. Dünkel, eds.: Reforming Juvenile Justice. Dordrecht, Springer, s. 105-124.

OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH STORILCEV KAZNIVIH DEJANJ – PRIMERJALNOPRAVNI VIDIK

NEMČIJA

Uvod

Nemčija pozna dualističen pristop k obravnavanju mladoletnikov in sicer v okviru mladoletniškega kazenskega zakona »JJA-Jugendgerichtsgesetz« in mladoletniškega socialnega zakona »JWA-Jugendwohlfahrtsgesetz«, ki se je kasneje moderniziral ter preimenoval v »CYWA- Kinder und Jugendhilfegesetz«. Gre za prepleten, koherenten sistem formalnih in neformalnih ukrepov.

Namen mešanega sistema je predvsem oblikovati učinkovit sistem obravnavanja tako mladoletnih prestopnikov, kakor tudi mladoletnikov, za katere starši v okviru svoje roditeljske pravice niso sposobni ali ne morejo skrbeti. V skladu z zaščitniškim modelom se je tudi izoblikovala doktrina »parens patriae«, ki je uveljavljena še danes. Doktrina »parens patriae« je utemljila poseganje države v pravice mladoletnikov v tistih primerih, ko je roditeljska vloga staršev nezadostna ali zanemarjena. Država je v takšnih primerih prevzela vlogo staršev.

Nemški kazenski sistem je značilen predstavnik zaščitniškega modela obravnavanja mladoletnikov. V ospredje so postavljene otrokove pravice, medtem ko je kaznovalni namen potisnjen v ozadje. Interes otroka in paternalistični pristop sta se uveljavila v vseh fazah kazenskega postopka. Delinkventna dejanja mladoletnikov so povezana z neprimernimi družinskimi in socialnimi razmerami. Država v obliki svojih intervencij teži k zmanjšanju vzrokov odklonskih dejanj in ne h kaznovanju.

V skladu z zaščitniškim modelom in njegovo ideologijo delujejo v mladoletniškem kazenskem sistemu specializirani sodniki za mladoletnike in specializirani tožilci za mladoletnike, ki s svojo strokovnostjo in posebno usposobljenostjo skrbijo za učinkovito obravnavanje mladoletnikov.

Nemški sistem pozna tri starostne skupine:: 1) osebe pod 14 let – otroci, 2) osebe med 14 in 17 let – mladoletniki, 3) osebe med 18 in 20 let – mlajši polnoletniki.

Vse mladoletne prestopnike med 14-21 letom starosti obravnavajo sodišča za mladoletnike. Mladoletnim delinkventom med 14-18 letom se na podlagi kazenskega zakona – JJA izrekajo ukrepi namenjeni izobraževanju, vzgojni, prevzgojni ukrepi, pogojna kazen do 2 let, kazen zapora do 5 let in v izjemnih razmerah tudi do 10 let. Praksa je pokazala, da sodišča za mladoletnike na takšen način obravnavajo približno dve tretjini mlajših polnoletnikov, medtem ko ostalim sodišča zaradi osebnih lastnosti, njihovega socialnega okolja, posebno težkega kaznivega dejanja in zaradi drugih posebnosti primera, lahko izrečejo sankcijo po kazenskem zakonu, ki velja za odrasle osebe. Opozoriti je potrebno, da se zakonodaja vedno bolj nagiba k podaljšanju pristojnosti sodišča za mladoletnike tudi preko 21 let in sicer z oblikovanjem nove starostne skupine od 21 do 24 let.

Postopek (temeljne značilnosti)

Nemčija ima učinkovit sistem zasebnih in državnih socialnih zavodov, kakor tudi sistem institucij za izvajanje sankcij. Organi socialnega varstva imajo dvojno vlogo. Na eni strani morajo skrbeti za socialno družbeno orientirane naloge (pomoč družini, zaščita otroka, itd.), na drugi strani pa morajo dajati podporo sodišču pri zbiranju informacij o prestopniku, družini in njegovem okolju. Prav te informacije bodo kasneje ključnega pomena pri izbiri in odreditvi ukrepov zoper mladoletniške delinkvente. Organi socialnega varstva skrbijo, da se mladoletnikom nudi takojšnja pomoč s strani socialnih delavcev ali pedagogov, tako v pripravljalni fazi postopka, kakor tudi ob morebitni odreditvi pripora.

Mladoletniški kazenski sistem pozna posebna sodišča za mladoletnike. Specializacija sodnikov in tožilcev se je pokazala kot pomemben dejavnik učinkovitega obravnavanja mladoletnih delinkventov. Specializacija se počasi prenaša tudi na policijo, saj so se tudi tam že pojavili prvi zametki specializirane policije.

Postopki obravnavanja so za javnost zaprti, saj je zaščita mladoletnikovih pravic in izogibanje stigmatizaciji bistvo zaščitniškega sistema. V sistem so zaradi dodatnih potreb uvedli tudi tako imenovanega »sodniškega pomočnika«. Gre za socialnega delavca, katerega naloga je prisotnost pri vseh postopkih, kjer se obravnavajo mladoletni prestopniki. Pri tem morajo sodniški pomočniki za vsakega mladoletnika pripraviti posebno poročilo, iz katerega morajo biti razvidni tako osebni podatki, kakor tudi podatki o življenjskih razmerah mladoletnika. Na podlagi zbranega in proučenega, sodniški pomočnik pomaga sodiščem za mladoletnike pri iskanju najprimernejšega ukrepa oziroma sankcije. Njegova prisotnost in izdelava poročila nista obligatorna le v primeru v lažjih kaznivih dejanj.

Sankcije

V primerih storitve kaznivih dejanj se uporablja kazenski zakon za mladoletnike oz. JJA (»Jugendgerichtsgesetz«). Njegova uporaba temelji na načelu subsidiarnosti in »minimalni intervenciji«, kar pomeni, da se najtežji ukrepi (zapor, pripor, itd.) uporabljajo samo v najnujnejših primerih in po načelu proporcionalnosti. Kazen zapora se uporablja kot zadnje sredstvo (»ultima ratio«). Poudarek se daje ukrepom odvratanja in drugim alternativam. Institucionaliziranje v zavodih naj bi bilo enako kot kazni zadnje sredstvo za doseganje ciljev resocializacije.

Na t.i. bagatelna kazniva dejanja je najpogostejša reakcija zavrženje ovadbe, vendar nemški sistem ne dovoli policijskega opuščanja pregona. Vse oblike opuščanja pregona so dovoljene le tožilcu ali sodniku za mladoletnike in so razdeljene na štiri stopnje.

1. Opuščanje pregona brez kakršnekoli sankcije oz. ukrepa je najpogostejše pri bagatelnih zadevah.
2. Opuščanje je možno, če enega od vzgojnih ukrepov izreče kakšen drug organ ali oseba (šola, starši) ali v kombinaciji s poravnavanjem.
3. Tretja stopnja je opuščanje pregona s poseganjem tožilca v postopek. Le-ta predlaga sodniku za mladoletnike izrek blažjega ukrepa (ukor, splošno koristno delo, poravnavanje, udeležba v tečaju o cestnoprometnih predpisih ali povrnitev škode, opravičilo ipd). Če mladoletnik izpolni nalogo, tožilec umakne predlog za uvedbo postopka.

4. Po vloženi obtožbi na sodišče lahko sodnik opusti primer (ustavi postopek), če mladoletnik tekom postopka izpolni katero izmed nalog, opisanih zgoraj.

Mladoletniški kazenski zakon je na podlagi zaščitniškega modela uvedel nove oblike skupnostnih ukrepov: socialne treninge, mediacijo, opozorilo, delo v korist skupnosti, globa, institucionaliziranje od enega do dveh tednov v posebnih mladoletniških prevzgojnih domovih, itd.

Mladoletniški zapor se izreka samo v primerih, ko z izobraževalnimi in vzgojnimi ukrepi ni bilo mogoče doseči svojega namena. Mladoletnikom (14 – 17 let) se lahko izreče kazen zavora od 6 mesecev do 5 let. V primerih hujših kaznivih dejanj, za katera je predpisana kazen nad 10 let, pa je maksimalna kazen zavora za mladoletnike 10 let. Zakon prav tako določa, da je tudi za mlajše polnoletnike (18 – 20 let) maksimalna kazen zavora 10 let.

Med nove oblike skupnostnih sankcij sodi tudi tako imenovani »družbeni nalog oz. naročilo«. Gre za ukrep dodelitve socialnega delavca točno deločenemu mladoletnemu prestopniku za časovno dobo od 6 do 12 mesecev. Namen te alternative je, da namesto splošnega dodeljevanja primerov organom socialnega varstva, socialni delavec dobi nalogo nadzorovanja in spremljanja točno določenega mladoletnika. S tem želi zakonodajalec preprečiti pavšalno obravnavanje mladoletniških primerov.

POLJSKA

Uvod

Na Poljskem, kot tudi v drugih evropskih državah, se je postopoma začel uveljavljati zaščitniški model obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Poudarek ukrepov je na izobraževanju in prevzgoji mladih prestopnikov. Leta 1982 so na podlagi peternalističnega zaščitniškega modela sprejeli nov Mladoletniški zakon »Juvenile Act (JP)«. Glavni namen sprejetja JP je bil, da se z metodami in ukrepi poskrbi ter zaščiti otroke, ki so zaradi zanemarjanja starševske vzgoje izvrševali protipravna dejanja.

Zakon ne predpisuje samo ukrepov zoper mladoletne storilce kaznivih dejanj, ampak zajema tudi druge oblike mladoletniških delinkventnih dejanj. V ospredje je postavljena otrokova korist in odgovornost družine za mladoletne prestopke. Na podlagi sprejetega zakona in idej zaščitniškega modela so na Poljskem ustanovili tudi posebna sodišča, imenovana »družinska sodišča« .

Postopek (temeljne značilnosti)

Odgovornost za kazniva dejanja v Poljskem kazenskem sistemu je postavljena na 17 let. Osebe, ki dopolnijo 17 let, se po kazenskem zakonu štejejo za »polnoletne«, zato jih obravnavajo redna kazenska sodišča. »Družinska sodišča« pa so pristojna za obravnavanje vseh mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, kot tudi delinkventnih dejanj mladoletnikov, ki še niso dopolnili 17 let. Med delinkventna dejanja štejejo: prostitucijo, uporabo alkohola, drog, pobeg od doma, povezovanje v kriminalne skupine, itd.

Ideja obravnavanja mladoletnikov s strani specializiranih sodišč je, da so posebej usposobljena za delo z mladoletniki, kot tudi njihovimi družinami. Sodniki so podvrženi posebnim socialnim, psihološkim ter drugim potrebnim izobraževanjem. Takšna izobraževanja pa naj bi sodnikom omogočala bolj strokovno in učinkovito delo z mladoletniki.

Sodišče ima v poljskem kazenskem sistemu zelo centralizirano vlogo. Ne samo, da odloča o ukrepih za mladoletnike, v procesnem smislu imajo bistveno več pristojnosti od tožilstva. Prisotnost tožilca v postopkih ni obligatorna. Tožilec mora biti prisoten le v tistih zadevah, kjer je zaradi storitve kaznivega dejanja mogoče pričakovati izrek strožjih ukrepov. Policija je zadolžena za zbiranje obvestil in dokazov o storjenih kaznivih dejanjih. Njena dolžnost je takojšnje poročanje sodiščem o vseh prestopkih mladoletnikov, ne glede na težo storjenega dejanja (policija nima diskrecijske pravice).

Sankcije

Poljski sistem pozna vzgojne, medicinske in prevzgojne ukrepe. Izobraževalni in medicinski ukrepi se uporabljajo za vse mladoletnike med 13 in 16 letom starosti, pod pogojem, da so njihova dejanja le odklonske in ne kazenske narave. Prevzgojni ukrepi pa se uporabljajo za vse mladoletnike med 13 in 17 letom starosti, katerih storjena dejanja imajo znake kaznivega dejanja.

Vzgojni ukrepi so: ukor, nadzorstvo staršev, opravičilo, delo v korist skupnosti, obiskovanje izobraževalne institucije, prepoved vožnje motornega vozila, oddaja v vzgojni dom, oddaja v rejništvo, namestitve v prevzgojne domove. Institucije, ki izvajajo takšne ukrepe, so financirane tako s strani države kot tudi zasebnih ustanov (cerkev, fundacij za pomoč otrokom, itd).

Medicinski ukrepi se izrečejo mladoletnikom, ki so storili kaznivo dejanje ali kakšno drugo odklonsko dejanje, pri čem je potrebno poudariti, da gre za kazniva dejanja, storjena zaradi mentalnih, psiholoških ali drugih motenj, ali pa so povzročena v soodvisnosti od drog ali alkohola. Mladoletnike se namesti v psihiatrične bolnice ali druge ustanove primerne za obravnavanje takšnih motenj.

Tako medicinski kot vzgojni ukrepi se izvajajo, dokler je to za mladoletnika potrebno, saj v izreku sodbe čas izvajanja ukrepa ni določen. Kljub temu se z izvajanjem preneha z 18 letom starosti. V izjemnih primerih pa je mogoče izvajanje tudi podaljšati po nastopu te starosti. Družinsko sodišče lahko ukrepe kadarkoli spremeni ali nadomesti z bolj primernim ukrepom.

Mladoletnikom med 13 in 16 letom, ki so storili kaznivo dejanje, se lahko namesto medicinskih in vzgojnih ukrepov izreče prevzgojne ukrepe. Njihova primarna funkcija je kaznovanje. Mladoletnike se namesti v prevzgojne domove. Mladoletnik lahko ostane v takšni instituciji le do svojega 21 leta. Režim v prevzgojnih domovih se ne razlikujejo od zaporov. Razlika je le v tem, da so v takšnih zavodih posebni izobraževalni, terapevtski in drugi programi, ki omogočajo mladoletnikovo lažjo resocializacijo po prestani kazni.

Poljska nima posebnih zaporov za mladoletnike, ima pa znotraj zaporov posebej prirejene oddelke za mladoletnike. Kazen zapora se izreka le kot »ultima ratio« in še to v primerih, ko z drugimi ukrepi ni bilo

mogoče zagotoviti mladoletnikove rehabilitacije. Sodišče ima pri izreku sankcij vedno možnost izbire katerega izmed naštetih ukrepov namesto izreka kazni zapora.

Družinska sodišča lahko v primerih najhujših kaznivih dejanj prenesejo obravnavanje mladoletnikov na redna kazenska sodišča za polnoletne. Pri tem je mladoletniku lahko izrečena največ dvo-tretinska kazen, ki je predpisana za storjeno kaznivo dejanje. Posledično to pomeni, da je mladoletnik lahko obsojen na kazen zapora tudi do 25 let. Edina omejitev, ki jo zakon pozna je, da mladoletnika pred rednim kazenskim sodiščem ni mogoče obsoditi na dosmrtno kazen zapora.

FINSKA

Uvodno

Finski sistem pozna tri starostne skupine: 1) osebe pod 15 let – otroci, 2) osebe med 15 in 17 let – mladoletniki, 3) osebe med 18 in 20 let – mlajši polnoletniki.

Meja odgovornosti za dejanje je 15 let in se kljub poskusom znižanja starostne meje ni spremenila že vrsto let. Gre za izključitev kazenske odgovornosti in posledično tudi kaznovanja, saj otroci za storjena dejanja, ki imajo vse znake kaznivega dejanja, ne morejo biti obravnavani pred kazenskimi sodišči. Obravnavanje v takšnih primerih prevzamejo organi socialnega varstva.

Storilci v starosti od 18 do 20 so kljub polnoletnosti vseeno obravnavani nekoliko drugače kot ostali polnoletni storilci. Za njih obstajajo določeni privilegiji, kot na primer: možnost hitrejšega zaprosila za predčasni pogojni odpust, itd.

Postopek

Kazenski postopek za mladoletnike temelji na sodelovanju šestih procesnih akterjev - strank: 1) policije, 2) tožilstva, 3) mediatorjev, 4) službe probacije, 5) organov socialnega varstva, 6) sodišč.

Policija ima že v začetni fazi obravnavanja mladoletnikov pomembno vlogo, saj je v tesni povezavi z organi socialnega varstva. Njihova poglobljena naloga je predvsem obveščanje ter seznanjanje centrov za socialno delo o vseh postopkih, v katerih so vpleteni mladoletni prestopniki. S takšnim načinom obveščanja se poskuša zagotoviti čim hitrejšo sodelovanje socialnih organov ter drugih institucij, ki so potrebne pri zagotavljanju mladoletnikovega razvoja. Poleg splošnih pooblastil ima policija tudi možnost aktivnega sodelovanja pri napotitvi na mediacijo.

Diskrecijska pravica o odločanju glede uvedbe sodnega postopka je izključno v rokah tožilcev. Poleg tega je pri tožilih posebej poudarjeno načelo hitrosti postopka. Tožilec mora pred vložitvijo obtožnega akta predhodno razmisliti o možnosti uporabe alternativnih ukrepov odvratanja (odstop od pregona in napotitev na mediacijo). Odstop od pregona tožilec opravi v svoji pisarni v obliki ustnega pogovora in ustnega opomina.

Mediacija je eden izmed temeljnih oblik odvrčanja od kazenskega pregona. Uspešna mediacija avtomatično ne pomeni izogib kazenskega postopka, saj je nadaljevanje odvisno od teže storjenega dejanja. Glavni namen mediacije je predvsem v prekinitvi nadaljnje kriminalne kariere mladoletnika.

Poročila probacijske službe igrajo pomembno vlogo v različnih fazah kazenskega procesa. Zadolženi so za pripravo poročila o mladoletniku. Bistvo te institucije ni samo v predlaganju ukrepov sodiščem, ampak tudi v nadzorovanju samega izvajanja.

Finska ne pozna posebnih sodišč za mladoletnike, zato so mladoletniki obravnavani v sklopu rednih sodišč. Mladoletniki, ki še niso dopolnili 18 let, so upravičeni do brezplačnega zagovornika, ki jim ga mora zagotoviti država.

Sankcije

Finska ima svojevrsten sistem sankcioniranja, v katerem so sankcije razdeljene glede na njihovo invazivnost (odstop od pregona, opomin, odložitev pregona, globa, pogojna kazen, zapor). Znotraj posameznih kategoriji obstajajo določene alternative, ki jih lahko sodišče izreče namesto prvotno določenih sankcij. Alternative znotraj posameznih kategorij pa se določajo po kriterijih kot so: povzročena škoda, predhodna obsojenost, stopnja krivde oz. prispevka k kaznivemu dejanju. Celotni sistem sankcioniranja velja tako za polnoletne kot tudi za mladoletne kršitelje, pri čemer se za mladoletnike uporabljajo določene prilagoditve.

Tožilstvo mora na podlagi načela legalitete zastopati vse primere, pri katerih bo mogoče na podlagi zadostnega števila dokazov, potrditi osumljenčevo krivdo. Strogost tega načela je v zakonu omehčana z možnostjo odstopa od pregona.

Pogojna kazen se lahko naloži za dobo do 2 let. Smisel pogojne kazni je v tem, da se prepreči ponovne prestopke mladoletnikov. V kolikor mladoletnik v določenem času ne stori novega kaznivega dejanja, se pogojna sodba izvrši. V primeru, ko pogojna kazen ni zadostna sankcija zoper mladoletnika, sodišče lahko naloži mladoletniku tudi dodatno kazen v obliki globe. Takšna praksa se je izoblikovala predvsem pri mladoletnikih, ki vozijo pod vplivom alkohola. Namesto globe se lahko uporabi ali ukrep dela v korist skupnosti ali pa ukrep nadzorstva, ki ga izvajajo organi socialnega varstva. Pogojna obsodba do 8 mesecev se lahko pretvori v delo v korist skupnosti (od 20 do 200 ur).

Kazen zapora se lahko izreče za določeno časovno obdobje ali v obliki doživljenske kazni zapora. Minimalna kazen zapora je 14 dni, maksimalna pa 12 let. Mladoletnim storilcem kaznivih dejanj pod 18 let se ne more izreči kazen dosmrtnega zapora. Finska nima posebnih zaporov za mladoletnike, ima pa znotraj zaporov posebne oddelke za mladoletnike. V teh oddelkih se izvajajo posebni programi, ki so namenjeni pridobivanju raznovrstnih znanj ter spretnosti. Prav te večšine bodo po prestani sankciji ključno vplivale na resocializacijo mladoletnikov.

**Drugi del: Osnutek zakona o obravnavanju mladoletnih
prestopnikov**

1. Temeljne značilnosti osnutka zakona o obravnavanju mladoletnih
prestopnikov
(Katja Filipčič)

2. Zakon o obravnavanju mladoletnih prestopnikov - osnutek
(Katja Filipčič, Zvonko Fišer, Lea Kadunc Ilić, Alenka Mežnar,
Alenka Šelih, Irena Velić)

3. Zakon o obravnavanju mladoletnih prestopnikov - obrazložitev
členov
(Katja Filipčič)

TEMELJNE ZNAČILNOSTI OSNUTKA ZAKONA O OBRAVNAVANJU MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV

1. CILJI ZAKONA

Osnutek Zakona o obravnavanju mladoletnih prestopnikov (v nadaljevanju: osnutek zakona) izhaja iz potrebe po urejenosti obravnavanja mladoletnih prestopnikov (storilcev kaznivih dejanj in prekrškov) v samostojnem zakonu, ločeno torej iz kazenske zakonodaje in zakona o prekrških. Za obravnavanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj je takšen zakon napovedal že KZ-1 v drugem odstavku 5. člena. Iz razlogov, ki so navedeni v nadaljevanju, pa osnutek zakona zajema tudi obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov v istem postopku kot mladoletne storilce kaznivih dejanj (z nekaterimi posebnostmi). Osnutek zakona pri urejanju navedenega področja izhaja iz mednarodnih dokumentov⁴⁰ in zasleduje naslednje cilje:

1. Pri obravnavanju mladoletnikov so dosledno spoštovane njihove pravice.
2. Namen obravnavanja mladoletnikov (izrekanja vseh ukrepov in njihovo izvrševanje) je pomoč, vzgoja in prevzgoja mladoletnika in ne kaznovanje. Izbor in izvrševanje vseh ukrepov zato temelji na mladoletnikovi osebnosti, duševni razvitosti, potrebi po pomoči, pri čemer so vsi ukrepi omejeni s težo izvršenega dejanja (načelo sorazmernosti).
3. Alternativni načini obravnavanja (postopki odvracanja) imajo prednost pred formalnim kazenskim postopkom, ki se konča z izrekom sankcije.
4. Mladoletnikom se le izjemoma in za najkrajši potreben čas izrečejo ukrepi (sankcije, omejevalni ukrepi med postopkom), s katerimi se jih izloči iz njegovega okolja.
5. Mladoletniku mora biti izrečen vzgojni ukrep, ki najbolj ustreza njegovim individualnim potrebam po pomoči in nadzoru in takoj, ko je namen ukrepa dosežen, mora biti ustavljeno njegovo izvrševanje ali mora biti nadomeščen z ustrežnejšim ukrepom.
6. Organi, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku, morajo imeti dovolj široko diskrecijo, da lahko svoje odločitve prilagodijo individualnim potrebam mladoletnika.
7. V postopku proti mladoletniku sodelujejo osebe z dodatnimi znanji s področja mladoletniškega prestopništva in pravic otrok (specializacija sodnikov, sodnikov porotnikov, državnih tožilcev in odvetnikov).

2. POGLAVITNE REŠITVE ZAKONA

⁴⁰ United Nations Convention on the Rights of the Child; Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures; Rec(2005)5 on the rights of children living in residential institutions; Rec(2003)20 concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice; R(87)20 on social reactions to juvenile delinquency; United Nations Guidelines for the prevention of juvenile delinquency (The Riyadh Guidelines); United Nations Standard minimum rules for the administration of juvenile justice (The Beijing Rules); United Nations Standard minimum rules for non-custodial measures (The Tokyo Rules); United Nations rules for the protection of juveniles deprived of their liberty (The Havana Rules)

Osnutek zakona je sestavljen iz štirih delov:

1. temeljne določbe,
2. vzgojni ukrepi in kazni za mladoletnike,
3. postopek proti mladoletniku,
4. izvrševanje vzgojnih ukrepov in kazni.

V osnutku zakona so zajete določbe, ki zajemajo obravnavanje mladoletnikov iz Kazenskega zakonika, Zakona o kazenskem postopku, Zakona o prekrških ter Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Določbe iz navedenih zakonov so za doseganje prej naštetih ciljev ustrezno spremenjene in dopolnjene. Prednosti osnutka zakona v primerjavi z razdrobljenim urejanjem te materije v številnih zakonih so predvsem:

- celovito in sistemsko urejanje obravnavanja mladoletnikov (mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov),
- obravnavanje mladoletnikov temelji na jasnih izhodiščih, različnih od izhodišč kazenske zakonodaje,
- številni instituti so samostojno urejeni brez sklicevanja na smiselno uporabo drugih zakonov, zaradi česar je sistem obravnavanja jasnejši, preglednejši in s tem dosledneje zagotavlja pravno varnost mladoletnikov.

2.1. SPECIALIZACIJA VSEH, KI SO DELUJEJO V POSTOPKU PROTI MLADOLETNIKU

Za uresničevanje ciljev osnutka zakona in zaradi široko določene diskrecije organov, ki sodelujejo v zakonu, je poleg **specializacije sodnikov in sodnikov porotnikov** (ki jo določa že sedanja zakonodaja) določena še **specializacija državnih tožilcev in odvetnikov**. Osnutek zakona ne določa, na kakšen način morajo navedeni pridobiti dodatna znanja s področja mladoletniškega prestopništva in pravic otrok (formalno izobraževanje ali strokovni posveti in srečanja) in je to prepuščeno ministrstvu za pravosodje oziroma Odvetniški zbornici.

2.2. ALTERNATIVNO OBRAVNAVANJE – POSTOPKI ODVRAČANJA

Zaradi številnih pozitivnih učinkov različnih oblik odvrčanja od formalnega postopka osnutek zakona bistveno krepi takšen način obravnavanja na naslednje načine:

- krog kaznivih dejanj, pri katerih državni tožilec ne zahteva uvedbe postopka zaradi načela smotrnosti, je razširjen na vsa kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zapora do pet let,
- krog kaznivih dejanj, pri katerih se državni tožilec lahko odloči za odloženi pregon ali za odstop zadeve v poravnavanje, je razširjen s seznamom kaznivih dejanj, za katera je predpisana kazen nad pet let zapora,
- načelo smotrnosti lahko uporabi državni tožilec tudi pri kaznivih dejanjih, za katera je predpisana kazen zapora nad pet let, če poravnavanje in odloženi pregon pri teh kaznivih dejanjih nista bila uspešna zaradi razlogov na strani oškodovanca,
- razširjen je seznam nalog, ki jih v okviru odloženega pregona lahko državni tožilec naloži mladoletniku,

- soglasje oškodovanca je potrebno le za eno nalogo v okviru odloženega pregona (povrnitev škode oškodovancu), medtem ko pri drugih nalogah lahko državni tožilec odloži pregon brez njegovega soglasja, kar je v skladu z vlogo oškodovanca v postopku proti mladoletniku (ne more nastopati niti kot zasebni niti kot subsidiarni tožilec).

Da bi se državni tožilci lažje odločali za oblike odvratanja, je določeno, da mora ovadba vsebovati tudi podatke, ki jih tožilec potrebuje za takšno odločitev (razmerje med mladoletnikom in oškodovancem, podatki o osebnosti mladoletnika, motiv mladoletnika za izvršitev dejanja, pripravljenost mladoletnika in oškodovanca za udeležbo v postopkih odvratanja).

2.3. VLOGA DRŽAVNEGA TOŽILCA

Državni tožilec je tudi po osnutku zakona edini upravičeni tožilec v postopku proti mladoletniku. Razlika pa je v njegovi vlogi, kadar uvede postopek sodišče na predlog oškodovanca. ZKP je v 467. členu določal, da se tako uvedenega postopka državni tožilec lahko udeležuje, vendar v takšnem postopku sodišče ne more izreči kazni (483. Člen ZKP). Takšna ureditev vnaša izrazito inkvizitoren element, saj se zlijeta funkciji pregona in sojenja, zato postopek ni kontradiktoren. Osnutek zato določa, da se v primeru, če sodišče na predlog oškodovanca uvede postopek, državni tožilec mora udeležiti postopka in prevzeti funkcijo pregona.

2.4. PRIPOR IN DRUGI OMEJEVALNI UKREPI

Trajanje pripora po vložitvi predloga za izrek vzgojnega ukrepa oziroma kazni je v skladu s priporočilom Komisija za otrokove pravice OZN iz leta 1996 skrajšano. Medtem ko je takšen pripor lahko trajal do dveh let, lahko po osnutku zakona traja pripor po vložitvi predloga za izrek vzgojnega ukrepa ali za kaznovanje do največ treh mesecev.

Določitev in trajanje pripora po izreku mladoletniškega zapora ZKP ne ureja izrecno, zato se smiselno uporablja prvi odstavek 361. člena ZKP, šesti odstavek pa glede trajanja pripora – trajati sme do pravnomočnosti sodbe oziroma nastopa kazni. Takšna ureditev za mladoletnike ni primerna, saj lahko od izreka do pravnomočnosti sodbe poteče veliko časa. Zato osnutek zakona posebej ureja tudi trajanje pripora po izreku sankcije na največ tri mesece.

Kazenski zakonik je v 49. členu določal **vštevaje pripora** le v kazen mladoletniškega zapora, ne pa tudi v zavodski ukrep. Tudi zavodski ukrep (tako oddaja v vzgojni zavod kot oddaja v prevzgojni dom) predstavlja omejitev svobode, zato je treba pripor (in druge oblike odvzema prostosti) vštetiti tudi v zavodski ukrep. Ker sodišče ob izreku zavodskega ukrepa ne določi njegovega trajanja, ampak o tem odloči pozneje, vezano pa je na zakonsko določeno minimalno in maksimalno trajanje zavodskega ukrepa, osnutek zakona določa vštevaje pripora na naslednji način: za čas trajanja pripora se skrajša zakonsko omejen čas bivanja v zavodu (tako minimalna kot maksimalna omejitev trajanja zavodskega ukrepa). Tudi zaradi razširjene ureditve vštevanja pripora osnutek zakona določa, da je treba že v času trajanja pripora mladoletnika vključiti v prevzgojne programe.

ZKP tudi ni posebej določal, **kdo odloča o pritožbi zoper sklep o priporu**. V praksi so se oblikovale različne rešitve. Osnutek zakona zato določa, da o vseh pritožbah zoper sklep o priporu (če ga je odredil sodnik za mladoletnike ali senat za mladoletnike okrožnega sodišča) odloča senat za mladoletnike višjega sodišča.

Osnutek zakona na novo ureja **začasne ukrepe nadzorstva in nastanitve**, ki so v 471. in 481. Členu ZKP urejeni zelo pomanjkljivo. Določa pogoje za njihovo odreditev, državnega tožilca kot predlagatelja (po določbah ZKP odredi te ukrepe sodišče po uradni dolžnosti), natančneje omejuje njihovo trajanje in določa možnost pritožbe (ZKP je ne pozna) zoper sklepe o njihovi odreditvi.

Po smiselni uporabi določb ZKP se zoper mladoletnike lahko odredijo tudi **drugi omejevalni ukrepi** iz 195., 195.a, 199.a člena. Ker pa smiselna uporaba povzroča številne težave in nejasnosti, osnutek zakona to področje ureja posebej, sicer še vedno z delnim sklicevanjem na smiselno uporabo ZKP, vendar pa določa tudi posebnosti teh omejevalnih ukrepov za mladoletnike (namesto ukrepa javljanja policijski postaji je določen ukrep javljanja organu socialnega varstva, o pritožbah odloča senat za mladoletnike višjega sodišča), poleg tega pa določa tudi nov omejevalni ukrep – oddaja v vzgojni zavod.

2.5. ZAVODSKI UKREPI

Pravna narava **vzgojnega ukrepa oddaje v zavod za usposabljanje** je nejasna, zato ta ukrep osnutek zakona določa na novo. Ne opredeljuje ga več kot nadomestnega vzgojnega ukrepa, ampak kot

- a) način izvršitve zavodskih ukrepov (oddaje v vzgojni zavod ali prevzgojni dom) in kot
- b) način izvršitve varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu.

Ker gre le za način izvrševanja zavodskega vzgojnega ukrepa oziroma varnostnega ukrepa, je trajanje bivanja v tem zavodu sedaj nesporno vezano na zakonsko določeno trajanje navedenih ukrepov, kot tudi na vse ostale obveznosti sodišča glede nadzоровanja njegovega izvrševanja in obveznosti institucije v času mladoletnikovega bivanja v njej.

Osnutek zakona skrajšuje **čas, ki ga mora mladoletnik prebiti v vzgojnem zavodu**, iz treh na dve leti. V skladu z mednarodnimi priporočili naj bi bil mladoletnik izključen iz svojega okolja za najmanjši možni čas oziroma le, dokler strokovna pomoč v instituciji ne doseže svojega namena. Dve leti je zadostno obdobje, da se pokaže, ali je bila izbira tega vzgojnega ukrepa ustrezna ali pa ga je treba nadomestiti z drugim ukrepom. Če je bil izrečen ustrezen vzgojni ukrep, pa se v tem obdobju pokažejo uspehi obravnavanja mladoletnika in se mladoletnik lahko vrne v svoje okolje.

Da bi bil mladoletnik iz vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma odpuščen takoj, ko za to nastopijo razlogi in da bi sodišče intenzivneje spremljalo mladoletnikovo prevzgojo v času bivanja v instituciji, osnutek zakona določa **pogostejše poročanje uprave zavoda o poteku izvrševanja vzgojnega ukrepa** (vsake tri mesece, medtem ko je KZ določal dolžnost pošiljanja poročil vsakih šest mesecev). Poleg tega je določena tudi **dolžnost sodišča, da najmanj vsakih šest mesecev oceni, ali so podani pogoji za ustavitev izvrševanja zavodskega ukrepa** oziroma za njegovo zamenjavo s kakšnim drugim vzgojnim ukrepom. Zakon o kazenske postopku v 489. členu določa možnost, da sodnik za mladoletnike tudi sam

obišče zavod. Osnutek zakona krepi vlogo sodnika za mladoletnike pri izvrševanju izrečenih sankcij tudi tako, da določa, da sodnik za mladoletnike mora obiskati mladoletnika v zavodu najmanj enkrat letno.

V okviru **pogojnega odpusta** mladoletnika v času izvrševanja zavodskega vzgojnega ukrepa osnutek zakona spreminja pravno naravo nadzorstva organa socialnega varstva med pogojnim odpustom. Ker je pravno sporno izrekanje novega vzgojnega ukrepa v času, ko prej izrečeni vzgojni ukrep še traja, osnutek zakona določa, da sodišče za čas pogojnega odpusta mladoletnika lahko postavi pod nadzorstvo organa socialnega varstva (podobno varstvenemu nadzorstvu po 88. členu KZ-1). Na novo pa je tudi določena možnost, da sodišče mladoletniku na pogojnem odpustu naloži nekatere naloge. Te naloge pa niso enake nalogam, ki jih sodišče lahko naloži polnoletnemu obsojencu na pogojnem odpustu po 88. členu KZ-1 (razen zdravljenja v ustreznem zdravstvenem zavodu), ampak naloge, ki so prilagojene potrebam mladoletnikov in se delno prekrivajo z nalogami v okviru vzgojnega ukrepa Navodila.

2.6. MLADOLETNIŠKI ZAPOR - POGOJNI ODPUST

Sodnik za mladoletnike oziroma senat za mladoletnike ima pri izvrševanju izrečenih sankcij (vzgojnih ukrepov) bistveno drugačno vlogo kot pa sodnik, ki izreče kazen polnoletnemu storilcu. Zaradi njegove vloge pri izvrševanju vzgojnih ukrepov (kar se kaže tudi v odločanju o pogojnem odpustu iz vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma) lahko ocenimo, da se sodnik za mladoletnike s takšno ureditvijo v KZ približuje vlogi sodnika za izvrševanje kazni, kot ga poznajo nekateri evropski sistemi (*Strafvollstreckungsrichter* ali *Strafvollstreckungskammer* v Nemčiji, *judge d'application des peines* v Franciji). Zaradi enakih namenov izrekanja vzgojnih ukrepov in kazni mladoletniškega zaporu bi bilo primerno, da ima pri izvrševanju obeh sankcijah primerljivo vlogo; ker o pogojnem odpustu iz vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma odloča senat za mladoletnike okrožnega sodišča (82. člen KZ), osnutek zakona določa, da **tudi o pogojnem odpustu iz mladoletniškega zaporu odloča sodišče** (senat za mladoletnike okrožnega sodišča).

2.7. PRAVNA SREDSTVA

Na področju pravnih sredstev prinaša osnutek zakona med drugim dve pomembnejši novosti:

- Pritožba na vrhovno sodišče (zoper sodbo višjega sodišča) je razširjena, saj je po osnutku zakona dovoljena tudi pritožba zoper sodbo, s katero je višje sodišče izreklo mladoletniku daljši mladoletniški zapor ali strožji zavodski ukrep, kakor tudi, če je višje sodišče izreklo mladoletniški zapor ali zavodski ukrep, ki ju senat okrožnega sodišča ni izrekel. Takšna sprememba je odraz načelnega izhodišča zakona, da je v postopku potrebno posebno pozornost posvetiti izbiri sankcije in da se mladoletniku izrekajo prostostne sankcije le izjemoma in za najkrajši potreben čas.
- V postopku proti mladoletniku je še vedno dovoljena zahteva za varstvo zakonitosti, vendar iz istih razlogov kot v postopku proti polnoletnim storilcem. Ker razlogi za vložitev niso drugačni, osnutek zakona več ne vsebuje določbe o tem izrednem pravnem sredstvu. Takšna sprememba je utemeljena tudi z razširjeno pritožbo zoper sodbo višjega sodišča zaradi preizkusa utemeljenosti izreka strožje sankcije.

2.8. OBRAVNAVANJE MLADOLETNIH STORILCEV PREKRŠKOV

Mladolletne storilce prekrškov obravnavajo Okrajna sodišča v posebnem sodnem postopku, urejenem v Zakonu o prekrških in jim izrekajo sankcije po Zakonu o prekrških. Analiza zakonodaje in sodne prakse kaže, da obravnavanje mladolletnih storilcev prekrškov ne sledi razvoju obravnavanja mladolletnih storilcev kaznivih dejanj pri nas in tudi ne mednarodnim priporočilom; mladolletnih storilcev prekrškov ni mogoče obravnavati v alternativnih postopkih, nekritično se jim izrekajo praviloma le ukori, sodelovanje organov socialnega varstva pri obravnavanju teh mladolletnikov je šibko (kar je pomembno predvsem z vidika zgodnje zaznave in obravnave mladolletnika). Osnutek zakona je zato obravnavanje obeh skupin mladolletnih storilcev združil v istem zakonu, kar pomeni njihovo kvalitetnejše obravnavanje – v istem postopku jih obravnava okrajno sodišče oziroma sodnik za mladolletnike ali senat za mladolletnike, v njihovo obravnavanje so v enaki meri vključeni organi socialnega varstva in državni tožilec postane centralni organ za obravnavanje vseh kaznivih ravnanj mladolletnikov, kar tudi pomeni, da odloča o alternativnem načinu obravnavanja obeh skupin mladolletnikov.

Vključitev mladolletnih storilcev prekrškov v osnutku zakonu prinaša poleg že navedenih še naslednje pozitivne učinke:

- Vse mladolletnike (ne glede na vrsto kaznivega ravnanja) obravnavajo specializirani sodniki in državni tožilci z dodatnimi znanji.
- V enotno urejenem postopku (ob ohranitvi določenih razlik) je mogoče tudi mladolletne storilce prekrškov obravnavati v alternativnih postopkih - v okviru odloženega pregona in poravnavanja.
- Področje vzgojnih ukrepov je enotno urejeno za obe skupini mladolletnih storilcev, kar tudi pomeni hitrejše reševanje morebitnih problemov njihovega izvrševanja.
- Ker so storilci kaznivih dejanj pogosto hkrati tudi storilci prekrškov, se bodo po osnutku zakona obravnavali v enotnem postopku, kar pomeni celovitejše obravnavanje mladolletnikov in zato ustrežnejšo reakcijo na njihova protipravna ravnanja.
- Organi socialnega varstva bodo lahko celoviteje pristopali k obravnavanju mladolletnikov, ki jim bo izrečen nadzorstveni vzgojni ukrep. Za metode dela centrov za socialno delo namreč ni odločilno, ali je mladolletnik, ki potrebuje nadzorstvo in pomoč, izvršil prekršek ali kaznivo dejanje.

Temeljne značilnosti obravnavanja mladolletnih storilcev prekrškov po osnutku zakona:

- Prekrški kot vrsta kaznivih ravnanj ohranijo vse svoje značilnosti, saj se glede materialnopravnih vprašanj še vedno uporabljajo določbe prvega dela Zakona o prekrških (kot npr. določbe glede nekaznivosti poskusa, posebnosti glede udeležbe, zastaralni roki).
- Z izrecno določbo osnutka zakona ohranijo prekrškovni organi diskrecijo pri odločanju o uvedbi postopka po četrtem odstavku 51. člena ZP-1, če pa se odločijo, da bi bil postopek proti mladolletniku smotrno, vložijo ovadbo na državno tožilstvo (in torej ne več obdolžilnega predloga na okrajno sodišče). Od vložitve ovadbe naprej pa se obravnava mladolletne storilce prekrškov v istem postopku kot mladolletne storilce kaznivih dejanj.
- Državni tožilec se lahko pri vseh prekrških (ne glede na njihovo težo ali naravo) odloči za odloženi pregon, odstop zadeve v poravnavanje ali da ne bo zahteval uvedbe postopka zaradi načela smotrnosti. S tožilskimi navodili pa je treba posebej določiti obvezo tožilcev, da so v vsaki

zadevi, ko je mladoletnik izvršil prekršek, dolžni preveriti ustreznost obravnavanj v alternativnih postopkih oziroma določiti izjeme od tega pravila.

- Možnost določitve omejevalnih ukrepov mladoletnemu storilcu prekrškov je bistveno ožja v primerjavi z omejevalnimi ukrepi, ki se lahko določijo mladoletnemu storilcu kaznivega dejanja: mladoletnemu storilcu prekrška ni mogoče določiti pripora, hišnega pripora in oddaje v vzgojni zavod kot omejevalnega ukrepa med postopkom.
- Mladoletnim storilcem se lahko izrečejo naslednji vzgojni ukrepi: ukor, navodila, nadzorstvo organa socialnega varstva, oddaja v vzgojni zavod pa le storilcem večih prekrškov z elementi nasilja. Vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom in mladoletniškega zapora jim ni mogoče izreči.

ZAKON O OBRAVNAVANJU MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV - OSNUTEK

Prvi del: TEMELJNE DOLOČBE

Vsebina zakona

1. člen

(1) Ta zakon se uporablja za obravnavanje mladoletnih storilcev in storilk prekrškov in kaznivih dejanj (v nadaljevanju: mladoletniki); določa sankcije za mladoletnike, postopek njihovega obravnavanja in izvrševanje sankcij, izrečenih mladoletnikom.

(2) Ta zakon se pod pogoji, določenimi v zakonu, uporablja tudi za tiste, ki so izvršili kaznivo dejanje kot mlajši polnoletniki in za polnoletne, kadar se jih obravnava za kazniva dejanja, ki so jih izvršili kot mladoletniki.

Uporaba določb drugih zakonov

2. člen

Za obravnavanje mladoletnikov se uporabljajo določbe tega zakona, določbe Kazenskega zakonika, prvega dela (materialnopravne določbe) Zakona o prekrških, Zakona o kazenskem postopku, Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, določbe drugih predpisov pa le, če ta zakon ne ureja kakšnega vprašanja in če ne nasprotujejo določbam tega zakona.

Izključitev sankcij proti otrokom

3. člen

Osebi, ki ob izvršitvi protipravnega dejanja, ki izpolnjuje znake prekrška ali kaznivega dejanja, še ni bila stara štirinajst let (otrok), se ne smejo izreči sankcije in ne uporabiti drugi ukrepi, določeni s tem zakonom.

Starost storilca

4. člen

(1) Mladoletnik je storilec kaznivega dejanja ali prekrška, ki je bil v času njegove izvršitve star 14 let, ni pa še dopolnil 18 let.

(2) Mlajši polnoletnik je storilec kaznivega dejanja, ki je bil v času izvršitve kaznivega dejanja že star 18 let, ni pa še dopolnil 21 let.

Namen obravnavanja mladoletnikov

5. člen

Namen vzgojnih ukrepov za mladoletne storilce prekrškov in kaznivih dejanj in kazni za mladoletne storilce kaznivih dejanj ter vseh ostalih ukrepov za mladoletnike je, da se jim z varstvom in s pomočjo, z nadzorstvom nad njimi, njihovim strokovnim usposabljanjem in razvijanjem osebne odgovornosti zagotovijo vzgoja, prevzgoja in pravilen razvoj.

Načelo subsidiarnosti

6. člen

Postopki odvracanja imajo pod pogoji, določenimi v tem zakonu, prednost pred kazenskim pregonom, kar so dolžni državni tožilci dosledno upoštevati pri obravnavanju vsake zadeve, še posebej, če je mladoletnik izvršil prekršek.

Načelo sorazmernosti

7. člen

Organi, ki obravnavajo mladoletnika, morajo pri vsakem dejanju, opravljenem po določbah tega zakona, upoštevati mladoletnikovo starost, duševno razvitost in psihične lastnosti, namen obravnavanja mladoletnikov iz 5. člena tega zakona ter vsa dejanja prilagoditi teži in naravi izvršenega dejanja.

Drugi del: VZGOJNI UKREPI IN KAZNI ZA MLADOLETNIKE

1. SPLOŠNE DOLOČBE

Sankcije za mladoletne storilce kaznivih dejanj

8. člen

(1) Mladoletniku, ki je bil ob izvršitvi kaznivega dejanja že star štirinajst let, pa še ni bil star šestnajst let (mlajši mladoletnik), se smejo izreči le vzgojni ukrepi.

(2) Mladoletniku, ki je bil ob izvršitvi kaznivega dejanja že star šestnajst let, pa še ni bil star osemnajst let (starejši mladoletnik), se praviloma izrečejo vzgojni ukrepi, izjemoma pa se mu sme izreči mladoletniški zapor in ob njem stranska kazen prepoved vožnje motornega vozila.

(3) Mladoletnim storilcem kaznivih dejanj se lahko izrečejo tudi varnostni ukrepi, razen prepovedi opravljanja poklica.

Sankcije za storilce prekrškov

9. člen

(1) Mladoletniku, ki je izvršil prekršek, se smejo izreči le vzgojni ukrepi, razen oddaje v prevzgojni dom.

(2) Mladoletnim storilcem prekrškov se lahko izrečejo tudi varnostni ukrepi, razen prepovedi opravljanja poklica.

2. VZGOJNI UKREPI

Vrste vzgojnih ukrepov

10. člen

(1) Vzgojni ukrepi so:

- 1) ukor;
- 2) navodila;
- 3) nadzorstvo organa socialnega varstva;
- 4) oddaja v vzgojni zavod;
- 5) oddaja v prevzgojni dom;

(2) Ukori, navodila ali nadzorstvo organa socialnega varstva izreče sodišče mladoletniku, ki ga je potrebno opozoriti na nepravilnost njegovega ravnanja ter zagotoviti njegovo vzgojo, prevzgojo in pravičen razvoj v njegovem dotedanjem okolju s pomočjo kratkotrajnih ali trajnejših ukrepov ob ustreznem strokovnem vodenju.

(3) Oddajo v vzgojni zavod ali oddajo v prevzgojni dom (zavodski ukrepi) izreče sodišče mladoletniku, pri katerem so potrebni trajnejši vzgojni, prevzgojni ukrepi in njegova popolna ali delna izločitev iz dotedanjega okolja. Zavodski ukrepi se uporabijo kot skrajnje sredstvo in smejo trajati v zakonsko določenih mejah in le toliko časa, kolikor je potrebno, da bo dosežen namen vzgojnih ukrepov.

Izbira vzgojnega ukrepa

11. člen

Pri izbiri vzgojnega ukrepa upošteva sodišče mladoletnikovo starost in njegovo duševno razvitost, njegove psihične lastnosti, njegova nagnjenja, nagibe, iz katerih je izvršil dejanje, njegovo obnašanje po izvršenem dejanju, zlasti, ali je poravnal oziroma si prizadeval poravnati škodo, povzročeno s prekrškom ali kaznivim dejanjem, dotedanjo vzgojo, okolje in razmere, v katerih je živel, težo in naravo dejanja, ali mu je bil že prej izrečen vzgojni ukrep ali kazen, in vse druge okoliščine, ki vplivajo na to, da izreče sodišče takšen ukrep, s katerim bo najboljše dosežen namen vzgojnih ukrepov.

Ukor

12. člen

(1) Sodišče izreče mladoletniku ukor, če ugotovi, da bo že z njim dosežen namen vzgojnih ukrepov, zlasti pa, če je izvršil prekršek ali kaznivo dejanje zaradi nepremišljenosti ali lahkomiselnosti.

(2) Ob izreku ukora sodišče mladoletniku prikaže škodljivost in nepravilnost njegovega ravnanja in ga opozori, da mu bo lahko izreklo strožjo kazensko sankcijo, če bi izvršil nov prekršek ali kaznivo dejanje.

Navodila

13. člen

(1) Sodišče izreče mladoletniku eno ali več navodil kot samostojen vzgojni ukrep, če je treba s primernimi ukrepi vplivati nanj in na njegovo vedenje.

(2) Sodišče lahko izreče mladoletniku naslednja navodila:

- 1) osebno se opravičiti oškodovancu;
- 2) poravnati se z oškodovancem tako, da mladoletnik s plačilom iz lastnih sredstev, z delom ali kako drugače povrne škodo, ki jo je povzročil s prekrškom ali kaznivim dejanjem;
- 3) redno obiskovati šolo;
- 4) usposabljati se za poklic ali sprejeti zaposlitev, ki ustreza njegovemu znanju, sposobnosti in nagnjenju;
- 5) nastaniti se pri določeni družini;
- 6) opraviti delo v korist lokalne skupnosti ali humanitarnih organizacij;
- 7) zdraviti se v ustreznem zdravstvenem zavodu;
- 8) obiskovati ustanovo, ki nudi vzgojno, poklicno, psihološko ali drugo psihosocialno pomoč;
- 9) udeležiti se programov socialnega treninga;
- 10) opraviti preizkus znanja prometnih predpisov;
- 11) prepoved vožnje motornega vozila pod pogoji, pod katerimi je mogoče to sankcijo izreči polnoletnim.

- (3) Pri izbiri in izrekanju navodil sodišče praviloma upošteva mladoletnikovo pripravljenost za sodelovanje.
- (4) Navodila morajo biti izpolnjena najpozneje v enem letu od izreka. Vsa navodila se morajo izvajati tako, da ni moteno mladoletnikovo šolanje ali njegova zaposlitev.
- (5) Sodišče lahko navodila med izvrševanjem spremeni ali katerega od navodil odpravi, če bo s tem bolje dosežen namen vzgojnega ukrepa.
- (6) V okviru navodila iz 2. točke drugega odstavka tega člena določi sodišče obseg, obliko in način povrnitve škode, pri tem pa osebno delo mladoletnika ne sme preseči šestdeset ur v obdobju treh mesecev.
- (7) V okviru navodila iz 6. točke drugega odstavka tega člena sme sodišče določiti mladoletniku opravljanje del do največ sto dvajset ur v obdobju šestih mesecev.
- (8) Izvrševanje navodil iz 2., 6. in 9. točke drugega odstavka tega člena pripravijo in vodijo organi socialnega varstva; pri njihovem izvrševanju sodeluje in ga nadzoruje sodnik za mladoletnike.
- (9) Če mladoletnik navodil ne izpolnjuje, lahko sodišče namesto njih izreče vzgojni ukrep nadzorstva organa socialnega varstva.

Nadzorstvo organa socialnega varstva

14. člen

- (1) Če mladoletnik potrebuje strokovno pomoč in nadzorstvo ter je potrebno trajneje vplivati na njegovo vzgojo, prevzgojo in pravilen razvoj, mu sodišče izreče nadzorstvo organa socialnega varstva.
- (2) Ukrep sme trajati od šest mesecev do dveh let. Ko sodišče izreče ta ukrep, ne določi, koliko časa bo trajal, temveč odloči o njegovem prenehanju pozneje, ko ugotovi, da je namen ukrepa že dosežen.
- (3) Organ socialnega varstva določi mladoletniku svetovalca, ki mladoletnika nadzoruje, predvsem pa skrbi za njegovo šolanje, zaposlitev, izločitev iz okolja, ki nanj škodljivo vpliva, za potrebno zdravljenje in ureditev razmer, v katerih živi.
- (4) Ob vzgojnem ukrepu nadzorstva organa socialnega varstva lahko sodišče določi mladoletniku eno ali več navodil iz prejšnjega člena, ki v tem primeru nimajo narave samostojnega vzgojnega ukrepa.

Oddaja v vzgojni zavod

15. člen

- (1) Sodišče izreče oddajo v vzgojni zavod mladoletniku, glede katerega je treba poskrbeti za njegovo vzgojo pod stalnim vodstvom in nadzorstvom strokovnjakov.
- (2) Mladoletnim storilcem prekrškov izreče sodišče oddajo v vzgojni zavod le izjemoma, če je mladoletnik izvršil več prekrškov z elementi nasilja.
- (3) V vzgojnem zavodu ostane mladoletnik najmanj šest mesecev in največ dve leti. Sodišče najmanj vsakih šest mesecev oceni, ali so podani pogoji za ustavitev izvrševanja tega ukrepa ali za njegovo zamenjavo s kakšnim drugim vzgojnim ukrepom.

Oddaja v prevzgojni dom

16. člen

- (1) Sodišče izreče oddajo v prevzgojni dom mladoletnemu storilcu kaznivega dejanja, ki za vzgojo in prevzgojo potrebuje poleg stalnega vodstva strokovnjakov tudi strožje nadzorstvo.
- (2) Pri odločanju o tem, ali naj izreče ta ukrep, upošteva sodišče zlasti naravo in težo izvršenega kaznivega dejanja ter okoliščino, ali so bili mladoletniku že prej izrečeni vzgojni ukrepi ali kazni.
- (3) V prevzgojnem domu ostane mladoletnik najmanj eno leto in največ tri leta. Sodišče najmanj vsakih šest mesecev oceni, ali so podani pogoji za ustavitev izvrševanja tega ukrepa ali za njegovo zamenjavo s kakšnim drugim vzgojnim ukrepom.

Izvrševanje zavodskih ukrepov v zavodu za usposabljanje

17. člen

Če je sodišče izreklo vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod ali v prevzgojni dom mladoletniku, ki je moten v duševnem ali telesnem razvoju, sme določiti, da se zavodski ukrep izvršuje v zavodu za usposabljanje.

Pogojni odpust v času izvrševanja zavodskega vzgojnega ukrepa

18. člen

- (1) Sodišče lahko pogojno odpusti mladoletnika, kateremu je bil izrečen vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod ali oddaje v prevzgojni dom, ko je prebil v zavodu najmanj šest mesecev, če je mogoče na podlagi doseženih rezultatov vzgoje in prevzgoje utemeljeno sklepati, da v času trajanja pogojnega odpusta ne bo ponavljal prekrškov ali kaznivih dejanj.

(2) Sodišče lahko za čas trajanja pogojnega odpusta postavi mladoletnika pod nadzorstvo organa socialnega varstva . Organ socialnega varstva določi mladoletniku svetovalca, ki ima enake naloge kot pri vzgojnem ukrepu nadzorstva organa socialnega varstva.

(3) Mladoletniku, ki je pogojno odpuščen, lahko sodišče za čas trajanja pogojnega odpusta naloži naslednje naloge, izpolnjevanje katerih nadzoruje organ socialnega varstva:

3) redno obiskovati šolo;

4) usposabljati se za poklic ali sprejeti zaposlitev, ki ustreza njegovemu znanju, sposobnosti in nagnjenju;

7) zdraviti se v ustreznem zdravstvenem zavodu;

8) obiskovati ustanovo, ki nudi vzgojno, poklicno, psihološko ali drugo psihosocialno pomoč;

9) udeležiti se programov socialnega treninga.

(4) Sodišče lahko prekliče pogojni odpust, če stori mladoletnik kaznivo dejanje ali ne izpolnjuje obveznosti v okviru nadzorstva organa socialnega varstva ali ne izpolnjuje naloženih nalog iz prejšnjega odstavka tega člena. Mladoletnemu storilcu prekrškov se lahko prekliče pogojni odpust tudi, če v času pogojnega odpusta stori nov prekršek z elementi nasilja. V primeru preklica pogojnega odpusta se čas, prestan na pogojnem odpustu, ne šteje v čas trajanja vzgojnega ukrepa.

(5) Pogojni odpust lahko traja najdalj do izteka zakonskega roka trajanja izrečenega zavodskega ukrepa ali dokler sodišče ne ustavi izvrševanja tega ukrepa, ali ga zamenja z drugim vzgojnim ukrepom.

Ustavitev izvrševanja in sprememba odločbe o vzgojnih ukrepih

19. člen

(1) Sodišče lahko glede na uspeh vzgoje, prevzgoje ali usposabljanja izvrševanje vzgojnega ukrepa ustavi ali pa, ob omejitvah tega zakona, izrečeni vzgojni ukrep nadomesti z drugim vzgojnim ukrepom, s katerim bo bolje dosežen namen vzgojnih ukrepov. Glede zavodskih ukrepov je mogoča ustavitev izvrševanja ali nadomestitev z drugim vzgojnim ukrepom z naslednjimi omejitvami:

1) izvrševanje oddaje v vzgojni zavod se pred potekom šestih mesecev ne sme ustaviti, do preteka tega roka pa se sme nadomestiti samo z oddajo mladoletnika v prevzgojni dom;

2) izvrševanje oddaje v prevzgojni dom se pred potekom enega leta ne sme ustaviti, do preteka tega roka pa se sme nadomestiti z oddajo mladoletnika v vzgojni zavod.

(2) Kadar se po odločbi, s katero je bil izrečen vzgojni ukrep navodila, nadzorstvo organa socialnega varstva ali zavodski ukrep, pokažejo okoliščine, ki jih ni bilo takrat, ko se je o tem odločalo, ali se zanje ni vedelo, so pa take, da bi vplivale na izbiro vzgojnega ukrepa, se izvrševanje izrečenega ukrepa lahko ustavi, ali pa se ta nadomesti z drugim vzgojnim ukrepom.

Ponovno odločanje o vzgojnih ukrepih

20. člen

(1) Če je preteklo od pravnomočnosti odločbe, s katero je bil izrečen vzgojni ukrep navodila, nadzorstva organa socialnega varstva ali zavodski ukrep, več kot šest mesecev, pa se ukrep ni začel izvrševati, odloči sodišče, ali naj se izrečeni ukrep izvrši ali ne, lahko pa ga tudi nadomesti s kakšnim drugim vzgojnim ukrepom.

(2) Tako ravna sodišče tudi, če se je zavodski vzgojni ukrep sicer začel izvrševati, pa se zaradi bega mladoletnika ali iz drugega razloga ni izvrševal dalj kot šest mesecev.

Izrek vzgojnega ukrepa za prekrške in kazniva dejanja v steku

21. člen

(1) Če je mladoletnik z enim dejanjem ali z več dejanji izvršil dvoje ali več prekrškov ali kaznivih dejanj, ki jih sodišče obravnava v istem postopku, presoja sodišče pri izbiri vzgojnega ukrepa enotno vsa dejanja, ne da bi določalo vzgojni ukrep za vsako posebej.

(2) Tako ravna sodišče tudi tedaj, kadar po izreku vzgojnega ukrepa ugotovi, da je mladoletnik pred njegovim izrekom ali po izreku izvršil prekršek ali kaznivo dejanje.

Vodenje evidence o vzgojnih ukrepih in dajanje podatkov o vzgojnih ukrepih

22. člen

(1) O vzgojnih ukrepih se vodi posebna evidenca, ki obsega osebne podatke o mladoletniku, podatke o izrečenih vzgojnih ukrepih ter podatke o izvršenih vzgojnih ukrepih oziroma druge podatke, ki se nanašajo na izvrševanje vzgojnih ukrepov.

(2) Podatki iz evidence o vzgojnih ukrepih se smejo dajati samo sodiščem, državnim tožilstvom in organom za notranje zadeve v zvezi s kazenskim postopkom proti mladoletniku.

3. KAZNOVANJE STAREJŠIH MLADOLETNIKOV

Mladoletniški zapor

23. člen

(1) Starejšemu mladoletniku sme sodišče izreči mladoletniški zapor za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana kazen zapora petih ali več let, če zaradi narave in teže dejanja in zaradi visoke stopnje odgovornosti ne bi bilo upravičeno izreči vzgojnega ukrepa.

(2) Mladoletniški zapor ne sme biti krajši od šestih mesecev in ne daljši od petih let. Za kazniva dejanja, za katera je mogoče izreči kazen zapora tridesetih let, se sme izreči mladoletniški zapor do desetih let. Mladoletniški zapor se izreka na leta in cele mesece.

(3) Pri odmeri mladoletniškega zapora sodišče ni vezano na najmanjšo mero kazni zapora, predpisano za izvršeno dejanje.

Odmera mladoletniškega zapora

24. člen

(1) Pri odmeri mladoletniškega zapora upošteva sodišče poleg olajševalnih in obteževalnih okoliščin (drugi odstavek 49. člena Kazenskega zakonika) še stopnjo mladoletnikove osebne zrelosti in čas, potreben za njegovo vzgojo, prevzgojo in strokovno usposabljanje.

(2) Če izvrši mladoletnik dvoje ali več kaznivih dejanj, za katera se ga obravnava v istem postopku in sodišče spozna, da je treba za vsa dejanja izreči mladoletniški zapor, izreče sodišče eno kazen v mejah zakonske mere te kazni. Če pa sodišče spozna, da bi bilo treba mladoletniku za kakšno kaznivo dejanje, ki je v steku, izreči mladoletniški zapor, za druga kazniva dejanja pa vzgojni ukrep, izreče za vsa dejanja v steku samo mladoletniški zapor.

(3) Tako ravna sodišče tudi tedaj, kadar se po izreku mladoletniškega zapora ugotovi, da je mladoletnik pred njegovim izrekom ali po izreku izvršil še kakšno kaznivo dejanje.

Vštevanje pripora

25. člen

(1) Čas, prestan v priporu, ter kakršenkoli odvzem prostosti v zvezi s kaznivim dejanjem, se všteva v izrečeno kazen mladoletniškega zapora.

(2) Zakonsko omejen čas bivanja v vzgojnem zavodu in prevzgojnem domu se skrajša za čas bivanja v priporu oziroma za čas kakršnegakoli odvzema prostosti v zvezi s kaznivim dejanjem.

Pogojni odpust v času izvrševanja mladoletniškega zapora

26. člen

(1) Sodišče lahko pogojno odpusti mladoletnika, kateremu je bil izrečen mladoletniški zapor, ko prestane tretjino kazni, vendar ne prej, preden ne prebije šestih mesecev v zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora, če je mogoče na podlagi doseženih rezultatov vzgoje in prevzgoje utemeljeno sklepati, da v času trajanja pogojnega odpusta ne bo ponavljal kaznivih dejanj.

(2) Sodišče lahko za čas trajanja pogojnega odpusta postavi mladoletnika pod nadzorstvo organa socialnega varstva. Organ socialnega varstva določi mladoletniku svetovalca, ki ima enake naloge kot pri vzgojnem ukrepu nadzorstva organa socialnega varstva.

(3) Mladoletniku, ki je pogojno odpuščen, lahko sodišče za čas trajanja pogojnega odpusta naloži naslednje naloge, izpolnjevanje katerih nadzoruje organ socialnega varstva:

3) redno obiskovati šolo;

4) usposabljati se za poklic ali sprejeti zaposlitev, ki ustreza njegovemu znanju, sposobnosti in nagnjenju;

7) zdraviti se v ustreznem zdravstvenem zavodu;

8) obiskovati ustanovo, ki nudi vzgojno, poklicno, psihološko ali drugo psihosocialno pomoč;

9) udeležiti se programov socialnega treninga.

(4) Sodišče lahko prekliče pogojni odpust, če stori mladoletnik novo kaznivo dejanje ali ne izpolnjuje obveznosti v okviru nadzorstva organa socialnega varstva ali ne izpolnjuje nalog iz tretjega odstavka tega člena. V tem primeru se čas, prestan na pogojnem odpustu, ne šteje v čas trajanja mladoletniškega zapora.

Učinek mladoletniškega zapora in zapora na vzgojne ukrepe

27. člen

(1) Če izreče sodišče med izvrševanjem vzgojnega ukrepa starejšemu mladoletniku mladoletniški zapor, preneha vzgojni ukrep, ko začne mladoletnik prestajati to kazen.

(2) Če izreče sodišče po izreku vzgojnega ukrepa polnoletnemu storilcu kaznivega dejanja mladoletniški zapor ali kazen zapora najmanj enega leta, se vzgojni ukrep ne izvrši; če pa se že izvršuje, se izvrševanje ustavi, ko začne prestajati kazen.

(3) Če izreče sodišče po izreku vzgojnega ukrepa polnoletnemu storilcu kaznivega dejanja kazen zapora manj kot eno leto, odloči v sodbi, ali naj se po prestani kazni vzgojni ukrep izvrši ali ne.

(4) Če izreče sodišče polnoletnemu storilcu kaznivega dejanja med izvrševanjem vzgojnega ukrepa zapor v trajanju manj od enega leta, odloči v sodbi, ali naj se po prestani kazni izvrševanje vzgojnega ukrepa nadaljuje ali pa naj se ustavi, ko se začne izvrševati izrečena kazen.

Odmera kazni obsojenemu mladoletniku **28. člen**

Če sodišče obravnava mladoletnika zaradi kaznivega dejanja, ki ga je izvršil, preden je začel prestajati kazen mladoletniškega zapora po poprejšnji obsodbi, ali zaradi kaznivega dejanja, ki ga je storil med prestajanjem mladoletniškega zapora, in so izpolnjeni pogoji za izrek mladoletniškega zapora, izreče za vsa kazniva dejanja enotno kazen. Pri tem upošteva, da je prej izrečena kazen že določena. Enotna kazen mladoletniškega zapora mora biti višja od vsake posamezne določene kazni, vendar ne sme doseči seštevka posameznih kazni in ne preseči desetih let mladoletniškega zapora. Kazen, ki jo je mladoletni obsojenec že prestal, se mu všteje v izrečeno kazen mladoletniškega zapora.

Pravni položaj mladoletnika po prestani kazni **29. člen**

(1) Po prestani, odpuščeni ali zastarani kazni mladoletniškega zapora imajo mladoletniki vse pravice, ki so določene v ustavi, zakonih in drugih predpisih in lahko pridobivajo vse pravice, razen tistih, ki so jim omejene zaradi izrečenega varnostnega ukrepa.

(2) Prejšnji odstavek velja tudi za tiste, ki so na pogojnem odpustu.

(3) Za mladoletnika ne nastanejo nobene pravne posledice zaradi izreka vzgojnega ukrepa ali obsodbe na mladoletniški zapor.

Zakonska rehabilitacija in izbris obsodbe **30. člen**

(1) Obsodba na mladoletniški zapor se izbriše iz kazenske evidence v določenem roku, odkar je bila kazen izvršena, zastarana ali odpuščena.

(2) Roki iz prejšnjega odstavka so:

- 1) za obsodbo na kazen mladoletniškega zapora nad eno leto – tri leta,
- 2) za obsodbo na kazen mladoletniškega zapora eno leto ali manj – eno leto.

4. IZREKANJE KAZENSKIH SANKCIJ POLNOLETNIM ZA KAZNIVA DEJANJA, KI SO JIH IZVRŠILI KOT MLADOLETNIKI

Izrekanje kazenskih sankcij polnoletnemu za kaznivo dejanje, ki ga je izvršil kot mlajši mladoletnik 31. člen

(1) Polnoletnemu, ki je dopolnil enaindvajset let, se ne sme soditi za kaznivo dejanje, ki ga je izvršil kot mlajši mladoletnik.

(2) Če polnoletni, ki je izvršil kaznivo dejanje kot mlajši mladoletnik, med sojenjem še ni dopolnil enaindvajset let, se mu sme soditi samo za kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen hujša od petih let zapor. Takšnemu polnoletnemu sme sodišče izreči samo ustrezen zavodski vzgojni ukrep. Pri presoji, ali naj izreče ta ukrep, upošteva sodišče vse okoliščine primera, zlasti pa težo izvršenega dejanja, čas, ki je pretekkel od njegove izvršitve, storilčevo vedenje in namen tega vzgojnega ukrepa.

Izrekanje kazenskih sankcij polnoletnemu za kaznivo dejanje, ki ga je izvršil kot starejši mladoletnik 32. člen

(1) Polnoletnemu se sme izreči za kaznivo dejanje, ki ga je izvršil kot starejši mladoletnik, vzgojni ukrep navodila, nadzorstva organa socialnega varstva in ustrezen zavodski vzgojni ukrep, ob pogojih iz 23. člena tega zakona pa tudi mladoletniški zapor. Pri presoji, ali naj izreče sankcijo in katero izmed naštetih sankcij, upošteva sodišče vse okoliščine primera, zlasti pa težo izvršenega dejanja, čas, ki je pretekkel od njegove izvršitve, storilčevo vedenje in namen, ki ga je treba doseči s temi sankcijami.

(2) Polnoletnemu, ki je izvršil kaznivo dejanje kot starejši mladoletnik in ki je med sojenjem dopolnil enaindvajset let, sme izreči sodišče namesto mladoletniškega zapor ali pogojno obsodbo. Kazen zapor, izrečena v takšnem primeru, ima glede rehabilitacije, izbrisa obsodbe in pravnih posledic enak pravni učinek kot mladoletniški zapor.

5. MLAJŠI POLNOLETNIKI

Izrekanje vzgojnih ukrepov mlajšim polnoletnikom 33. člen

(1) Storilcu, ki je bil ob izvršitvi kaznivega dejanja star med 18 in 21 let, sme sodišče izreči vzgojni ukrep nadzorstva organa socialnega varstva ali zavodski ukrep, če spozna, da je glede na njegovo osebnost in okoliščine, v katerih je izvršil dejanje, primerneje namesto kazni izreči tak ukrep.

(2) Mlajšemu polnoletniku, ki mu je bil izrečen vzgojni ukrep, sme sodišče ob pogojih, določenih v tem zakoniku, izreči tudi stransko kazen prepovedi vožnje motornega vozila in varnostni ukrep odvzem voznškega dovoljenja in varnostni ukrep odvzem predmetov.

(3) Izrečeni vzgojni ukrep sme trajati najdalj do tedaj, ko storilec dopolni triindvajset let.

6. VARNOSTNI UKREPI

Izrekanje varnostnih ukrepov

34. člen

(1) Mladoletnikom se lahko ob vzgojnem ukrepu ali mladoletniškem zaporu izreče varnostni ukrep odvzem voznškega dovoljenja in varnostni ukrep odvzem predmetov.

(2) Varnostna ukrepa obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu ter obvezno psihiatrično zdravljenje na prostosti se izrekata samostojno.

(3) Če je sodišče izreklo obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu, lahko določi, da se ta ukrep izvrši v zavodu za usposabljanje, če je mogoče v njem poskrbeti za zdravljenje in varstvo in s tem doseči namen tega varnostnega ukrepa. Ob mladoletnikovi polnoletnosti sodišče preizkusi, ali je potrebno, da še ostane v tem zavodu, ali pa ga je treba premestiti v ustrezen zavod za polnoletne osebe.

Zastaranje izvršitve kazni mladoletniškega zapora

35. člen

Mladoletniški zapor se ne sme izvršiti, ko je preteklo:

- 1) pet let od obsodbe na mladoletniški zapor nad pet let;
- 2) tri leta od obsodbe na mladoletniški zapor nad tri leta;
- 3) dve leti od obsodbe na mladoletniški zapor do treh let.

TRETJI DEL: POSTOPEK PROTI MLADOLETNIKU

1. SPLOŠNE DOLOČBE

Uporaba določb tega zakona in smiselna uporaba zakona o kazenskem postopku

36. člen

- (1) Določbe tega zakona se uporabljajo v postopku proti osebam, ki so izvršile kaznivo dejanje kot mladoletniki, proti polnoletnim pa le, kadar ta zakon to izrecno dopušča. Določbe zakona o kazenskem postopku se uporabljajo, če niso v nasprotju z določbami tega zakona.
- (2) Določbe tega zakona se uporabljajo v postopku proti osebam, ki so izvršile prekršek kot mladoletniki, pa ob začetku postopka še niso stare 19 let.
- (3) Členi 38., 39., 41., 42., 49., 51 do 53, 65., 69. ter prvi in drugi odstavek 72. člena tega zakona se uporabljajo v postopku proti mlajšemu polnoletnemu, če se do začetka glavne obravnave ugotovi, da prihaja glede njega v poštev izrek vzgojnega ukrepa po 33. členu tega zakona.
- (4) Določbe zakona o kazenskem postopku o predobravnavnem naroku in o sporazumu o priznanje krivde se ne uporabljajo v postopku proti mladoletnim storilcem prekrškov in kaznivih dejanj.

Državni tožilec

37. člen

- (1) Postopek za kaznivo dejanje oziroma prekršek se proti mladoletniku uvede za vsa kazniva dejanja in za vse prekrške samo na zahtevo državnega tožilca.
- (2) Državni tožilec, ki sodeluje v postopku proti mladoletniku, mora imeti dodatna znanja s področja mladoletniškega prestopništva in pravic otrok.
- (3) Postopek za kazniva dejanja, za katera se storilec preganja na predlog ali na zasebno tožbo, se sme uvesti, če predlaga oškodovanec uvedbo postopka pri pristojnem državnem tožilcu v roku, ki ga določa 52. člen zakona o kazenskem postopku.
- (4) Če državni tožilec ne zahteva uvedbe postopka proti mladoletniku, obvesti o tem oškodovanca. Oškodovanec ne more prevzeti pregona oziroma ne more vložiti zasebne tožbe, pač pa lahko zahteva v osmih dneh, ko prejme sklep državnega tožilca, naj senat za mladoletnike okrožnega sodišča uvede postopek.

Zagovornik

38. člen

(1) Mladoletnik mora imeti zagovornika od začetka pripravljalnega postopka, če teče proti njemu postopek za kaznivo dejanje, za katero je predpisana kazen zapora nad tri leta; za druga kazniva dejanja, za katera je predpisana milejša kazen in za prekrške, pa mora imeti zagovornika, če sodnik za mladoletnike spozna, da mu je potreben.

(2) Če si v primerih iz prejšnjega odstavka ne vzame zagovornika sam mladoletnik ali mu ga ne vzamejo njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik, mu ga postavi sodnik za mladoletnike po uradni dolžnosti. Zagovornik se postavi s posebnega seznama strokovno usposobljenih odvetnikov, ki ga vodi Odvetniška zbornica.

Organ socialnega varstva

39. člen

V postopku proti mladoletniku ima organ socialnega varstva poleg pravic, ki so izrecno določene v tem zakonu, tudi pravico seznaniti se s potekom postopka, dajati med postopkom predloge in opozarjati na dejstva in dokaze, ki so pomembni za pravilno odločitev.

Oškodovanec

40. člen

V postopku proti mladoletniku ima oškodovanec tiste pravice, ki so določene v tem zakonu. O teh pravicah ga morata poučiti državni tožilec ali sodišče.

Dolžnost hitrega postopanja

41. člen

(1) Organi, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku ter organi in zavodi, od katerih so zahtevana sporočila, poročila ali mnenja, morajo postopati kar se da hitro, da se postopek čim prej konča.

(2) Sodnik za mladoletnike mora poročati predsedniku sodišča vsak mesec, katere mladoletniške zadeve še niso končane in zakaj v posameznih zadevah postopek še teče. Predsednik sodišča ukrene, kar je potrebno, da se postopek pospeši.

Dolžnost obzirnega postopanja

42. člen

Organi, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku, morajo ravnati obzirno in upoštevati njegovo duševno razvitost in osebne lastnosti, da ne bi postopek škodljivo vplival na njegov razvoj.

2. PRISTOJNOST SODIŠČ

Sodnik za mladoletnike in senat za mladoletnike okrožnega sodišča

43. člen

- (1) Za postopek proti mladoletniku je stvarno pristojno okrožno sodišče.
- (2) Sodnik za mladoletnike okrožnega sodišča vodi pripravljalni postopek in opravlja druge zadeve v postopku proti mladoletniku.
- (3) Sodnik za mladoletnike, ki je vodil pripravljalni postopek, je lahko član senata za mladoletnike pri okrožnem sodišču, razen če je bil podan predlog za kaznovanje.
- (4) Senat za mladoletnike okrožnega sodišča sestavljajo sodnik za mladoletnike in dva sodnika porotnika. Sodnik za mladoletnike je predsednik senata.
- (5) Sodnik za mladoletnike mora imeti dodatna znanja s področja mladoletniškega prestopništva in pravic otrok. Sodniki porotniki se volijo izmed profesorjev, učiteljev, vzgojiteljev in drugih oseb, ki imajo izkušnje z vzgojo mladoletnikov.

Senat za mladoletnike višjega in vrhovnega sodišča

44. člen

- (1) Pri višjem sodišču in pri vrhovnem sodišču se določijo senati za mladoletnike, ki jih sestavljajo trije sodniki.
- (2) Senat za mladoletnike višjega sodišča odloča o pritožbah zoper odločbe senata za mladoletnike okrožnega sodišča in o pritožbah zoper sklepe državnega tožilca in sodnika za mladoletnike v primerih, ki so določeni v tem zakonu, kot tudi v primerih, ko je v tem zakonu določeno, da odloča senat višjega sodišča.
- (3) Senat za mladoletnike pri vrhovnem sodišču odloča o zahtevi za varstvo zakonitosti in v primeru pritožbe iz druge in tretje točke 398 čl. zakona o kazenskem postopku.

Krajevna pristojnost

45. člen

- (1) Za postopek proti mladoletniku je krajevno pristojno praviloma sodišče, na katerega območju ima mladoletnik stalno prebivališče. Če mladoletnik nima stalnega prebivališča ali če ni znano, je krajevno pristojno sodišče, na katerega območju ima mladoletnik začasno prebivališče.
- (2) Postopek proti mladoletniku, ki ima stalno prebivališče, se sme izvesti pred sodiščem, na območju katerega ima mladoletnik začasno prebivališče, če je očitno, da se bo pri tem sodišču lažje izvedel.
- (3) Če je očitno, da se bo postopek lažje izvedel pred sodiščem, na katerega območju je bil izvršen prekršek oziroma izvršeno ali poskušeno kaznivo dejanje, je krajevno pristojno to sodišče.

Združitev postopka s postopkom proti polnoletnim storilcem

46. člen

- (1) Če je mladoletnik sodeloval pri prekršku oziroma kaznivem dejanju skupaj s polnoletnimi, se postopek proti njemu izloči in opravi po določbah tega zakona.
- (2) Postopek proti starejšemu mladoletniku se sme združiti s postopkom proti polnoletnim in opraviti po določbah zakona o kazenskem postopku samo, če je združitev postopka nujna za vsestransko razjasnitev stvari. Sklep o tem izda senat za mladoletnike okrožnega sodišča na obrazložen predlog državnega tožilca. Zoper tak sklep ni pritožbe.
- (3) Če se opravi enoten postopek za mladoletnika in polnoletne storilce, se glede mladoletnika vselej uporabijo določbe členov: 38., 39., 41., 42., 49., 51 do 53, 65., 69., prvi in drugi odstavek 72. člena ter določbe 76. in 81. člena tega zakona, druge določbe tega zakona pa, če njihova uporaba ni v nasprotju z združenim postopkom.

Enoten postopek

47. člen

Če je storilec izvršil eno kaznivo dejanje kot mladoletnik, drugo pa kot polnoleten, se opravi enoten postopek po 32. členu zakona o kazenskem postopku pred senatom, ki sodi polnoletne.

3. TEMELJNE ZNAČILNOSTI POSTOPKA

Obveščanje organa socialnega varstva, če je storilec mlajši od 14 let 48. člen

(1) Če državni tožilec ugotovi, da storilec ob izvršitvi dejanja, s katerim so izpolnjeni zakonski znaki prekrška ali kaznivega dejanja, še ni bil star štirinajst let, zavrže ovadbo, sklep o zavrženju pa pošlje pristojnemu organu socialnega varstva.

(2) Če se med postopkom ugotovi, da storilec ob izvršitvi dejanja, s katerim so izpolnjeni zakonski znaki prekrška ali kaznivega dejanja, še ni bil star štirinajst let, se postopek ustavi in sodišče pošlje sklep o ustavitvi postopka organu socialnega varstva.

Prepoved sojenja v nenavzočnosti mladoletnika 49. člen

(1) Mladoletnik ne sme biti sojen v nenavzočnosti.

(2) Sodišče lahko opravi sejo senata brez navzočnosti mladoletnika le ob pogojih, določenih v tem zakonu.

Izključitev javnosti 50. člen

Pri izvedbi posameznih dejanj v postopku proti mladoletniku so lahko navzoče le osebe, katerim ta zakon to dopušča.

Prepoved objave podatkov 51. člen

(1) Brez dovoljenja sodišča se ne sme objaviti potek postopka proti mladoletniku in tudi ne odločba, ki je bila v njem izdana.

(2) Objaviti se sme samo tisti del postopka oziroma samo tisti del odločbe, ki ga je sodišče dovolilo objaviti, vendar pa se niti v tem primeru ne sme objaviti mladoletnikovo ime in ne drugi podatki, iz katerih bi bilo mogoče prepoznati njegovo identiteto.

Dolžnost pričanja

52. člen

Nihče ne more biti oproščen dolžnosti pričevanja o okoliščinah, ki so potrebne za presojo mladoletnikove duševne razvitosti ter za spoznanje njegove osebnosti in razmer, v katerih živi (65. člen).

Vabila in vročanje

53. člen

(1) Organi, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku, vabijo mladoletnika po starših oziroma po zakonitem zastopniku, razen če to ni mogoče, ker je treba hitro ravnati, ali zaradi drugih okoliščin.

(2) Za vročanje odločb in drugih pisanj se uporabljajo smiselno določbe 120. člena zakona o kazenskem postopku; pri tem se mladoletniku ne smejo vročati pisanja na ta način, da bi se pritrčila na oglasno desko sodišča.

(3) Ustno naznanjene odločbe se morajo mladoletniku vselej vročiti v overjenem prepisu.

Stroški postopka

54. člen

Če ima mladoletnik lastne dohodke ali premoženje, mu sodišče lahko naloži plačilo stroškov postopka in izpolnitev premoženjskoprnega zahtevka, če mu je bila izrečena kazen ali vzgojni ukrep.

4. POSTOPKI ODVRAČANJA

Postopki odvrčanja

55. člen

(1) Državni tožilec sme ovadbo zaradi izvršitve prekrška oziroma ovadbo zaradi izvršitve kaznivega dejanja, za katerega je predpisana denarna kazen ali zapor do petih let in za kazniva dejanja iz prvega odstavka 56. člena in iz prvega odstavka 57. člena tega zakona odstopiti v poravnavanje oziroma odložiti kazenski pregon, če so izpolnjeni pogoji iz tega zakona.

(2) Pogoji za odstop zadeve iz prejšnjega odstavka v poravnavanje in za odloženi kazenski pregon so:
- iz zbranih podatkov in dokazov izhaja, da je mladoletnik izvršil prekršek oziroma kaznivo dejanje;

- da so podane okoliščine, iz katerih je mogoče sklepati, da bo poravnavanje oziroma odloženi pregon vplival na pravilen razvoj mladoletnika.

(3) Okoliščine iz prejšnjega odstavka so zlasti: vrsta in narava prekrška ali kaznivega dejanja, okoliščine, v katerih je bilo dejanje izvršeno, osebnost mladoletnika, ali je bil že obravnavan za istovrstna ali druga kazniva dejanja ali prekrške. S splošnimi navodili, ki jih izda generalni državni tožilec, se podrobneje opredelijo okoliščine, ki vplivajo na odločitev državnega tožilca o odstopu zadeve v poravnavanje oziroma o odložitvi kazenskega pregona in določi postopek.

Poravnavanje

56. člen

(1) Poleg prekrškov in kaznivih dejanj iz prvega odstavka prejšnjega člena je zaradi posebnih okoliščin dopustno poravnavanje tudi za kazniva dejanja posilstva po prvem odst. 170. člena KZ-1, spolnega nasilja po prvem odst. 171. člena KZ-1, velike tatvine po tretjem odstavku 205. člena KZ-1, rop po prvem odstavku 206. člena KZ-1, roparske tatvine po prvem odstavku 207. člena KZ-1 in požiga po prvem odstavku 222. člena KZ-1.

(2) Poravnavanje vodi poravnalec s posebnimi znanji s področja mladoletniškega prestopništva in pravic otrok. Poravnavanje se sme izvajati le s pristankom mladoletnika in oškodovanca. Poravnalec si mora prizadevati, da je vsebina sporazuma v sorazmerju s težo in posledicami dejanj.

(3) Če se vsebina sporazuma nanaša na opravljanje dela v korist lokalne skupnosti ali humanitarnih organizacij ali oškodovanca, obseg dela ne sme preseči 60 ur. Izvajanje sporazuma v tem primeru pripravi in vodi organ socialnega varstva ob sodelovanju poravnalca.

(4) Ko prejme obvestilo o izpolnitvi sporazuma, državni tožilec ovadbo za prekršek oziroma ovadbo za kaznivo dejanje zavrže. Poravnalec je državnega tožilca dolžan obvestiti tudi o neuspelem poravnavanju ter razlogih za to. Rok za izpolnitev sporazuma ne sme biti daljši od treh mesecev.

Odložitev pregona

57. člen

(1) Poleg prekrškov in kaznivih dejanj iz 55. člena tega zakona je zaradi posebnih okoliščin dopustno odložiti kazenski pregon tudi za kazniva dejanja neupravičene proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog po prvem in drugem odstavku 186. člena KZ-1, velike tatvine po tretjem odstavku 205. člena KZ-1, poškodovanja ali uničenja stvari, ki so posebnega kulturnega pomena ali naravne vrednote po drugem odstavku 219. člena KZ-1, požiga po četrtem odstavku 222. člena KZ-1, izdaja nekritega čeka in zloraba bančne ali kreditne kartice po tretjem odstavku 246. člena KZ-1, uporaba ponarejene bančne, kreditne ali

druge kartice po tretjem odstavku 247. člena KZ-1 in povzročitve prometne nesreče iz malomarnosti po drugem odstavku 324. člena KZ-1.

(2) Državni tožilec sme odložiti kazenski pregon, če je mladoletnik pripravljen ravnati po navodilih državnega tožilca in izpolniti določene naloge.

(3) Naloge iz prejšnjega odstavka tega člena so lahko:

- 1) odprava ali poravnava škode;
- 2) plačilo določenega prispevka v korist javne ustanove ali v dobrodelne namene ali v sklad za povračilo škode žrtvam kaznivih dejanj, če ima mladoletnik lastne dohodke ali premoženje;
- 3) oprava dela v korist lokalne skupnosti ali humanitarnih organizacij v obsegu do 60 ur;
- 4) zdraviti se v ustreznem zdravstvenem zavodu;
- 5) obiskovati ustanovo, ki nudi vzgojno, poklicno, psihološko ali drugo psihosocialno pomoč.

(4) Če državni tožilec določi nalogo iz 1. ali iz 3. točke tretjega odstavka tega člena, obseg dela ne sme preseči 60 ur, izvajanje dela pa pripravi in vodi organ socialnega varstva. Za določitev naloge iz 1. točke tretjega odstavka tega člena je potrebno soglasje oškodovanca.

(5) Če mladoletnik izpolni nalogo iz 1., 2. in 3. točke drugega odstavka tega člena v treh mesecih, nalogo iz 4. in 5. točke tretjega odstavka tega člena pa v šestih mesecih, državni tožilec ovadbo za prekršek oziroma ovadbo za kaznivo dejanje zavrže.

Položaj oškodovanca po zaključenem postopku odvratanja

58. člen

V primeru zavrženja ovadbe za prekršek oziroma ovadbe za kaznivo dejanje po četrtem odstavku 56. člena in petem odstavku 57. člena tega zakona oškodovanec ne more zahtevati od senata za mladoletnike, naj uvede postopek (četrti odstavek 59. člena). O tem ga mora poučiti poravnalec pred podpisom sporazuma v okviru poravnavanja po 56. členu tega zakona oziroma državni tožilec, preden da soglasje za določitev naloge po 1. točki tretjega odstavka 57. člena, v primeru določitve ostalih nalog iz 57. člena pa, ko mu pošlje sklep o zavrženju ovadbe.

Načelo smotrnosti

59. člen

(1) Kadar gre za prekršek ali kaznivo dejanje, za katero je predpisana kazen zapora do petih let, lahko državni tožilec odloči, da ne bo zahteval uvedbe postopka, čeprav so zbrani podatki ali dokazi, da je mladoletnik storil prekršek oziroma kaznivo dejanje, če glede na naravo prekrška oziroma kaznivega dejanja in okoliščine, v katerih je bilo storjeno, ter glede na mladoletnikovo prejšnje življenje in njegove osebne lastnosti spozna, da postopek proti njemu ne bi bil smotr. Za ugotovitev teh okoliščin lahko

zahteva državni tožilec pojasnila od mladoletnikovih staršev oziroma skrbnika ter od drugih oseb in ustanov; če je potrebno, lahko pokliče te osebe in tudi mladoletnika na državno tožilstvo. Mnenje o smotnosti postopka proti mladoletniku lahko zahteva tudi od organa socialnega varstva.

(2) Državni tožilec sme odločiti, da ne bo zahteval uvedbe postopka tudi, če poravnavanje ali odloženi kazenski pregon nista bila uspešna zaradi razlogov na strani oškodovanca in oceni, da je mladoletnik izkazal prizadevanje za sklenitev sporazuma v okviru poravnavanja in izpolnitev naloge iz 1. točke tretjega odstavka 57. člena in da zato postopek in izrek sankcije ne bi bila smotrna.

(3) Kadar je že v teku pripravljalni postopek, izvrševanje kazni ali vzgojnega ukrepa, sme državni tožilec odločiti, da ne bo zahteval uvedbe postopka za drug mladoletnikov prekršek ali kaznivo dejanje, če glede na težo tega prekrška ali kaznivega dejanja ter glede na kazen oziroma vzgojni ukrep, ki se izvršuje, postopek in izrek sankcije ne bi bila smotrna.

(4) V primerih iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena državni tožilec obvesti organ socialnega varstva in oškodovanca ter jima sporoči razloge; oškodovanec lahko v osmih dneh zahteva od senata za mladoletnike, naj uvede postopek.

5. UVEDBA POSTOPKA

Ovadba

60. člen

(1) Vsakdo lahko naznani kaznivo dejanje, ki ga je izvršil mladoletnik.

(2) Vsi državni organi in organi z javnimi pooblastili so dolžni naznaniti kaznivo dejanje, ki ga je izvršil mladoletnik, če so o njem obveščeni, ali če kako drugače izvedo zanj.

(3) Obenem z ovadbo morajo organi in organizacije iz prejšnjega odstavka, poleg podatkov iz drugega odstavka 145. člena zakona o kazenskem postopku, navesti zlasti še:

- podatke o istovetnosti mladoletnika,
- opis dejanja,
- pravno kvalifikacijo dejanja,
- čas in kraj izvršitve dejanja,
- podatke o istovetnosti oškodovanca,
- razmerje med mladoletnikom in oškodovancem,
- podatke o osebnosti mladoletnika, ki so organu ali organizaciji znani ali jih lahko pridobi brez odlašanja,
- posebne okoliščine, v katerih je bilo dejanje storjeno in motiv mladoletnika,
- morebitna pripravljenost mladoletnika in oškodovanca za udeležbo v postopku odvratanja.

Odločanje o prekršku neznatnega pomena

61. člen

(1) Če je mladoletnik izvršil prekršek, poda prekrškovni organ ovadbo v skladu s tretjim odstavkom prejšnjega člena pristojnemu državnemu tožilcu.

(2) Prekrškovni organ odloči, da ne bo podal ovadbe za prekršek, če gre za prekršek neznatnega pomena, posebne okoliščine, nizka stopnja odgovornosti ali storilčeve osebne okoliščine pa kažejo, da postopek ne bi bil smotr.

(3) Odločitev iz prejšnjega odstavka in razlogi se zaznamujejo v spisu. O odločitvi, da ne bo vložil ovadbe in o razlogih prekrškovni organ v 8 dneh obvesti predlagatelja, ki lahko vloži ovadbo sam.

Zavrženje ovadbe

62. člen

(1) Državni tožilec s sklepom zavrže ovadbo v naslednjih primerih:

- če iz ovadbe izhaja, da naznanjeno dejanje ni niti prekršek niti kaznivo dejanje;
- če je pregon zastaran ali je dejanje obseženo z amnestijo ali pomilostitvijo ali če so podane druge okoliščine, ki izključujejo kazenski pregon mladoletnika;
- če ni utemeljenega suma, da je bil storjen prekršek ali kaznivo dejanje;
- če je podana nesorazmernost med majhnim pomenom prekrška oziroma kaznivega dejanja (njegova nevarnost je nezatna zaradi narave ali teže dejanja ali zaradi tega, ker so škodljive posledice nezatne ali jih ni ali zaradi drugih okoliščin, v katerih je bilo storjeno in zaradi nizke stopnje storilčeve krivde ali zaradi njegovih osebnih okoliščin) ter posledicami, ki bi jih povzročil kazenski pregon;
- če ob pogojih iz 59. člena tega zakona oceni, da postopek proti mladoletniku oziroma izrek sankcije ne bi bila smotrna;
- če je mladoletnik izpolnil sporazum v okviru poravnavanja iz 56. člena tega zakona;
- če je mladoletnik izpolnil nalogo, ki mu je naložil državni tožilec v okviru odloženega pregona po 57. členu tega zakona.

(2) O tem, da je zavrgel ovadbo, in o razlogih za to, obvesti državni tožilec v osmih dneh oškodovanca in organ socialnega varstva, če je ovadbo podal organ za notranje zadeve, pa tudi njega. Oškodovanec lahko v osmih dneh od prejema sklepa tožilca zahteva, naj senat za mladoletnike pristojnega sodišča uvede postopek, razen če ni s tem zakonom določeno drugače.

Zahteva državnega tožilca za uvedbo postopka

63. člen

Če državni tožilec ne zavrže ovadbe, zahteva uvedbo pripravljalnega postopka pri sodniku za mladoletnike in o tem obvesti organ socialnega varstva. Če se sodnik za mladoletnike s tem ne strinja, zahteva, naj o tem odloči senat za mladoletnike višjega sodišča.

Odločitev senata o uvedbi postopka

64. člen

(1) V primerih iz četrtega odstavka 37. člena in iz četrtega odstavka 59. člena tega zakona odloči o uvedbi postopka senat za mladoletnike okrožnega sodišča, v primeru iz prejšnjega člena pa senat za mladoletnike višjega sodišča na seji.

(2) Senat za mladoletnike lahko odloči, naj se postopek proti mladoletniku uvede ali naj se ne uvede. Zoper sklep senata za mladoletnike ni pritožbe.

(3) Če senat za mladoletnike odloči, naj se uvede proti mladoletniku postopek, je državni tožilec v tem postopku dolžan izvajati funkcijo pregona.

6. PRIPRAVLJALNI POSTOPEK

Pridobivanje podatkov v pripravljalnem postopku

65. člen

(1) V pripravljalnem postopku proti mladoletniku je treba poleg dejstev, ki se nanašajo na prekršek oziroma kaznivo dejanje, zlasti ugotoviti mladoletnikovo starost in okoliščine, ki so potrebne za presojo njegove duševne razvitosti ter proučiti druge okoliščine, ki se tičejo njegove osebnosti in razmere, v katerih mladoletnik živi.

(2) Da se ugotovijo okoliščine iz prvega odstavka tega člena, je treba zaslišati mladoletnikove starše ali njegovega skrbnika in druge osebe, ki lahko dajo o njih potrebne podatke ter zahtevati poročilo organa socialnega varstva. Če je bil mladoletniku že izrečen vzgojni ukrep, pa lahko sodnik za mladoletnike zahteva poročilo o njegovem izvrševanju.

(3) Sodnik za mladoletnike lahko prepusti zbiranje podatkov o okoliščinah iz prvega odstavka tega člena strokovnemu delavcu sodišča (socialni delavec in drugi), lahko pa to prepusti tudi organu socialnega varstva.

(4) Kadar je za ugotovitev mladoletnikovega zdravstvenega stanja, njegove duševne razvitosti, psihičnih lastnosti ali nagnjenj potrebno, da ga pregleda izvedenec ustrezne stroke, se odredi takšen pregled. Tak pregled mladoletnika se lahko opravi v zdravstvenem ali v kakšnem drugem zavodu.

Izvedba pripravljalnega postopka

66. člen

(1) Sodnik za mladoletnike sam določi, kako bo izvedel pripravljalni postopek; pri tem se mora ravnati po določbah tega zakona in zakona o kazenskem postopku v taki meri, da so zavarovane pravice mladoletnika.

(2) Pri dejanjih v pripravljalnem postopku smeta biti navzoča državni tožilec in zagovornik.

(3) Sodnik za mladoletnike lahko dovoli, da so pri dejanju v pripravljalnem postopku navzoči predstavnik organa socialnega varstva ter mladoletnikovi starši oziroma skrbnik. Kadar so te osebe navzoče pri omenjenih dejanjih, lahko sodnik dovoli, da dajejo predloge in postavljajo vprašanja tistemu, ki se zaslišuje.

(4) Kadar je potrebno, se zaslišanje mladoletnika opravi s pomočjo pedagoga ali druge strokovne osebe.

Predlog za ustavitev postopka

67. člen

(1) Če državni tožilec med ali po pripravljalnem postopkom spozna, da ni podlage za postopek proti mladoletniku ali da je podan kakšen razlog iz prvega ali tretjega odstavka 59. člena tega zakona, predlaga sodniku za mladoletnike, naj ustavi postopek

(2) Če se sodnik za mladoletnike ne strinja s predlogom državnega tožilca, zahteva o tem odločitev senata za mladoletnike višjega sodišča.

(3) Če senat za mladoletnike iz prejšnjega odstavka odloči, da se mora postopek nadaljevati, mora državni tožilec nadaljevati s kazenskim pregonom.

Predlog državnega tožilca za izrek sankcije
68. člen

(1) Ko preizkusi vse okoliščine, ki se nanašajo na prekršek oziroma kaznivo dejanje in mladoletnikovo osebnost, pošlje sodnik za mladoletnike spise pristojnemu državnemu tožilcu; ta lahko v osmih dneh zahteva, naj se pripravljalni postopek dopolni, ali predlaga ustavitel postopka po prejšnjem členu tega zakona ali odstopi zadevo v poravnavanje po 56. členu tega zakona ali poda senatu za mladoletnike obrazložen predlog za kaznovanje oziroma za vzgojni ukrep.

(2) Predlog državnega tožilca mora obsegati: ime in priimek mladoletnika, njegovo starost, opis dejanja, dokaze, iz katerih izhaja, da je mladoletnik izvršil prekršek oziroma kaznivo dejanje, obrazložitev, ki mora zajeti tudi oceno mladoletnikove duševne razvitosti, in predlog, naj se mladoletniku izreče vzgojni ukrep oziroma se ga kaznuje.

7. OMEJEVALNI UKREPI

Začasni ukrepi nadzorstva in nastanitve
69. člen

(1) Če mladoletnik potrebuje takojšnjo pomoč in varstvo ali ga je potrebno takoj izločiti iz okolja, v katerem živi, sme sodišče odrediti, naj se mladoletnik postavi pod nadzorstvo organa socialnega varstva ali nastani pri drugi družini.

(2) Sklep iz prvega odstavka tega člena na predlog državnega tožilca sprejme med pripravljalnim postopkom sodnik za mladoletnike, po vložitvi predloga za izrek vzgojnega ukrepa ali predloga za kaznovanje, pa senat za mladoletnike okrožnega sodišča. Ukrepa iz prvega odstavka tega člena smeta trajati najdlje do pravnomočnosti odločbe, s katero je bil mladoletniku izrečen vzgojni ukrep ali kazen mladoletniškega zapor. Sodišče s sklepom ustavi izvrševanje ukrepov takoj, ko zanje ni več pogojev.

(3) Če je odrejeno izvedenstvo in je za izdelavo izvida in mnenja treba namestiti mladoletnika v diagnostičnem centru, odredi njegovo namestitev med pripravljalnim postopkom sodnik za mladoletnike, po vložitvi predloga za izrek vzgojnega ukrepa ali predloga za kaznovanje, pa senat za mladoletnike okrožnega sodišča. Namestitev mladoletnika v diagnostičnem centru sme trajati najdlje mesec dni.

(4) Zoper sklep iz prvega in tretjega odstavka tega člena se lahko pritožijo vsi, ki imajo pravico do pritožbe zoper sklep o vzgojnem ukrepu oziroma zoper sodbo (79. člen), in sicer v treh dneh od vročitve sklepa. O pritožbi odloči senat za mladoletnike višjega sodišča v treh dneh. Pritožba ne odloži izvršitve sklepa.

(5) Stroški za mladoletnikovo nastanitev iz prvega in tretjega odstavka tega člena se izplačajo vnaprej iz proračunskih sredstev in spadajo med stroške postopka.

Pripor

70. člen

(1) Izjemoma sme sodišče na predlog državnega tožilca odrediti, naj se mladoletni storilec kaznivega dejanja pripre, če so za to podani razlogi iz prvega odstavka 201. člena zakona o kazenskem postopku in če namena pripora ni mogoče doseči z ukrepi iz 71. člena tega zakona, kar mora biti v sklepu o priporu posebej obrazloženo.

(2) Po sklepu o priporu, ki ga je izdal sodnik za mladoletnike, sme trajati pripor najdalj en mesec. Senat za mladoletnike okrožnega sodišča sme iz upravičenih razlogov podaljšati pripor največ še za dva meseca.

(3) Po vložitvi predloga za izrek vzgojnega ukrepa ali za kaznovanje sme odrediti pripor senat za mladoletnike okrožnega sodišča in sme trajati največ tri mesece.

(4) Po izreku zavodskega vzgojnega ukrepa ali kazni mladoletniškega zopora sme senat za mladoletnike okrožnega sodišča odrediti pripor in sme trajati največ tri mesece.

(5) O pritožbi zoper sklep o priporu, ki ga izda sodnik za mladoletnike oziroma senat za mladoletnike okrožnega sodišča, odloča senat za mladoletnike višjega sodišča.

(6) O odreditvi pripora mora sodišče takoj obvestiti mladoletnikove starše ali skrbnike in organ socialnega varstva.

Drugi omejevalni ukrepi

71. člen

(1) V postopku proti mladoletniku se lahko uporabijo naslednji ukrepi, če so zanje izpolnjeni pogoji iz zakona o kazenskem postopku:

- 1) obljuba mladoletnika, da ne bo zapustil prebivališča,
- 2) prepoved približevanja določenemu kraju ali osebi,
- 3) hišni pripor.

(2) Poleg ukrepov iz prvega odstavka tega člena se lahko mladoletniku določi javljanje organu socialnega varstva, pri čemer se glede pogojev za odreditev in izvrševanje smiselno uporablja 195.b člen zakona o kazenskem postopku.

(3) Če so podani razlogi za pripor iz prvega odstavka 201. člena zakona o kazenskem postopku, vendar odreditev pripora ni neogibno potrebna, lahko sodišče odredi, da se mladoletnika odda v vzgojni zavod.

Glede izvrševanja tega ukrepa se smiselno uporablja 199.a člen zakona o kazenskem postopku, glede vštevanja v izrečen zavodski ukrep oziroma mladoletniški zapor pa 25. člen tega zakona.

(4) V primeru kršitev ukrepov iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena se smiselno uporabljajo določbe tretjega odstavka 195. člena, drugega odstavka 195.a člena, drugega odstavka 195.b člena in šestega odstavka 199.a člena zakona o kazenskem postopku.

(5) Hišni pripor iz 3. točke prvega odstavka tega člena in oddaja v vzgojni zavod iz tretjega odstavka tega člena se ne smejo izreči mladoletnemu storilcu prekrška.

(6) Ukrepe iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena odredi sodišče na predlog državnega tožilca. V primerih nestrinjanja med državnim tožilcem in sodnikom za mladoletnike oziroma senatom za mladoletnike glede določitve ukrepov iz tega člena odloča senat za mladoletnike višjega sodišča.

(7) Za vse ukrepe iz tega člena se glede odreditve, pritožbe, časa trajanja, podaljšanja, odprave ukrepa in obveščanja mladoletnikovih staršev in organa socialnega varstva smiselno uporablja 70. člen tega zakona.

Izvrševanje pripora **72. člen**

(1) Mladoletnik mora biti priprt ločeno od polnoletnih.

(2) Ne glede na prejšnji odstavek sme sodnik za mladoletnike izjemoma odrediti, naj bo mladoletnik priprt skupaj s polnoletnimi, kadar je to glede na mladoletnikovo osebnost in druge okoliščine v konkretnem primeru v njegovo korist.

(3) Mladoletniku, ki mu je odvzeta prostost, je treba zagotoviti nego, varstvo in vso potrebno individualno pomoč, ki jo utegne potrebovati glede na svojo starost, spol in osebnost ter ga vključiti v prevzgojne programe.

(4) Sodnik za mladoletnike ima glede priprtih mladoletnikov enake pravice, kot jih ima po zakonu o kazenskem postopku preiskovalni sodnik glede pripornikov.

8. POSTOPEK PRED SENATOM ZA MLADOLETNIKE

Odločanje na seji senata ali glavni obravnavi

73. člen

- (1) Sodnik za mladoletnike razpiše sejo senata ali glavno obravnavo, ko prejme predlog državnega tožilca.
- (2) Kazen in zavodski ukrepi se smejo izreči mladoletniku samo po glavni obravnavi. Drugi vzgojni ukrepi se mu smejo izreči tudi na seji senata.
- (3) Na seji senata se lahko odloči, naj se opravi glavna obravnava.

Seja senata

74. člen

- (1) Na sejo senata za mladoletnike se vabijo mladoletnik in njegov zagovornik, če je obramba obvezna ter državni tožilec. Seja senata se opravi brez navzočnosti mladoletnika le izjemoma, če senat oceni, da lahko na podlagi zbranih dokazov o kaznivem dejanju in o osebnosti mladoletnika, izbere ustrezen vzgojni ukrep.
- (2) O seji senata za mladoletnike se obvestijo mladoletnikovi starši oziroma skrbnik in predstavnik organa socialnega varstva, ki so lahko na njej navzoči.

Glavna obravnava

75. člen

- (1) Kadar odloča senat za mladoletnike na glavni obravnavi, se uporabljajo smiselno določbe zakona o kazenskem postopku o pripravah za glavno obravnavo, o vodstvu glavne obravnave, o preložitvi in prekinitvi glavne obravnave, o zapisniku in o poteku glavne obravnave; sodišče pa na ta pravila ni vezano, če spozna, da v posameznem primeru njihova uporaba ne bi bila smotna.
- (2) Poleg oseb, ki so našteje v 288. členu zakona o kazenskem postopku, se povabijo na glavno obravnavo mladoletnikovi starši oziroma skrbnik in organ socialnega varstva. Če starši, skrbnik ali predstavnik organa socialnega varstva ne pridejo, to ni ovira, da sodišče ne bi opravilo glavne obravnave.
- (3) Poleg mladoletnika mora biti navzoč na glavni obravnavi državni tožilec, v primeru obvezne obrambe pa tudi zagovornik.
- (4) Določbe zakona o kazenskem postopku o spremembi in razširitvi obtožbe veljajo tudi v postopku proti mladoletniku.

Izključitev javnosti z glavne obravnave

76. člen

(1) Z glavne obravnave je javnost vedno izključena, senat pa sme dovoliti, da so navzoče osebe, ki se ukvarjajo z varstvom in vzgojo mladoletnikov ali z zatiranjem mladoletniške kriminalitete ter znanstveni delavci.

(2) Med glavno obravnavo sme senat odrediti, naj se odstranijo z zasedanja vse ali posamezne osebe, razen državnega tožilca, zagovornika in predstavnika organa socialnega varstva.

(3) Senat sme odrediti, naj se mladoletnik med izvedbo posameznih dokazov ali med govori strank odstrani z zasedanja.

Razpis seje senata oziroma glavne obravnave in izdelava pisne odločbe

77. člen

(1) Sodnik za mladoletnike mora razpisati glavno obravnavo ali sejo senata v osmih dneh od dneva, ko prejme predlog državnega tožilca oziroma ko je bilo na seji senata sklenjeno, naj se opravi glavna obravnava.

(2) Sodnik za mladoletnike mora v 8 dneh po razglasitvi izdelati pisno sodbo oziroma pisni sklep.

Odločitev senata za mladoletnike

78. člen

(1) Senat za mladoletnike ni vezan na predlog državnega tožilca pri odločanju o tem, ali naj mladoletniku izreče kazen ali vzgojni ukrep.

(2) Senat ustavi s sklepom postopek v primerih, v katerih izda sodišče po 2., 3. ali 4. točki 357. člena zakona o kazenskem postopku sodbo, s katero obtožbo zavrne ali s katero obtoženca oprosti obtožbe (358. člen zakona o kazenskem postopku) kakor tudi, kadar spozna, da ne bi bilo smotrno izreči mladoletniku niti kazni niti vzgojnega ukrepa.

(3) Senat izda sklep tudi, če izreče mladoletniku vzgojni ukrep. V izreku takega sklepa navede samo, kateri ukrep mu izreka, ne izreče pa, da je mladoletnik odgovoren za prekršek oziroma kriv za kaznivo dejanje, katerega je bil obdolžen. V obrazložitvi sklepa opiše dejanje in navede okoliščine, ki upravičujejo izrečeni vzgojni ukrep.

(4) Sodba, s katero se izreče mladoletniku kazen, mora biti izdana v obliki, določeni v 359. členu zakona o kazenskem postopku.

9. PRAVNA SREDSTVA

Pritožba

79. člen

(1) Zoper sodbo, s katero je mladoletniku izrečen mladoletniški zapor, zoper sklep, s katerim je mladoletniku izrečen vzgojni ukrep in zoper sklep, s katerim je postopek ustavljen (drugi odstavek 78. člena tega zakona), se lahko pritožijo vsi, ki imajo pravico do pritožbe zoper sodbo (367. člen zakona o kazenskem postopku), in sicer v osmih dneh po prejemu sodbe oziroma sklepa.

(2) Zagovornik, državni tožilec, zakonec, krvni sorodnik v ravni vrsti, posvojitelj, skrbnik, brat, sestra in rejnik se smejo pritožiti v mladoletnikovo korist tudi proti njegovi volji.

(3) Pritožba zoper sodbo, s katero je mladoletniku izrečen mladoletniški zapor in zoper sklep, s katerim je mladoletniku izrečen vzgojni ukrep, zadrži njegovo izvršitev, če sodišče v soglasju z mladoletnikom in njegovimi starši ali skrbnikom in po zaslišanju mladoletnika ne odloči drugače.

(4) Na sejo senata za mladoletnike višjega sodišča (378. člen zakona o kazenskem postopku) povabi sodišče mladoletnika, če odloča v zadevi, v kateri je bil mladoletniku izrečen mladoletniški zapor ali zavodski ukrep, v ostalih primerih pa le, če predsednik senata ali senat oceni, da bi bila njegova navzočnost koristna.

Odločitev senata za mladoletnike višjega sodišča

80. člen

(1) Senat višjega sodišča sme spremeniti odločbo okrožnega sodišča in izreči mladoletniku strožji vzgojni ukrep oziroma višjo kazen samo, če je tako predlagano v pritožbi.

(2) Daljši mladoletniški zapor ali strožji zavodski ukrep od tistega, izrečenega z odločbo okrožnega sodišča, sme senat višjega sodišča izreči na seji ali po opravljeni obravnavi.

(3) Če z odločbo okrožnega sodišča ni bila izrečena kazen mladoletniškega zapora ali zavodski ukrep, sme senat višjega sodišča izreči to kazen oziroma ta ukrep samo, če opravi obravnavo.

(4) Zoper odločitev višjega sodišča iz drugega in tretjega odstavka tega člena je dovoljena pritožba po 398. členu zakona o kazenskem postopku.

Obnova postopka

81. člen

Določbe o obnovi kazenskega postopka, končanega s pravnomočno sodbo, se uporabljajo smiselno tudi za obnovo postopka, končanega s pravnomočnim sklepom, s katerim je bil izrečen vzgojni ukrep.

10. USTAVITEV IZVRŠEVANJA IN SPREMEMBA VZGOJNEGA UKREPA TER POGOJNI ODPUST

Odločanje o ustavitvi izvrševanja in spremembi odločbe o vzgojnih ukrepih

82. člen

(1) Kadar so izpolnjeni pogoji, ki jih določa zakon za spremembo odločbe o izrečenem vzgojnem ukrepu, odloči o tem senat za mladoletnike okrožnega sodišča, če samo spozna, da je sprememba potrebna ali če jo predlagata mladoletnik ali državni tožilec

(2) Preden senat za mladoletnike izda odločbo, zasliši državnega tožilca, mladoletnika, njegovega roditelja ali skrbnika, ali druge osebe, poleg tega pa zahteva potrebna poročila od zavoda, v katerem mladoletnik prestaja zavodski ukrep, od organa socialnega varstva ali od drugih organov in ustanov. Pri odločanju mora upoštevati tudi uspešnost oziroma neuspešnost izvajanja vzgojnega ukrepa in mladoletnikovo sodelovanje v njem.

(3) Po prejšnjih odstavkih ravna senat za mladoletnike tudi, kadar odloča o ustavitvi izvrševanja vzgojnega ukrepa.

Odločanje o pogojnem odpustu in preklicu

83. člen

Kadar so izpolnjeni pogoji, ki jih določa zakon za pogojni odpust v času izvrševanja zavodskega vzgojnega ukrepa in mladoletniškega zavora oziroma za preklic pogojnega odpusta, odloča o tem senat za mladoletnike okrožnega sodišča.

ČETRTI DEL: IZVRŠEVANJE VZGOJNIH UKREPOV IN KAZNI

1. IZVRŠEVANJE VZGOJNIH UKREPOV

Pristojnost za izvrševanje vzgojnih ukrepov

84. člen

- (1) Za izvršitev vzgojnih ukrepov skrbi organ socialnega varstva, pristojen po stalnem prebivališču mladoletnika; če mladoletnik nima stalnega prebivališča, pa tisti organ socialnega varstva, kjer je sedež sodišča, ki je izreklo vzgojni ukrep.
- (2) Sodišče pošlje pravnomočno odločbo o vzgojnem ukrepu v izvršitev pristojnemu organu socialnega varstva v osmih dneh.
- (3) Pristojni organ socialnega varstva mora začeti izvrševati vzgojni ukrep najpozneje v 30 dneh od prejema odločbe, s katero je izrečen.
- (4) Če je mladoletnik zaščitena oseba po zakonu, ki ureja zaščito prič, pristojni organ socialnega varstva pri izvajanju vzgojnega ukrepa upošteva odločitve komisije, pristojne za zaščito ogroženih oseb, in sodeluje z enoto, pristojno za zaščito ogroženih oseb.
- (5) Minister, pristojen za pravosodje, izda v soglasju z ministrom, pristojnim za socialne zadeve, podrobnejše predpise o izvrševanju vzgojnih ukrepov, razen vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom.

Izvrševanje vzgojnega ukrepa navodila

85. člen

- (1) Izvrševanje navodil, ki jih sodišče izreče mladoletniku, pripravi, vodi in nadzira pristojni organ socialnega varstva
- (2) Navodila, ki jih ne izvaja pristojni organ socialnega varstva, se izvršujejo v organih in organizacijah, ki izvajajo take dejavnosti; le-ti morajo o uspehu izvrševanja navodil obveščati sodišče in pristojni organ socialnega varstva.
- (3) Pristojni organ socialnega varstva obvesti sodišče, ki je mladoletniku izreklo kot vzgojni ukrep navodilo iz prvega odstavka tega člena, ko oceni, da je navodilo izpolnjeno.
- (4) Za izvršitev prepovedi vožnje motornega vozila mladoletniku se smiselno uporabljajo določbe o izvrševanju kazni prepovedi vožnje motornega vozila iz zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.

Izvrševanje vzgojnega ukrepa nadzorstva organa socialnega varstva

86. člen

- (1) Organ socialnega varstva obvesti o izbiri svetovalca sodišče, ki mu lahko nudi strokovno pomoč.
- (2) Državni organi, organi lokalnih skupnosti, javni zavodi in druge organizacije so dolžne sodelovati s svetovalcem, če je to potrebno za izvrševanje njegovih nalog.
- (3) Pristojni organ socialnega varstva mora o izvrševanju vzgojnega ukrepa navodil poročati državnemu tožilcu in sodišču v rokih, ki jih določi sodišče, najmanj pa vsake tri mesece.
- (4) Minister, pristojen za socialne zadeve, podrobneje uredi pogoje, ki jih morajo izpolnjevati svetovalci.

Izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v vzgojni zavod

87. člen

- (1) Če je izrečen vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod, določi pristojni organ socialnega varstva zavod, v katerem se bo izvrševal vzgojni ukrep in začetek izvrševanja ukrepa. O tem mora obvestiti najmanj osem dni pred začetkom izvrševanja ukrepa mladoletnika in vzgojni zavod, ki mu pošlje tudi odločbo, s katero je izrečen vzgojni ukrep, in podatke, ki so pomembni za izvrševanje tega ukrepa.
- (2) Vzgojni zavod je dolžan sprejeti mladoletnika, ki ga napoti pristojni organ socialnega varstva.
- (3) Minister, pristojen za šolstvo, določi vzgojne zavode, v katerih se izvaja vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod za posamezne kategorije mladoletnikov.
- (4) Če se izvrševanje vzgojnega ukrepa ne more začeti ali nadaljevati, ker je mladoletnik pobegnil ali se skriva, mora pristojni organ socialnega varstva oziroma vzgojni zavod o tem obvestiti sodišče in pristojno policijsko postajo, da ga izsledi in privede v vzgojni zavod, iz katerega je mladoletnik pobegnil.

Odpustitev mladoletnika iz zavoda

88. člen

- (1) Zavod, v katerem se izvršuje zavodski ukrep, odpusti mladoletnika takoj, ko dobi pravnomočno odločbo o pogojnem odpustu, spremembi, ustavitvi ali nadomestitvi zavodskega vzgojnega ukrepa oziroma ko preteče z zakonom določena najdaljša doba za izvrševanje tega ukrepa.
- (2) Mladoletniku, ki je neposredno pred koncem šolanja oziroma pred izpitom in bi mu odpustitev onemogočila ali ga ovirala dokončati šolo oziroma opraviti izpit, lahko zavod, v katerem se izvršuje vzgojni ukrep, na njegovo prošnjo ali prošnjo njegovega zakonitega zastopnika in s privolitvijo

pristojnega organa socialnega varstva omogoči, da obiskuje šolo do konca šolskega leta oziroma da dela izpit.

(3) Glede odpusta in pomoči mladoletniku po odpustu iz zavoda, v katerem se izvršuje vzgojni ukrep, se smiselno uporabljajo določbe členov od 109. do 111. zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Pristojni organ socialnega varstva je dolžan vsakemu mladoletniku po odpustu iz zavoda pomagati pri njegovem vključevanju v življenje in mu v ta namen postaviti svetovalca.

Izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaja v prevzgojni dom

89. člen

(1) Vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom se izvršuje v prevzgojnem domu za mladoletnike (v nadaljnjem besedilu: prevzgojni dom).

(2) Prevzgojni dom je notranja organizacijska enota uprave za izvrševanje kazenskih sankcij. Za prevzgojni dom se smiselno uporabljajo določbe zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, ki urejajo organizacijo in delo zavodov za prestajanje kazni zapora.

(3) Določbe 29. člena, 31. do 41. člena, 57. do 63. člena, 66. do 69. člena, 83. do 85. člena in 114. do 117. člena zakona o izvrševanju kazenskih sankcij veljajo tudi za mladoletnike v prevzgojnem domu.

(4) Življenje in delo mladoletnikov v prevzgojnem domu določa hišni red, ki ga predpiše direktor prevzgojnega doma v soglasju z generalnim direktorjem uprave.

(5) Minister, pristojen za pravosodje, podrobneje uredi izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom.

Sprejem mladoletnika v prevzgojni dom

90. člen

Ob sprejemu v prevzgojni dom se prouči mladoletnikova osebnost, ugotovi njegovo zdravstveno stanje, zmožnost usposabljanja, sposobnosti in interesi ter druge lastnosti, pomembne za vzgojo, prevzgojo in izobraževanje mladoletnika.

Vzgojno delo v prevzgojnim domu

91. člen

- (1) V prevzgojnim domu se organizira vzgojno delo z mladoletniki po programu vzgojnega dela doma, za usposabljanje mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pa se uporabljajo predpisi, ki urejajo izobraževanje in usposabljanje otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.
- (2) Če se mladoletnik ni sposoben prilagajati delu in življenju po programu vzgojne skupine, v katero je bil napoten, se lahko premesti v posebno vzgojno skupino z intenzivnejšim postopkom obravnave.
- (3) O premestitvi mladoletnika odloča direktor prevzgojnega doma na predlog vodje strokovne skupine.
- (4) Mladoletniki, ki se primerno vedejo in imajo uspehe pri delu oziroma pri izobraževanju, lahko dobijo pohvale in nagrade ali druge ugodnosti, ki se določijo v hišnem redu prevzgojnega doma.
- (5) Posameznemu mladoletniku lahko prevzgojni dom omogoči izobraževanje in delo zunaj zavoda.
- (6) Za mladoletnike v prevzgojnim domu se lahko organizira skupno letovanje zunaj zavoda. Letni počitek in skupno letovanje se štejeta v čas prestajanja vzgojnega ukrepa.

Izobraževanje mladoletnikov v prevzgojnim domu

92. člen

- (1) Prevzgojni dom mora mladoletniku omogočiti, da se izobražuje, zlasti pa da dokonča osnovnošolsko obveznost in si pridobi poklic. Za to prevzgojni dom organizira osnovnošolsko in poklicno izobraževanje v skladu s predpisi o osnovni šoli in drugimi predpisi s področja vzgoje in izobraževanja.
- (2) Iz spričevala ne sme biti razvidno, da se je mladoletnik izobraževal v prevzgojnim domu.
- (3) Mladoletniku lahko prevzgojni dom omogoči izobraževanje zunaj zavoda.
- (4) Nadzorstvo nad izobraževanjem mladoletnikov v prevzgojnim domu opravlja ministrstvo, pristojno za šolstvo.

Delo mladoletnikov v prevzgojnim domu

93. člen

- (1) Mladoletnikom, ki so zmožni za delo in želijo delati, se omogoči delo, ki ustreza potrebam njihovega izobraževanja ter pridobivanju in izpopolnjevanju delovnih navad.

- (2) Mladoletniki v prevzgojnem domu, ki delajo, uživajo pravice in varstvo v skladu s splošnimi predpisi.
- (3) Mladoletniku lahko prevzgojni dom omogoči delo zunaj zavoda.
- (4) Mladoletnike se lahko zaposli največ dve uri na dan pri delih, ki so potrebna za vzdrževanje reda in snage v prevzgojnem domu.
- (5) Za delo in nagrajevanje mladoletnikov in za gospodarsko dejavnost prevzgojnega doma se smiselno uporabljajo določbe zakona o izvrševanju kazenskih sankcij o delu obsojencev in o gospodarski dejavnosti zavoda, če ni z zakonom drugače določeno.
- (6) Mladoletniki, ki se poklicno izobražujejo, dobivajo nagrado glede na učni uspeh in uspeh pri praktičnem delu; osnova za nagrado je 50 odstotkov vrednosti, določene z zakonom, ki ureja poklicno in strokovno izobraževanje.

Disciplinsko kaznovanje mladoletnikov v prevzgojnem domu

94. člen

- (1) Za disciplinske prestopke se smejo izreči mladoletniku v prevzgojnem domu naslednje disciplinske kazni:
1. opomin;
 2. prepoved izhoda do treh mesecev;
 3. namestitev v posebnem prostoru v prostem času do sedem dni;
 4. namestitev v posebnem prostoru brez pravice do dela do sedem dni.
- (2) Disciplinska kazen prepovedi izhoda in namestitve v posebnem prostoru se sme mladoletniku izreči samo za hujše disciplinske prestopke, določene v drugem odstavku 87. členu zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.
- (3) Disciplinske kazni izreka direktor prevzgojnega doma oziroma oseba, ki jo pooblasti. Za disciplinski postopek se smiselno uporablja določba 92. člena zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.
- (4) Poseben prostor za izvršitev disciplinske kazni mora biti opremljen kot bivalni prostor.

Namestitev v poseben prostor kot nujen ukrep

95. člen

- (1) Mladoletnika, ki je nevaren, ker ogroža sebe ali druge, se lahko izloči iz skupine in namesti v poseben prostor. Ta ukrep traja, dokler obstaja razlog za namestitev, vendar največ 12 ur.

(2) Namestitev mladoletnika v poseben prostor odredi z odločbo direktor prevzgojnega doma oziroma oseba, ki jo pooblasti, da v njegovi odsotnosti odgovarja za delovanje prevzgojnega doma. O ukrepu je treba takoj obvestiti domskega zdravnika in generalnega direktorja uprave za izvrševanje kazenskih sankcij.

(3) Poseben prostor za izvršitev ukrepa iz tega člena mora biti opremljen tako, da se preprečijo samopoškodbe in uničevanje opreme.

Izvrševanje zavodskih ukrepov in varnostnega ukrepa v zavodu za usposabljanje

96. člen

Ministrstvo, pristojno za socialne zadeve, določi, v katerih zavodih za usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju se izvršuje zavodski ukrep in varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu.

Odložitev izvršitve zavodskega ukrepa

97. člen

Mladoletniku, ki mu je izrečen vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod ali v prevzgojni dom, se sme odložiti izvršitev tega vzgojnega ukrepa. O odložitvi izvršitve odloča senat za mladoletnike okrožnega sodišča s smiselno uporabo določb o odložitvi izvršitve kazni zapora iz zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.

Nadzorstvo nad izvrševanjem vzgojnih ukrepov

98. člen

(1) Nadzorstvo glede zakonitega in pravilnega izvrševanja vzgojnih ukrepov izvaja sodišče, ki je izreklo ukrep.

(2) Organ socialnega varstva mora najmanj vsake tri mesece poročati državnemu tožilcu in sodišču, ki je izreklo vzgojni ukrep, o poteku izvajanja izrečenega vzgojnega ukrepa. Sodnik za mladoletnike sme zahtevati poročilo tudi pogosteje, sme pa odrediti, da poizvedbe o izvrševanju vzgojnih ukrepov opravi strokovni delavec sodišča (socialni delavec ali drugi).

(3) Uprava zavoda, v katerem se izvršuje vzgojni ukrep proti mladoletniku, mora vsake tri mesece poročati državnemu tožilcu in sodišču, ki je izreklo vzgojni ukrep, o poteku izvajanja izrečenega vzgojnega ukrepa. Sodnik za mladoletnike tega sodišča mora najmanj enkrat letno tudi sam obiskati mladoletnike v zavodu.

2. IZVRŠEVANJE MLADOLETNIŠKEGA ZAPORA

Izvrševanje mladoletniškega zapora

99. člen

Za izvrševanje kazni mladoletniškega zapora se smiselno uporabljajo določbe o izvrševanju kazni zapora iz zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, če ni s tem zakonom drugače določeno.

Starostna omejitev za prestajanje kazni v zavodu za mladoletnike

100. člen

(1) Kazen mladoletniškega zapora prestajajo mladoletniki v posebnem zavodu za prestajanje kazni mladoletniškega zapora (v nadaljnjem besedilu: zavod za mladoletnike), v katerem lahko ostanejo do dopolnjenega triindvajsetega leta. Če dotlej ne prestanejo kazni, se premestijo v zavod, v katerem prestajajo kazen polnoletni obsojenci. Izjemoma lahko ostane v zavodu za mladoletnike tudi obsojenec, ki je že star triindvajset let, vendar samo, če je to potrebno, da dokonča šolo ali strokovno usposabljanje. O premestitvi odloči generalni direktor uprave za izvrševanje kazenskih sankcij.

(2) Zoper to odločbo je dovoljena pritožba.

Delo obsojenega mladoletnika

101. člen

(1) Delo za obsojenega mladoletnika se izbere tako, da je primerno njegovim zmožnostim, da ustreza njegovim sposobnostim in interesom za posamezno vrsto dela in da je v skladu z možnostmi zavoda za mladoletnike.

(2) Delovni čas obsojenega mladoletnika se določi tako, da mu je omogočeno šolanje in strokovno usposabljanje in da ima dovolj časa za telesno vzgojo in razvedrilo.

Obravnavo obsojenega mladoletnika

102. člen

(1) Zavod za mladoletnike namenja posebno pozornost pedagoški, psihosocialni in specialno-terapevtski obravnavi mladoletnika, organizira pouk za dokončanje osnovne šole in pridobitev poklica ter skrbi za športno udejstvovanje in druge aktivnosti mladoletnikov.

(2) Pri izbiri pouka za mladoletnika upošteva zavod za mladoletnike njegove osebne lastnosti ter sposobnosti in interese za določen poklic ter možnosti za organiziranje izobraževanja.

(3) Mladoletniku, ki obiskuje pouk v osnovni ali srednji šoli in opravlja druge šolske obveznosti, se čas, predviden za delo, temu ustrezno skrajša.

(4) Direktor zavoda lahko dovoli mladoletniku, ki je discipliniran in prizadeven pri delu ali učenju, da obiskuje starše in druge ožje sorodnike ter druge osebe, če je to določeno z osebnim načrtom.

Dnevno bivanje na prostem

103. člen

Obsojenemu mladoletniku je treba omogočiti, da je najmanj tri ure dnevno na prostem, praviloma v prostem času.

Osamitev obsojenega mladoletnika

104. člen

(1) Zoper obsojenega mladoletnika ni dovoljena osamitev.

(2) Obsojenemu mladoletniku se sme za hujše disciplinske prestopke samo izjemoma izreči disciplinska kazen oddaje v samico s pravico do dela ali brez nje, vendar največ do sedem dni.

(3) Direktor zavoda mora o vsaki izrečeni disciplinski kazni oddaje v samico takoj obvestiti generalnega direktorja uprave.

3. UPORABA PRISILNIH SREDSTEV

Prisilna sredstva

105. člen

Pravosodni policisti v prevzgojnem domu in zavodu za mladoletnike uporabljajo prisilna sredstva iz 239. člena zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, razen strelnega orožja z ostrim strelivom.

PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

Uporaba določb o varnostnih ukrepih iz Kazenskega zakonika

106. člen

Do uveljavitve zakona, ki bo urejal ukrepe obveznega psihiatričnega zdravljenja neprištevnih in bistveno zmanjšano prištevnih storilcev, se uporabljajo določbe o varnostnih ukrepih po 64. in 65. členu ter določba drugega odstavka 63. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 63/94, 70/94 – popravek, 23/99, 40/04, 95/04).

Dokončanje postopkov o prekrških

107. člen

(1) Postopki o prekrških, ki so jih izvršili mladoletniki in ki do dneva uveljavitve tega zakona še niso bili pravnomočno končani, se dokončajo in izrečene sankcije izvršijo po Zakonu o prekrških (Uradni list RS, št. 7/03, 86/04, 44/05, 40/06, 51/06, 115/06, 17/08, 21/08, 108/09).

(2) Pravnomočno izrečene sankcije, ki do uveljavitve tega zakona še niso bile izvršene, se izvršijo po Zakonu o prekrških (Uradni list RS, št. 7/03, 86/04, 44/05, 40/06, 51/06, 115/06, 17/08, 21/08, 108/09).

Prenehanje veljavnosti zakonov

108. člen

Z dnem, ko začne veljati ta zakon, prenehajo veljati:

- določbe Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 63/94, 70/94 – popravek, 23/99, 40/04, 95/04), navedene v 375. členu Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 55/2008, 66/2008 – popravek, 39/2009),
- določbe Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94, 70/94, 72/98, 6/99, 66/2000, 111/01, 56/03, 43/04, 101/05, 14/07, 68/08, 77/09) od 451. do 490. člena,
- določbe Zakona o prekrških (Uradni list RS, št. 7/03, 86/04, 44/05, 40/06, 51/06, 115/06, 17/08, 21/08, 108/09) od 29. do 41. člena in od 172. do 189. člena,
- določbe Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št....) od 112. do 118. člena in od 169 do 200. člena.

Uveljavitev zakona
109. člen

Ta zakon začne veljati dan po objavi v Uradnem listu.

ZAKON O OBRAVNAVANJU MLADOLETNIH PRESTOPNIKOV - OSNUTEK OBRAZLOŽITEV ČLENOV

1. člen

KZ-1 je v 5. členu že napovedal sprejem posebnega zakona, ki bo določil kazensko odgovornost mladoletnikov, v prehodnih določbah pa do njegove uveljavitve določil uporabo posebnih določb za mladoletnike iz Kazenskega zakonika, sprejetega leta 1994. Osnutek zakona tako predstavlja realizacijo navedene določbe KZ-1. Vendar pa ta zakon ne zajema le obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, ampak tudi mladoletnih storilcev prekrškov.

Ena od temeljnih razlik med obravnavanjem mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov pa je v tem, da se osebe, ki so izvršile prekršek, obravnava lahko zaradi tega prekrška le do njihove polnoletnosti, kar izhaja iz drugega odstavka. Tudi kategorija mlajših polnoletnikov je vezana samo na storilce prekrškov. Obe navedeni rešitvi predstavljata ohranitev vsebinsko iste rešitve iz ZP-1.

Ker ta zakon ureja tudi obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov, je ob njegovem sprejemu potrebno iz ZP-1 črtati poglavje »vzgojni ukrepi in sankcije za mladoletnike« (od 29. do 41. člena) in poglavje »postopek proti mladoletnikom« (od 172. do 189. člena) in dodati ustrezno določbo o tem, da prekrškovni organ v primeru prekrška, ki ga je izvršil mladoletnik, pošlje državnemu tožilcu ovadbo za prekršek in ne obdolžilni predlog okrajnemu sodišču, kot to sedaj določa ZP-1.

2. člen

Določba predstavlja dopolnjen 70. člen KZ.

Čeprav si zakon prizadeva celovito obravnavati materialni in procesni položaj mladoletnih storilcev kaznivih dejanj ter izvrševanje sankcij, vsebuje le tiste določbe, ki odražajo poseben način obravnavanja mladoletnikov. Določbe iz navedenih zakonov, ki torej veljajo za obravnavanje polnoletnih storilcev, se uporabljajo le v primeru, če ta zakon nekega vprašanja sploh ne ureja in ob pogoju, da njihova vsebina ne nasprotuje določbam tega zakona. KZ-1 v 4. členu določa, da velja kazenski zakonik »enako za vse polnoletne osebe«, s čimer izključuje njegovo veljavnost za mladoletnike. Obenem določa, da lahko izjeme od tega pravila določa le kazenski zakonik. Ker pa je poseben zakon za mladoletnike specialnejši in novejši od Kazenskega zakonika, je potrebno po splošnih razlagalnih načelih ugotoviti, da z 2. členom ta zakon vzpostavlja veljavnost nekaterih določb KZ-1 tudi za mladoletnike kljub določbi 4.čl. KZ-. Tako se uporablja npr. posebni del Kazenskega zakonika v celoti tudi za mladoletnike, iz splošnega dela Kazenskega zakonika pa tiste določbe, ki niso v nasprotju s tem zakonom (takšne so npr. določbe o času in kraju izvršitve, silobranu, skrajni sili, poskusu, udeležbi).

Iz podobnih razlogov se tudi pri obravnavanju mladoletnih storilcev prekrškov uporabljajo materialnopravne določbe iz ZP-1, saj Zakon o mladoletnih storilcih prekrškov in kaznivih dejanj ne spreminja prekrškov v kazniva dejanja, ampak le spreminja način obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov (pristojnost za obravnavanje, sankcije, postopek). Iz Zakona o prekrških se tako npr. uporablja določba, da poskus prekrška ni kazniv, določbe o zastaranju. Uporaba določb ZP-1 o postopanju prekrškovnih organov do vložitve ovadbe za prekršek pa bo pojasnjena pri ustrezni določbi v postopkovnem delu tega zakona. Poleg tega se uporabljajo tudi vsi predpisi, ki opredeljujejo ravnanja kot prekrške (kot npr. Zakon o varnosti cestnega prometa, Zakon o varstvu javnega reda in miru in drugi).

3. člen

Določba predstavlja nekoliko spremenjen 71. člen KZ, 21. člen KZ-1 in 30. člen ZP-1.

Starostna meja 14 let kot meja za izrek sankcije zaradi protipravnega ravnanja mladoletnih oseb je v našem pravnem prostoru uveljavljena že od leta 1929 (od sprejetja kazenskega zakonika Kraljevine SHS) in sledi priporočilom mednarodnih dokumentov (npr. Pekinška pravila), da starostna meja za kazensko odgovornost ne sme biti postavljena prenizko. Tudi v večini evropskih držav je ta meja pri 14 letih. To starostno mejo določa že KZ-1 (in ZP-1). Čeprav je vsebinsko ista določba zajeta že v KZ-1 (21. člen), je zaradi sistemske narave tega zakona takšna določba potrebna.

Ker je splošni element kaznivega dejanja tudi krivda, v tem členu ni mogoče uporabiti izraza »kaznivo dejanje«, saj je ravno bistvo te določbe v tem, da izključuje uporabo sankcij zoper otroke zaradi nesposobnosti« biti kriv« v kazenskopravnem smislu. Zato je namesto ne dovolj jasnega izraza »protipravno dejanje« iz 21. člena KZ-1 oziroma »kaznivo dejanje« iz 71. člena KZ uporabljen izraz »protipravno dejanje, ki izpolnjuje znake prekrška ali kaznivega dejanja«.

4. člen

Določba vsebinsko povzema 21. člen KZ-1, 3. odstavek 5. člena KZ-1, 72. člen KZ in 31. člen ZP-1.

V tem členu so določene temeljne starostne meje, od katerih je tudi odvisna uporaba določb tega zakona. Pri tem izraz mladoletnik zajema tako storilce kaznivih dejanj kot tudi prekrškov, medtem ko kategorija mlajših polnoletnikov zajema le storilce kaznivih dejanj. Kategorija mladoletnikov je razdeljena v dve podkategoriji mlajših in starejših mladoletnikov v poglavju o sankcijah, saj se določbe vseh drugih poglavij uporabljajo za vse mladoletnike v starosti od 14 do 18 let.

5. člen

Določba vsebinsko povzema 73. člen KZ in 32. člen ZP-1.

Namen sankcij za mladoletne storilce kaznivih dejanj je izrecno naveden v zakonu predvsem zato, da se poudari drugačna izhodišča sankcioniranja mladoletnikov v primerjavi s polnoletnimi storilci. Ta določba je vodilo sodnika pri izbiri ustreznega vzgojnega ukrepa oziroma pri odločitvi, ali naj mladoletniku izreče kazen mladoletniškega zapora. Namen kazni in vzgojnih ukrepov je namreč isti – zagotovitev vzgoje, prevzgoje in pravičnega razvoja. Iz določbe tako jasno izhaja, da povračilnost in generalna prevencija, ki pridobivata vedno večji pomen pri sankcioniranju polnoletnih storilcev, nista namena sankcij za mladoletnike.

Poleg tega ta zakon razširja namen sankcij za mladoletnike na vse ostale ukrepe, ki jih po tem zakonu lahko določi državni tožilec, sodnik za mladoletnike (oz senat za mladoletnike) in organi, ki izvršujejo sankcije ter na ta način dodatno krepi prevzgojno usmeritev obravnavanja mladoletnikov. Ostali ukrepi so npr. odločitev državnega tožilca za postopke odvratanja, odločitev sodišča za omejevalne ukrepe, odločitev direktorja zavoda o disciplinskem kaznovanju.

6. člen

Načelo subsidiarnosti obravnavanja mladoletnikov v kazenskem postopku je v naši zakonodaji prvič zapisano kot posebno načelo pri obravnavanju mladoletnikov, na pomembnost tega načela pa kaže njegova uvrstitev v uvodne določbe zakona. Pomen oblik odvratanja poudarjajo tudi številni mednarodni

dokumenti (predvsem priporočila Sveta Evrope), ker je s t.i. alternativnimi načini obravnavanja mogoče učinkovito vplivati na razvoj mladoletnika in se ob tem izogniti stigmatizaciji in drugim negativnim učinkom sodnega obravnavanja. Zakon v postopkovnem delu določa različne oblike odvrčanja od obravnavanja v formalnem sodnem postopku, državni tožilci pa se odločijo, katere zadeve so primerne za takšen način obravnavanja. Zato je njihova vloga poudarjena tudi v tej določbi. Ker so prekrški lažja kazniva ravnanja, so alternativni postopki zanje še posebej primerni. ZP-1 jih ne pozna, zato je takšen način obravnavanja mladoletnih storilcev prekrškov novost in nova kvaliteta, ki jo prinaša ta zakon za njihovo obravnavanje.

7. člen

Načelo sorazmernosti je uvrščeno med uvodne določbe zakona, saj zavezuje vse organe, ki obravnavajo mladoletnike (policija, tožilstvo, sodišče, vzgojni zavodi, uprava zapora), da pri vseh svojih dejanjih po tem zakonu vedno upoštevajo mladoletnikovo osebnost in njegove psihične lastnosti. Posebej pa je poudarjeno, da morajo biti vsi ukrepi ne le ustrezni glede na prej navedene lastnosti mladoletnika, ampak morajo biti tudi sorazmerni teži izvršenega dejanja. Čeprav imajo organi, ki obravnavajo mladoletnike, bistveno večjo diskrecijo kot organi, ki obravnavajo polnoletne storilce prekrškov in kaznivih dejanj, morajo teži ukrepov prilagoditi teži izvršenega dejanja, torej ne le sankcije, ampak tudi ukrepe v okviru odvrčanja od kazenskega postopka in omejevalne ukrepe.

8. člen

Določba vsebinsko povzema 72. člen KZ.

Člen ohranja delitev kategorije mladoletnih storilcev kaznivih dejanj na mlajše in starejše iz 72. člena KZ in omejitev izrekanja kazni le na kategorijo starejših mladoletnikov.

Razlike z 72. členom KZ:

- Zakon ohranja le eno kazen, to je mladoletniški zapor, medtem ko več ne pozna denarne kazni. Pri tem izhaja iz stališča, da ni primerno, da se mladoletnika z denarno kaznijo prikrajša za zaslužek iz prvih zaposlitev, saj je z drugimi sankcijami mogoče uspešneje delovati vzgojno in prevzgojno.
- Zaradi prilagoditve KZ-1 je črtana stranska kazen izгона tujca.
- Iz tretjega odstavka izhaja, da je mogoče mladoletniku izreči naslednje varnostne ukrepe: odvzem voznškega dovoljenja, odvzem predmetov, obvezno psihiatrično zdravljenje v zdravstvenem zavodu in na prostosti (zadnja dva v skladu s prehodno določbo 376. člena KZ-1 le še do sprejema ustreznega zakona). Izrek varnostnih ukrepov pa ni več omejen le na primere, ko je mladoletniku izrečen vzgojni ukrep ali kazen, saj se sicer mladoletniku ne bi mogla izreči varnostna ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja, če bi bil mladoletnik neprišteven v času izvršitve kaznivega dejanja.

9. člen

Določba vsebinsko povzema 31. člen ZP-1.

ZP-1 je mladoletne storilce prekrškov tako kot KZ delil v dve kategoriji: mlajši in starejši mladoletniki zato, ker je možnost izreka globe vezal le na starejše mladoletnike. Ta zakon je črtal denarno kazen za mladoletne storilce kaznivih dejanj in iz istih razlogov tudi globo za storilce prekrškov. Zato ni več potrebe po delitvi mladoletnih storilcev prekrškov, ki po tem zakonu predstavljajo enovito kategorijo.

Vsem storilcem prekrškov je tako mogoče izreči le vzgojne ukrepe, iste kot mladoletnim storilcem prekrškov z dvema izjemama: ni jim mogoče izreči oddaje v prevzgojni dom, oddajo v vzgojni dom pa le ob upoštevanju omejitev tega zakona. Navedeni izjemi sta odraz načela sorazmernosti.

ZP-1 ne pozna varnostnih ukrepov medicinske narave, vendar je tudi mladoletnim storilcem prekrškov po tem zakonu izreči vse varnostne ukrepe iz KZ-1, torej tudi obvezno psihiatrično zdravljenje v zavodu ali na prostosti. To je primerno glede na isti (skupni) namen obravnavanja mladoletnikov ne glede na to, ali so izvršili prekršek ali kaznivo dejanje.

10. člen

Določba vsebinsko povzema 74. člen KZ in 33. člen ZP-1.

Člen našteva vse vzgojne ukrepe in njihove temeljne značilnosti, pogoji za izrek posamičnih vzgojnih ukrepov pa so opredeljeni v poznejših členih.

Posebej je poudarjeno, da se mladoletnike izloči iz njihovega okolja in se jih namesti v zavod le izjemoma, če drugi vzgojni ukrepi ne morejo doseči namena sankcioniranja in le za nujno potreben čas.

Razlike s 74. členom KZ:

- Med zavodskimi ukrepi zakon več ne našteva oddaje v zavod za usposabljanje, saj (enako kot po ureditvi v KZ) namestitve v takšen zavod ni predstavljala samostojnega vzgojnega ukrepa, ampak le način izvrševanja drugih dveh zavodskih ukrepov oziroma varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja v zavodu. Takšno vlogo namestitve v zavod za usposabljanje ohranja tudi ta zakon, vendar to dosledneje in pravilneje izpelje tako, da oddaje v vzgojni zavod več ne uvršča med vzgojne ukrepe, ampak opredeljuje kot način izvršitve nekaterih sankcij.

11. člen

Določba vsebinsko povzema 75. člen KZ in 34. člen ZP-1.

Ko sodišče izbira vzgojni ukrep, ki ga bo izreklo mladoletniku, mora izhajati iz namena vzgojnih ukrepov. Ta namen je zagotovitev vzgoje prevzgoje in pravilnega razvoja. Vzgojni ukrep izbere sodišče tako, da bi bil ta namen čim bolj dosežen. Zakon našteva okoliščine, ki naj jih sodišče pri izbiri upošteva.

Razlika s 75. členom KZ:

K okoliščinam iz 75. člena KZ je dodano še nova, t.j. mladoletnikovo obnašanje po storjenem dejanju, pri čemer je posebej poudarjeno ne le, da je škodo poravnal, ampak da si jo je prizadeval poravnati (to pomeni, da sodišče pri izbiri upošteva tudi neuspešnost postopkov odvratanja, če je bila zanjo vzrok oškodovančeva pasivnost ali izrecno nasprotovanje, mladoletnik pa je dal soglasje za te postopke oziroma drugače izkazal, da želi povrniti škodo).

12. člen

Določba vsebinsko povzema 76. člen KZ in 35. člen ZP-1.

Ukor je najmilejši vzgojni ukrep, ki se izreče, kadar sodišče ugotovi, da je namen vzgojnih ukrepov mogoče doseči že z opozorilom. Izrek ukora sicer kaže oceno sodišča, da je mladoletnika potrebno obravnavati in mu izreči sankcijo, saj bi sicer (ob izpolnjevanju pogojev tega zakona) odločilo, da postopek proti njemu ni smotrno. Zakon ne navaja okoliščin, ki naj bodo sodišču posebno vodilo pri izreku ukora, poudarja pa, da je njegov izrek primeren predvsem, kadar je mladoletnik izvršil prekršek zaradi

nepremišljenosti ali lahkomiselnosti.

13. člen

Določba vsebinsko povzema 77. člen KZ in 36. člen ZP-1.

Vzgojni ukrep, katerega vsebina so različne obveznosti, ki jih je mogoče naložiti mladoletniku, ne da bi ga izločili iz njegovega okolja, je bil uveden v kazensko zakonodajo leta 1995, v prekrškovno pa leta 2005. Zanj je značilno, da obsega večje število obveznosti (navodil) in daje zato sodišču široke možnosti za ukrepanje in individualizacijo pri izbiri ustreznega ukrepa. Ker zakon našteva deset navodil in eno prepoved, ki pa vsebinsko tudi pomeni navodilo mladoletniku, kako ne sme ravnati, se je vzgojni ukrep preimenoval iz »navodila in prepovedi« v » navodila«, saj tako bolje odraža njegovo vsebino.

ZP-1 je v členu 36. poznal le pet navodil, KZ pa v 77. členu še šest dodatnih (navodila iz 1., 2., 4., 5., 7. in 9. točke tega člena). Po tem zakonu pa se vsa navodila (enajst) lahko izrečejo tudi mladoletnim storilcem prekrškov. Tako je za mladoletne storilce prekrškov omogočena večja individualizacija navodil.

Spremembe pri posameznih navodilih (v primerjavi s 77. členom KZ):

- navodilo plačilo povzročene škode lahko naloži sodnik le mladoletniku, ki ima lastna sredstva,
- vsebinsko je razširjeno navodilo iz 8. točke 2. odstavka tega člena iz zgolj posvetovalnic na širšo paleto ustanov, ki nudijo vzgojno, poklicno, psihološko ali drugo psihosocialno pomoč,
- črtana je omejitev dnevnega trajanja socialnih treningov na 4 ure dnevno (8. točka 2. odstavka 77. člena KZ), saj so nekatere oblike treningov npr organizirane kot tedenski oz dnevni tabori, delavnice. Zato pa je bila tudi za treninge (in za vsa ostala navodila) dodana skupna omejitev, da ne smejo motiti šolanja in zaposlitve – dodan stavek v četrtem odstavku tega člena.

14. člen

Določba vsebinsko povzema 78. člen KZ in 37. člen ZP-1.

Mladoletnemu storilcu prekrška ali kaznivega dejanja, ki potrebuje intenzivnejšo in trajnejšo pomoč in nadzorstvo, sodišče izreče vzgojni ukrep nadzorstva. Izvajanje nadzorstva obsega pomoč, vodenje in usmerjanje, tako da bi bil mladoletnik po izvršenem ukrepu sposoben samostojno sprejemati zrele odločitve, izpolnjevati obveznosti in dejavno delovati v svojem okolju. Nadzorstvo se izvaja v okolju, v katerem mladoletnik živi.

Razlike s 78. členom KZ:

Zakon je skrajšal trajanje tega vzgojnega ukrepa: 78. člen KZ je določal trajanje od enega do treh let, sedaj od šest mesecev do dveh let. Praksa je namreč pokazala, da ima lahko nadzorstvo pozitivne učinke že po šestih, če pa se učinki niso pokazali v dveh letih, je primerneje ta ukrep nadomestiti z drugim vzgojnim ukrepom, ne pa z nadzorstvom nadaljevati še eno leto. V primerjavi z vzgojnim ukrepom »nadzorstvo« za mladoletne storilce prekrškov iz 37. člena ZP-1 pa se po tem zakonu mladoletnim storilcem prekrškov lahko izreče nadzorstvo za daljše obdobje; 37. člen ZP-1 je določal trajanje tega ukrepa od šest mesecev do enega leta, po zgornji določbi tega zakona pa lahko traja od šest mesecev do dveh let. Vendar pa je to le maksimalna doba trajanja nadzorstva, saj sodišče njegovo izvrševanje ustavi takoj, ko (preko poročil organa socialnega varstva na vsake tri mesece) ugotovi, da je bil njegov namen dosežen.

15. člen

Določba vsebinsko povzema 79. člen KZ.

Če mladoletnik potrebuje intenzivnejše nadzorstvo in izločitev iz njegovega okolja, se mu izreče vzgojni ukrep oddaja v vzgojni zavod. Poleg tega splošnega pogoja za ta člen opredeljuje tudi posebne pogoje za izrek tega ukrepa za mladoletne storilce prekrškov. Če mladoletnik izvršuje le prekrške in ne tudi kaznivih dejanj, se ga lahko odda v vzgojni zavod le, če je izvršil več prekrškov in če so bili ti prekrški nasilni. V ta krog prekrškov pa sodijo le nekateri prekrški iz Zakona o varstvu javnega reda in miru. To so tudi prekrški, ki so zelo podobni lažjim nasilnim kaznivim dejanjem (v praksi je razmejevanje zelo težavno, pri nekaterih pa je že razmejevanje zakonskih znakov problematično) in je zato storilcem takšnih prekrškov oddaja v vzgojni zavod utemeljena s potrebo po njihovem nadzoru s strani strokovnjakov.

Razlike z 79. členom KZ:

- Doba maksimalnega bivanja v zavodu je skrajšana iz treh na dve leti.
- KZ je določal oddajo v zavod za usposabljanje kot samostojen ukrep – nadomestni ukrep za vzgojni zavod in prevzgojni dom, sedaj je to le način izvrševanja ostalih zavodskih ukrepov, kar vsebinsko ne predstavlja spremembe, vendar pa takšna ureditev dosledneje kaže pravno naravo namestitve v zavodu za usposabljanje.
- V tretjem odstavku je dodana obveza sodišča, da vsakih šest mesecev ali pogosteje presoja, ali naj ukrep preneha ali pa se nadomesti z drugim (v poglavju o izvrševanju vzgojnih ukrepov pa je določeno, da mora zavod vsake tri mesece poslati poročilo o izvrševanju tega ukrepa tako sodišču kot državnemu tožilcu).
- Črtan je tretji odstavek 79. člena KZ, saj je nepotreben – vsi zavodi so organizirani tudi v obliki stanovanjskih skupin, tako da izvajanje tega ukrepa v stanovanjski skupini ne predstavlja neke redke oblike, pri kateri bi se zastavljalo vprašanje, ali sploh še lahko govorimo o bivanju v zavodu. Dnevno bivanje mladoletnikov v vzgojnem zavodu ni nikdar zaživel, pa tudi vezano bi bilo na številne organizacijske probleme (to bi bilo mogoče izvajati le za mladoletnike, ki živijo v neposredni bližini zavodov), zato je bila tudi ta možnost izvajanja tega ukrepa črtana.

16. člen

Določba vsebinsko povzema 80. člen KZ.

Za razliko od ostalih vzgojnih ukrepov je mogoče oddajo v prevzgojni dom izreči izključno le mladoletnemu storilcu kaznivih dejanj in ne tudi mladoletnim storilcem prekrškov (ne glede na število in težo izvršenih prekrškov). Izreče pa se mladoletniku, ki ga je treba v celoti izločiti iz njegovega okolja in vključiti v intenzivne prevzgojne programe pod stalnim nadzorstvom strokovnjakov. To je tudi edini vzgojni ukrep, pri izreku katerega sodišče upošteva tudi naravo in težo izvršenega kaznivega dejanja.

Razlika z 80. členom KZ:

Tretji odstavek je spremenjen tako, da je vsebinsko enak drugemu odstavku prejšnjega člena (dolžnost sodišča, da najmanj vsakih šest mesecev preverja potrebnost nadaljnega trajanja bivanja v zavodu).

17. člen

Za razliko od KZ ta zakon več ne opredeljuje oddaje v zavod za usposabljanje kot vzgojni ukrep, ki se izreče namesto zavodskega ukrepa ali varnostnega ukrepa, ampak v tem členu opredeljuje oddajo v zavod za usposabljanje kot način izvršitve zavodskih ukrepov. Sodišče lahko tako odloči, če je zavodski ukrep izreklo mladoletniku z motnjami v duševnem in telesnem razvoju in v vzgojnem zavodu ali prevzgojnem

domu ne bi mogel biti deležen ustrezne obravnave. Ker je to le način izvršitve zavodskega ukrepa, veljajo glede trajanja bivanja v zavodu za usposabljanje enake omejitve kot za bivanje v vzgojnem zavodu oziroma prevzgojnim domu (odvisno, za izvršitev katerega od navedenih zavodskih ukrepov gre), prav tako tudi glede dolžnosti sodišča, da vsakih šest mesecev oceni potrebnost nadaljnjega bivanja v zavodu.

18. člen

Določba vsebinsko povzema 82. člen KZ.

Pogojni odpust iz zavoda (vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma) je podoben pogojnemu odpustu iz zapora za polnoletne. Pogojnost odpusta se kaže v tem, da ga sodišče lahko prekliče, če mladoletnik stori novo kaznivo dejanje oziroma prekršek ali ne izpolnjuje nalog, ki mu jih naloži sodišče ali se ne ravna po navodilih organa socialnega varstva.

Razlike z 82. členom KZ:

- KZ je določal možnost pogojnega odpusta iz zavoda po enem letu, sedaj je ta rok skrajšan na pol leta. Ta omejitev velja tudi za pogojni odpust iz prevzgojnega doma, čeprav je minimalna doba bivanja mladoletnika v prevzgojnem domu eno leto. Enoletna omejitev velja za ustavitev izvrševanja tega vzgojnega ukrepa, ni pa ovira za pogojni odpust mladoletnika iz prevzgojnega doma.
- Pravno nedopustno je mladoletniku v času trajanja enega vzgojnega ukrepa izreči še enega, kar je dopuščala ureditev pogojnega odpusta v KZ (v času trajanja pogojnega odpusta se je mladoletniku lahko izrekel vzgojni ukrep nadzorstva). Zato je bil drugi odstavek spremenjen tako, da sodišče v času pogojnega odpusta ne izreče vzgojnega ukrepa nadzorstva, ampak postavi mladoletnika pod nadzorstvo CSD; ta sprememba pa ne predstavlja vsebinske spremembe, saj je v drugem odstavku tudi določeno, da ima svetovalec mladoletnika enake naloge kot svetovalec v okviru nadzorstvenega vzgojnega ukrepa.
- Po novem tretjem odstavku lahko sodišče pogojno odpuščenemu mladoletniku naloži nekatere naloge, ki so enake določenim navodilom iz vzgojnega ukrepa »navodila« - pri vseh pa je določeno, da njihovo izpolnjevanje nadzoruje CSD – sodišče torej ali postavi mladoletnika pod nadzorstvo ali pa mu sam določi nekatere naloge. Če mladoletnik ne izpolnjuje naloženih nalog, je to lahko razlog za preklic pogojnega odpusta.
- V četrtem odstavku je predviden preklic pogojnega odpusta tako zaradi novega prekrška kot tudi kaznivega dejanja; preklic zaradi novega prekrška pa pride v poštev seveda le za tiste mladoletnike, ki jim je bil izrečen zavodski ukrep zaradi izvrševanja prekrškov, kar je tudi izrecno določeno.

19. člen

Določba vsebinsko povzema 83. člen KZ.

Sodišče ves čas trajanja nekega vzgojnega ukrepa spremlja njegovo izvrševanje in glede na dosežene uspehe oceni, ali je bil namen vzgojnih ukrepov že dosežen z izrečenim ukrepom in zato ustavi njegovo izvrševanje ali pa izrečni ukrep nadomesti z drugim (prvi odstavek). V tem členu sta določeni le omejitvi, s katerimi vzgojnim ukrepom se lahko nadomestita oba zavodska ukrepa pred potekom zakonsko določenega minimalnega roka njunega trajanja. Izvrševanje vzgojnega ukrepa pa je mogoče ustaviti ali nadomestiti izrečni ukrep z drugim tudi v primerih, ko se pokažejo okoliščine, ki jih ni bilo v času izbire vzgojnega ukrepa (drugi odstavek).

Razlika s 83. členom KZ:

KZ je dopuščal obe možnosti za ustavitev izvrševanja in za nadomestitev izrečenega ukrepa z drugim za vse vzgojne ukrepe, razen za navodila. Takšna rešitev je nelogična, zato je tudi vzgojni ukrep »navodila« dodan tako v prvi kot v drugi odstavek.

20. člen

Določba vsebinsko povzema 84. člen KZ in 38. člen ZP-1.

Mladoletniki so v obdobju hitrega razvoja, zato se v obdobju pol leta po izreku vzgojnega ukrepa mladoletnik lahko spremeni. Če se ukrep v tem času še ni začel izvrševati (ne glede na razlog za odmik začetka izvrševanja) ali je bilo izvrševanje zavodskega ukrepa prekinjeno za obdobje več kot pol leta, sodišče odloči, ali je izrečeni ukrep še primeren – lahko odloči, da se ukrep ne bo izvršil, lahko pa ga tudi nadomesti z drugim.

Razlike s 84. členom KZ:

- rok za ponovno odločanje zaradi neizvrševanja ukrepa je skrajšan iz enega leta na šest mesecev,
- v prvi odstavek je dodan tudi vzgojni ukrep navodila,
- drugi odstavek je spremenjen tako, da zajema vse zavodske ukrepe, ne le vzgojni zavod.

21. člen

Odločba vsebinsko povzema 85. člen KZ in 41. člen ZP-1.

Če stori mladoletnik več prekrškov oziroma kaznivih dejanj v stežu, sodišče izreče sankcijo po drugačnih pravilih, kot veljajo za izrek enotne sankcije za dejanja v stežu za polnoletne storilce prekrškov (27. člen ZP-1) oziroma za polnoletne storilce kaznivih dejanj (53. člen KZ-1). Pri mladoletnikih sodišče presoja vse prekrške oziroma kazniva dejanja enotno in ne določa vzgojnega ukrepa za vsako dejanje posebej.

22. člen

Določba vsebinsko povzema 2. odstavek 105. člena KZ, 86. člen KZ, 203. člen ZP-1.

Dajanje podatkov iz evidence o vzgojnih ukrepih je dovoljeno v bistveno ožjem obsegu kot pa dajanje podatkov iz kazenske evidence. Dajo se lahko le sodiščem, državnim organom in organom za notranje zadeve – nobena druga institucija ni upravičena do podatkov iz te evidence. To pomeni, da ima lahko izrečeni vzgojni ukrep posledice le v novem kazenskem postopku. Ta določba se nanaša na vodenje skupne evidence izrečenih vzgojnih ukrepov tako storilcem prekrškov kot tudi kaznivih dejanj in ne več za vsako skupino storilcev posebej.

Razlike s 86. členom KZ:

Zaradi potrebne posebne skrbnosti po varovanju podatkov o izrečenih vzgojnih ukrepih, je črtana možnost, da se daje podatke iz evidence organom socialnega varstva in zavodom, ki izvršujejo vzgojne ukrepe. Če navedene institucije izvršujejo vzgojni ukrep, dobijo vse potrebne podatke od sodišča in ni potrebe, da bi bile upravičene do podatkov iz evidence. Prav tako tudi sam mladoletnik ne more dobiti izpisa iz evidence, saj bi lahko to od njega zahtevali delodajalci, kar bi bilo v nasprotju z izhodiščem, da obravnavanje zaradi kaznivih dejanj ali prekrškov ne sme škodovati mladoletniku pri uveljavljanju njegovih pravic.

23. člen

Določba je nespremenjeni 89. člen KZ.

Kazen mladoletniškega zapora je edina kazen za mladoletne storilce kaznivih dejanj, saj denarne kazni ta zakon več ne pozna.

24. člen

Določba je vsebinsko nespremenjeni 90. člen KZ z manjšimi redakcijskimi spremembami.

25. člen

Določba vsebinsko povzema 49. člen KZ.

Vštevanje pripora in drugih oblik odvzema prostosti v zvezi s kaznivim dejanjem v izrečeno kazen mladoletniškega zapora je določal že KZ. Novost tega člena pa je, da določa vštevanje oblik odvzema prostosti tudi v zavodske ukrepe. Ker se ob izreku zavodskega ukrepa ne določi čas, ki ga mora mladoletnik prebiti v zavodu, vštevanja v zavodski ukrep ni mogoče urediti tako kot vštevanja v mladoletniški zapor. Zakon zato določa, da se zakonsko omejen čas bivanja v zavodu skrajša za čas odvzema prostosti med postopkom.

26. člen

Določba vsebinsko povzema 6. odstavek 109. člena KZ.

Pogojni odpust iz mladoletniškega zapora je urejen podobno kot pogojni odpust iz vzgojnega zavoda iz prevzgojnega doma, saj je pogojnost odpusta urejena na isti način.

Razlike s 109. členom KZ:

- O pogojnem odpustu mladoletnika iz mladoletniškega zapora odloča sodišče in ne več komisija za pogojni odpust po Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij. Po tem zakonu je za to pristojen senat za mladoletnike okrožnega sodišča. Ureditev je torej enaka pogojnemu odpustu iz zavodskega vzgojnega ukrepa, s čimer je dosledno izpeljano stališče, da sodnik za mladoletnike nastopa tudi v vlogi sodnika za izvrševanje kazenskih sankcij za mladoletnike.
- Že KZ je določal, da lahko sodišče mladoletniku za čas pogojnega odpusta odredi nadzorstvo organa socialnega varstva, pri tem pa ni določal, da je mogoče pogojni odpust preklicati zaradi neizpolnjevanja navodil iz okvira nadzorstva. Ta zakon je v četrtem odstavku določil možnost preklica zaradi neizpolnjevanja obveznosti v okviru nadzorstva.
- Po tretjem odstavku lahko sodišče pogojno odpuščenemu mladoletniku naloži nekatere naloge, ki so enake določenim navodilom iz vzgojnega ukrepa »navodila« - pri vseh pa je določeno, da njihovo izpolnjevanje nadzoruje CSD – sodišče torej ali postavi mladoletnika pod nadzorstvo ali pa mu sam določi nekatere naloge. Če mladoletnik ne izpolnjuje naloženih nalog, je to lahko razlog za preklic pogojnega odpusta.

27. člen

Nespremenjeni 91. člen KZ.

28. člen

Določba vsebinsko povzema 48. člen KZ.

Ker KZ-1 v določbi o odmeri kazni obsojencu več ne ureja vprašanja odmere kazni obsojenemu mladoletniku, je bilo to vprašanje potrebno urediti v tem zakonu. Odmera kazni obsojenemu mladoletniku je urejena na enak način, kot je bilo to storjeno v 48. členu KZ.

29. člen

Vsebinsko nespremenjen 102. čl. KZ, izpuščen je le del, ki govori o pravnih posledicah obsodbe kot oviri za pridobivanje pravic. Že KZ je namreč v 3. odstavku 100. člena določil, da pravne posledice ne morejo nastati za mladoletnika.

30. člen

Določba vsebinsko povzema 103. člen KZ.

Tako kot vse obsodbe se tudi obsodba na mladoletniški zapor po preteku določenega časa izbriše iz kazenske evidence, s čimer nastopi zakonska rehabilitacija.

Razlike s 103. členom KZ:

Roki za izbris so skrajšani – KZ je določal rok treh let ne glede na dolžino izrečenega mladoletniškega zapora, ta zakon pa določa rok za izbris v odvisnosti od dolžine izrečene kazni mladoletniškega zapora; enoletni rok za izbris obsodbe na mladoletniški zapor do enega leta in triletni rok za izbris obsodbe na mladoletniški zapor nad enim letom.

31. člen

Nespremenjen 92. člen KZ

32. člen

Določba vsebinsko povzema 93. člen KZ z eno dopolnitvijo: vzgojnim ukrepom, ki se lahko izrečejo polnoletnemu za kaznivo dejanje, ki ga je izvršil kot starejši mladoletnik, je dodan še vzgojni ukrep navodila.

33. člen

Določba vsebinsko povzema 94. člen KZ in 3. odstavek 5. člena KZ-1.

Kategorijo mlajših polnoletnikov je poznal tudi KZ in ta zakon je le prevzel ureditev njihovega obravnavanja; čeprav ta člen govori o pristojnosti sodišča za njihovo obravnavanje, iz določb v postopkovnem delu tega zakona izhaja, da je zanje pristojen sodnik posameznik oziroma senat, ki obravnava polnoletne storilce.

Razlika s 94. členom KZ:

Mlajši polnoletniki so bili v KZ opredeljeni kot osebe, ki so kaznivo dejanje izvršile kot polnoletne, med sojenjem pa še niso dopolnile 21 let. Nova opredelitev mlajših polnoletnikov je prilagojena 3.odst. 5.čl. KZ-1, ko je pomembna le starost v času izvršitve kaznivega dejanja in ne v času sojenja.

34. člen

Določba vsebinsko povzema 4. odstavek 72. člena KZ in 3. odstavek 81. člena KZ.

KZ je v 4. odstavku 72. člena določal, da se vsi varnostni ukrepi lahko izrečejo le ob izrečenem vzgojnem ukrepu ali kazni. To je pomenilo, da neprištevnemu mladoletniku ni bilo mogoče izreči psihiatričnega zdravljenja, če se mu ni izrekel vzgojni ukrep ali kazen. Posredno je bilo to mogoče sicer zaključiti iz določbe o oddaji v zavod za usposabljanje, vendar takšna nejasna ureditev ni bila ustrezna. Zgornja določba to nedoslednost odpravlja. Seveda pa bo veljala le, dokler izrekanje varnostnih ukrepov medicinske narave ne bo urejeno drugače (v posebnem zakonu, kot določajo prehodne določbe KZ-1).

Za razliko od KZ se oba psihiatrična varnostna ukrepa izrekata le samostojno, torej tudi v primeru bistveno zmanjšane storilca, ker je to v skladu z namenom obravnavanja mladoletnikov – da so deležni ustrezne obravnave, ki se ne pogojuje z izrekom sankcije.

Takšen ukrep lahko traja do deset let (3.odst. 64.čl. KZ), zato je smiselna določba, da v primeru, če se ta ukrep izvršuje v zavodu za usposabljanje, da se ob polnoletnosti mladoletnika oceni, ali se ga premesti v ustrezen zavod za polnoletne osebe.

35. člen

Določba vsebinsko povzema 113. člen KZ.

Roki za zastaranje izvršitve mladoletniškega zapora so skrajšani.

36. člen

Določba vsebinsko povzema 451. člen ZKP in ga dopolnjuje z naslednjimi dopolnitvami in spremembami:

- Po določbah tega poglavja se vodi tudi postopek proti mladoletnim storilcem prekrškov, vendar le. Če ob začetku postopka še niso stare 19 let. Enako starostno omejitev je za obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov določa prvi odstavek 172. člena ZP-1 in ta zakon ohranja takšno omejitev.

- Četrty odstavek je dodan le za primer, če bo sprejeta novela ZKP-K; določbe navedenih dveh novih poglavij iz te novele ZKP niso v nasprotju z nobeno določbo tega zakona in bi se brez izrecne izključitve v četrtem odstavku lahko uporabile. Niso pa v skladu s temeljnimi izhodišči obravnavanja mladoletnikov.

37. člen

Določba vsebinsko povzema 465. člen ZKP, na novo pa tudi v postopkih proti mladoletnim storilcem prekrškov določa državnega tožilca kot edinega upravičenega tožilca. Nov je tudi drugi odstavek, ki (podobno kot za sodnike za mladoletnike) določa, da mora imeti državni tožilec, ki sodeluje v postopku proti mladoletniku, dodatna znanja.

38. člen

Določba vsebinsko povzema 454. člen ZKP.

Razlike s 454. členom ZKP:

- V prvem odstavku je dodana možnost, da mora imeti zagovornika tudi mladoletni storilec prekrškov, če sodnik za mladoletnike oceni, da ga potrebuje.
- V drugem odstavku je dodatno določeno, da je za zagovornika po uradni dolžnosti lahko postavljen le odvetnik z dodatnimi znanji, seznam takšnih odvetnikov pa oblikuje Odvetniška zbornica.

39. člen

Določba je nespremenjeni prvi odstavek 458. člena ZKP. Drugi odstavek 458. člena ZKP je črtan, saj je dolžnost obveščanja določena v drugih ustreznih členih.

40. člen

Določba predstavlja nov člen in poudarja, da ima oškodovanec omejene pravice v postopku proti mladoletnikom in ne vseh, ki jih ima sicer po ZKP. O tem mora biti poučen ali s strani sodišča ali s strani državnega tožilca, kar določa ta zakon v posamičnih členih. V poznejših členih so tudi navedene pravice oškodovanca (da npr. lahko zahteva od sodišča, da uvede postopek, da soglasje k poravnavanju), prav tako tudi njihove omejitve (da npr. sodišče ugotovi njegovemu premoženjskopravnemu zahtevku le, če ima mladoletnik lastna sredstva).

41. člen

Določba je sestavljena iz nespremenjenega 461. in 477. člena ZKP.

42. člen

Nov člen, ki zajema načelno napotilo vsem organom, da morajo v postopku ravnati obzirno in upoštevati individualne lastnosti mladoletnika, da se preprečijo ali vsaj zmanjšajo negativni učinki postopka. Delno je ZKP to načelo zajel v drugem odstavku 453. člena, vendar ga je vezal le na tista procesna dejanja, pri katerih je navzoč mladoletnik.

43. člen

Določba povzema vsebino 462. člena ZKP, ki se nanaša na pristojnost za vodenje postopka na prvi stopnji. Poleg tega zajema tudi izjemo od pravila, da mora biti sodnik, ki je opravljal preiskovalna dejanja, izločen iz nadaljnega sojenja (prej zajeto v 4. točki 39. člena ZKP, sedaj povzeto v tretjem odstavku tega člena); zaradi specifičnosti postopka proti mladoletniku je sodnik, ki je vodil pripravljalni postopek (ki je podobno opravljanju preiskave oziroma preiskovalnih dejanj v postopku proti polnoletnemu storilcu), lahko član senata za mladoletnike, iz sojenja je izločen le, če je državni tožilec podal predlog za kaznovanje. Ne gre torej za pravilo, da mora isti sodnik voditi pripravljalni postopek in predsedovati senatu, ampak za možnost, da lahko nastopa v obeh vlogah.

Dodatno pa je določeno (v petem odstavku), da mora sodnik za mladoletnike imeti dodatna znanja, ki mu bodo omogočila razumevanje dejavnikov mladoletniškega prestopništva, poznavanje razvojnih faz mladoletnika, učinkov stigmatizacije in učinek sankcioniranja. ZKP ni izrecno zahteval dodatna znanja za sodnika, čeprav je to posredno izhajalo iz poimenovanja sodnika – »sodnik za mladoletnike«.

44. člen

Določba vsebinsko povzema tretji odstavek 462. člena ter 463. člen ZKP ter zaradi preglednosti in sistematičnosti dodaja v tretjem odstavku pristojnosti senata za mladoletnike vrhovnega sodišča.

45. člen

Določba vsebinsko povzema 464. člen ZKP, ki pa je zaradi jasnosti razdeljen na tri odstavke.

46. člen

Določba povzema vsebino prvega odstavka 176. člena ZP-1 in 456. člena ZKP z naslednjimi spremembami:

- Izvedba enotnega postopka, če je mladoletnik pri kaznivem dejanju sodeloval skupaj s polnoletnim, je že ZKP določal kot izjemo, ta zakon pa v drugem odstavku to izjemo določa še bolj restriktivno: združiti se sme le postopek, če je s polnoletnim storilcem sodeloval starejši mladoletnik in ne tudi v primeru, če je s polnoletnim sodeloval mlajši mladoletnik.

- ZKP je v tretjem odstavku 456. člena določal, da se v enotnem postopku izključi javnost le, »kadar se na glavni obravnavi razjasnjujejo vprašanja, ki se nanašajo na mladoletnika«. Ta zakon je črtal omejitev izključitve javnosti v enotnem postopku, kar pomeni, da velja v celoti za celo glavno obravnavo.

Združitev postopka pa je ob omejitvah iz tega člena mogoča le, če mladoletnik sodeluje s polnoletnim pri kaznivem dejanju, ne pa tudi pri prekršku: to izhaja iz drugega odstavka, ki omogoča le združitev postopka proti starejšemu mladoletniku s postopkom proti polnoletnim, zakon pa kategorijo starejših mladoletnikov veže le na storilce kaznivih dejanj.

47. člen

Nespremenjeni 457. člen ZKP. Določba se nanaša le na storilce kaznivih dejanj in ne tudi prekrškov, torej se postopek v primeru prekrškov, izvršenih pred in po polnoletnosti, nikdar ne združi v enoten postopek (tudi ZP-1 ni poznal takšne možnosti enotnega postopka).

48. člen

Določba povzema 452. člen ZKP, ki govori o dolžnosti sodišča do obveščanja organov socialnega varstva, če se med postopkom ugotovi starost storilca pod 14 let (drugi odstavek tega člena), dodana pa je tudi dolžnost državnega tožilca, ki pred uvedbo sodnega postopka ugotovi starost storilca pod 14 let, da obvesti organ socialnega varstva o zavrženju ovadbe (prvi odstavek tega člena).

49. člen

Določba izhaja iz 453. člena ZKP, ki pa jo dopolnjuje tako, da je nesporno, da sojenje iz prvega odstavka zajema tako glavno obravnavo kot tudi sejo senata, saj v drugem odstavku dopušča odstop od prepovedi sojenja v nenavzočnosti le za sejo senata. Ti pogoji pa so določeni v poznejših členih.

50. člen

ZKP je v prvem odstavku 480. člena izrecno izključeval javnost le s sojenja, navedeni člen pa zaradi varovanja koristi mladoletnika izključuje javnost iz vseh faz postopka oziroma iz izvajanja vseh dejanj v postopku.

51. člen

Nespremenjeni 460. člen ZKP.

Čprav je objava imena kaznivo dejanje po 2.odst. 287.čl. KZ-1, je zaradi pomembnosti prepovedi ohranjena prepoved (drugi odstavek) tudi v tem zakonu

52. člen

Nespremenjen 455. člen ZKP.

53. člen

Določba vsebinsko povzema 459. člen ZKP, pri čemer je sodišče nadomeščeno z »organi, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku«, saj poleg sodišča lahko vabijo k sebi tudi državni tožilec in organ socialnega varstva.

54. člen

Določba izhaja iz 484. člena ZKP, vendar ga spreminja tako, da je naložitev plačila stroškov postopka in premoženjskoprnega zahtevka odvisna le od tega, ali ima mladoletnik lastna sredstva in ne več od vrste sankcije, ki je bila izrečena.

55. člen

V tem členu so opredeljeni skupni pogoji za odstop zadeve v poravnavanje in za odloženi pregon. Postopki odvrčanja se lahko uporabljajo za kazniva dejanja, ki so opredeljena v prvem odstavku in za vse prekrške. V državnotožilski red in v tožilška navodila pa je potrebno vnesti zavezo državnih tožilcev, da pri prekrškovnih zadevah vedno poskusijo najprej s postopki odvrčanja (in določiti izjeme od tega splošnega pravila kot npr. pri povratnikih, pri prekrških zoper javni red in mir).

Med pogoji v drugem odstavku ni navedeno soglasje mladoletnika, ki je sicer nujni pogoj za oba postopka odvrčanja. Pridobljeno mora biti v različnih fazah teh postopkov; pri odloženem pregonu ga mora pridobiti državni tožilec, medtem ko državni tožilec odstopi zadevo v poravnavanje, ne da bi pred tem pridobil soglasje mladoletnika, saj to stori poravnalec po prejemu zadeve. Zato je pridobitev soglasja

mladoletnika opredeljena kot pogoj posebej v določbi o poravnavanju in posebej v določbi o odloženem pregonu.

56. člen

Določba vsebinsko povzema 161.a člen ZKP z naslednjimi spremembami in dopolnitvami:

- Obseg kaznivih dejanj, v katerih je dopustno poravnavanje, je razširjeno še z nekaterimi kaznivimi dejanji, za katere je sicer predpisana kazen zapora več kot pet let (prvi odstavek). Odstop zadeve v poravnavanje pa je pri teh kaznivih dejanjih dopustno le ob obstoju posebnih okoliščin, ki pa jih bo podrobneje opredelil generalni državni tožilec v navodilih (ki so zavezujoča za državne tožilce). Kot takšna posebna okoliščina bo tako lahko opredeljeno dejstvo, da je dejanje ostalo pri poskusu, da je teža in narava izvršitve takšna, da je v interesu oškodovanca, da se zadeva obravnava v poravnavanju in ne v formalnem kazenskem postopku.
- Če je vsebina sporazuma opravljanje dela v korist lokalne skupnosti ali oškodovanca, je obseg teh del omejen na 60 ur – te omejitve ZKP ni poznal. Črtano je sodelovanje državnega tožilca pri izvajanju takšnega sporazuma, ker je smiselno in v praksi že utečeno, da takšno delo organizira organ socialnega varstva samostojno.
- Ker je oblikovan poseben člen o položaju oškodovanca pri odvrščanju, je črtan četrti odstavek 161.a člena ZKP.

57. člen

Določba vsebinsko povzema 162. člen ZKP, uvaja pa naslednje spremembe in dopolnitve:

- Obseg kaznivih dejanj, v katerih je dopustno odložiti kazenski pregon, je razširjen še z nekaterimi kaznivimi dejanji, za katere je sicer predpisana kazen zapora več kot pet let (prvi odstavek) in so v nekaterih svojih izvršitvenih oblikah (posebej, če ostanejo pri poskusu) primerna za odloženi pregon.
- Za odložitev pregona je potrebno soglasje mladoletnika, soglasje oškodovanca pa le v primeru, če državni tožilec naloži mladoletniku odpravo škode (peti odstavek).
- Seznam nalog, ki jih lahko državni tožilec naloži mladoletniku, je razširjen (4. in 5. točka tretjega odstavka).
- Nalogi delo v korist lokalne skupnosti in odprava škode sta omejeni do 60 ur
- Glede na utečeno prakso je črtano sodelovanje državnega tožilca pri organiziranju dela v korist lokalne skupnosti in pri odpravi škode.
- Za izpolnitev nalog iz 1., 2. In 3. točke je skrajšan rok iz šestih mesecev na tri mesece.

58. člen

Določba vsebinsko povzema četrti odstavek 161a. člena ZKP in peti odstavek 162. člena ZKP in pri tem upošteva, da za naloge v okviru odloženega pregona (razen za eno) ni potrebno soglasje oškodovanca, zato ga o izgubi pravice zahtevati uvedbo postopka pouči državni tožilec, ko mu pošlje sklep o zavrženju po 57. členu.

59. člen

Določba vsebinsko povzema 466. člen ZKP, od njega pa se razlikuje v naslednjem:

- Obseg kaznivih dejanj, pri katerih se lahko zaradi načela smotrnosti ne uvede postopek, je razširjen na vsa kazniva dejanja s predpisano kaznijo zapora do pet let.
- Obseg kaznivih dejanj, pri katerih je možno poravnavanje in odloženi pregon, je širši, zato je izrecno navedeno v drugem odstavku, da se načelo smotrnosti lahko uporabi tudi v primerih, ko po prvem odstavku sicer ne bi bilo dopustno, je pa bilo odvrčanje neuspešno zaradi razlogov izključno na strani oškodovanca. Gre torej še za dodatno razširitev uporabe načela smotrnosti.

60. člen

Določba povzema vsebino drugega odstavka 105. člena ZP-1 in naslednje člene ZKP: 145., 146. In 148. člen. Dodaja pa naslednjo vsebino:

Drugi odstavek 145. člena ZKP zavezuje državne organe in organizacije z javnimi pooblastili, da z ovadbo navedejo dokaze, za katere vedo. Ta člen pa dodaja ovadbi novo kvaliteto, saj navedene organe zavezuje, da v ovadbi navedejo še podatke o mladoletniku in oškodovancu zato, da bo tako sestavljena ovadba vsebovala dovolj podatkov, ki jih državni tožilec potrebuje za odločitev o odstopu zadeve v poravnavanje, za odloženi pregon in za zavrženje ovadbe zaradi načela smotrnosti.

Drugi odstavek tega člena povzema prvi odstavek 145. člena ZKP glede naznanitve kaznivih dejanj. Čeprav je izpuščen del teksta »za katera se storilec preganja po uradni dolžnosti«, ta določba ne razširja dolžnosti organov in organizacij do naznanitve kaznivega dejanja, saj se vsa kazniva dejanja, ki so jih storili mladoletniki, preganjajo po uradni dolžnosti.

61. člen

Določba vsebinsko povzema 51. člen ZP-1.

Ker ta zakon zajema tudi obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov, je treba posebej določiti, da prekrškovni organ v primeru, če je mladoletnih izvršil prekršek, vloži ovadbo državnemu tožilcu in ne obdolžilni predlog na okrajno sodišče, kot to sedaj določa tretji odstavek 51. Člena ZP-1 (tudi to določbo v ZP-1 bo treba ustrezno spremeniti).

Z določbo tretjega odstavka pa ta zakon ohranja diskrecijo prekrškovnih organov iz tretje alineje četrtega odstavka 51. člena ZP-1: prekrškovni organi lahko ob podanosti pogojev odločijo, da ne bodo podali ovadbe. To je pomembna in koristna novost prekrškovne zakonodaje iz leta 2005 in jo zato prevzema tudi ta zakon. Zaradi drugačne teže in narave kaznivih dejanj pa takšne diskrecije ni primerno razširiti tudi na bagatelna kazniva dejanja, zato je v tem členu vezana izključno na bagatelne prekrške.

O odločitvi, da ne bo podal ovadbe, prekrškovni organ ne izda nobenega sklepa, ampak to svojo odločitev in razloge zanjo le zaznamuje v spisu. Tako določa tudi peti odstavek 51. člena ZP-1. Ta zakon pa skrajšuje rok za obvestitev predlagatelja iz navedene določbe ZP-1 iz 30 dni na 8 dni in določa, da lahko v takšnem primeru predlagatelj sam poda ovadbo državnemu tožilcu. Po ZP-1 je za predlagatelja v takšnem primeru predviden drugačen postopek, ki pa ni primeren za obravnavanje mladoletnega storilca prekrška po tem zakonu.

62. člen

Določba vsebinsko povzema 161. člen ZKP in 106. člen ZP-1, vendar na bolj sistematičen način v eni določbi našteje vse razloge za zavrženje ovadbe. Razlogom za zavrženje iz 161. člena ZKP tako dodaja zavrženje zaradi načela smotrnosti, uspešne poravnave in izpolnitve nalog v okviru odloženega pregona. Načelo smotrnosti iz 59. člena ni enako razlogu za zavrženje iz tretje alineje prvega odstavka (procesni nadomestek za dejanje majhnega pomena iz KZ), vendar bo morala praksa izdelati merila za uporabo teh dveh nekoliko podobnih institutov.

Drugi odstavek razširja krog subjektov, ki jih mora državni tožilec obvestiti o zavrženju ovadbe – oškodovancu in organu za notranje zadeve dodaja še organ socialnega varstva. Poleg tega določa pravico oškodovanca, da od senata za mladoletnike zahteva uvedbo postopka.

63. člen

Določba vsebinsko povzema 468. člen ZKP, dodana pa je obveznost državnega tožilca, da mora o zahtevi za uvedbo postopka obvestiti organ socialnega varstva.

64. člen

Določba združuje vse situacije, ko odloča o uvedbi postopka proti mladoletniku sodišče (ali senat okrožnega sodišča ali pa senat višjega sodišča), ki so bile v zakonu o kazenskem postopku zajete v treh členih: 467., 466 in 468. Spremenjena je vloga državnega tožilca v postopku, ki ga uvede sodišče: v njem mora izvajati funkcijo pregona. Tako v nobenem primeru več ne more teči postopek proti mladoletniku po uradni dolžnosti.

65. člen

Določba vsebinsko povzema 469. člen ZKP.

66. člen

Določba vsebinsko povzema 470. člen ZKP. Edina vsebinska sprememba je v prvem odstavku, kjer prilagajanje izvajanja pripravljalnega postopka ni več omejeno s pravicami oškodovanca, saj je že v drugih členih določeno, da mora biti oškodovanec poučen o svojih pravicah.

67. člen

Določba vsebinsko povzema 475. člen ZKP, iz prvega odstavka pa je črtana dolžnost državnega tožilca, da o svojem predlogu za ustavitev postopka obvesti organ socialnega varstva, saj ne gre za obvestilo o dejanju tožilca, s katerim se postopek ustavi.

68. člen

Določba povzema 474. člen ZKP s tem, da je v prvem odstavku dodana možnost, da lahko državni tožilec tudi po zaključenem pripravljalnem postopku odstopi zadevo v poravnavanje. Ni pa več mogoč odloženi

pregon, saj je namen obravnavanja v tej fazi ustrezneje dosežen z izrekom vzgojnega ukrepa kot pa z nalogami v okviru odloženega pregona.

69. člen

Določba vsebinsko povzema 471. in 481. člen ZKP in ju dopolnjuje oziroma spreminja na naslednji način:

- Črtana je možnost oddaje v vzgojni zavod med pripravljalnim postopkom in je ta ukrep urejen med drugimi omejevalnimi ukrepi (kot »alternativa« priporu).
- Člen je preoblikovan tako, da je prvi odstavek 471.čl. razbit na več odstavkov, saj imajo ukrepi različen namen, zato tudi drugačen postopek odreditve. Nadzorstvo organa socialnega varstva in nastanitev pri drugi družini lahko odredi sodišče le na predlog državnega tožilca, za oddajo v diagnostični center pa takšen predlog ni potreben (zaradi drugačnega namena tega ukrepa).
- Določeno je trajanje vseh treh ukrepov po tem členu.
- Temu členu je pridružen še 481. člen ZKP in so tako v tem novem členu urejeni začasni ukrepi ves čas postopka, torej v pripravljalnem postopku in postopku pred sodiščem.

70. člen

Določba vsebinsko povzema 472. člen ZKP in ga dopolnjuje oziroma spreminja v naslednjem:

- Pripreti se sme le mladoletni storilec kaznivega dejanja, ne pa tudi mladoletni storilec prekrškov.
- Trajanje mladoletniškega pripora je v tem členu urejeno samostojno in se zato glede tega več ne uporablja peti odstavek 207. člena ZKP o trajanju pripora po vložitvi obtožnice (trajanje pripora do dve leti). Po vložitvi predloga za kaznovanje ali izrek vzgojnega ukrepa lahko traja pripor največ tri mesece in po izreku vzgojnega ukrepa ali kazni še največ tri mesece.
- O pritožbi zoper sklep o priporu vedno odloča senat za mladoletnike višjega sodišča, ne glede na to, ali je sklep o priporu izdal sodnik za mladoletnike ali senat za mladoletnike.
- Izrecno je tudi določeno, koga je treba obvestiti o odreditvi pripora.

71. člen

Določba vsebinsko povzema 195., 195.a in 199.a člen ZKP in dodaja nekatere specifičnosti omejevalnih ukrepov zoper mladoletnike.

S smiselno uporabo določb ZKP se zoper mladoletnike lahko odredijo štiri omejevalni ukrepi:

- obljuba mladoletnika, da ne bo zapustil prebivališča,
- prepoved približevanja določenemu kraju ali osebi,
- hišni pripor,
- javljanje mladoletnika organu socialnega varstva.

Ta zakon pa določa tudi nov omejevalni ukrep »oddaja v vzgojni zavod«, ki ga je sicer poznal že 471. člen ZKP, vendar je bila njegova pravna narava zaradi njegove nedorečenosti nejasna.

Ker hišni pripor in oddaja v zavod izločata mladoletnika iz njegovega okolja in zato predstavljata poseg v svobodo mladoletnika, se ju zaradi spoštovanja načela sorazmernosti ne sme določiti mladoletnim storilcem prekrškov.

72. člen

Določba povzema 473. člen ZKP in ga dopolnjuje le v tretjem odstavku z dolžnostjo, da uprava zavoda, v kateri se izvršuje pripor, mladoletnika vključi v prevzgojne programe. S tem je tudi upravičeno vštevanje pripora v zavodske ukrepe, katerih temeljna vsebina ni omejitev prostosti mladoletniku, ampak prevzgojno delo z njim.

73. člen

Določba vsebinsko povzema 478. člen ZKP in ga prilagaja ureditvi tega zakona, da mora državni tožilec vedno izvajati funkcijo pregona, tudi v postopkih, ki so bili uvedeni po odločitvi senata za mladoletnike.

74. člen

Določba vsebinsko povzema tretji odstavek 478. člena ZKP, vendar ga dopolnjuje zaradi dosledneje izpeljave načela, da mladoletnik ne sme biti sojen v nenavzočnosti, torej se mora tudi seja senata opraviti v mladoletnikovi navzočnosti. Člen posebej določa pogoje, kdaj se lahko kot izjema od tega splošnega pravila opravi seja senata tudi brez navzočnosti mladoletnika. Razlika med obveščanjem in vabljenjem na seja senata pa je v tem, da se brez vabljenih oseb seja ne sme opraviti (razen izjemoma brez mladoletnika), lahko pa se opravi, če se seja ne udeležijo osebe, ki so bile o njej obveščene (mladoletnikovi starši oziroma skrbnik in predstavnik organa socialnega varstva).

75. člen

Določba vsebinsko povzema 479. člen ZKP, dodane pa so naslednje spremembe:

- Črtana je možnost iz četrtega odstavka 479. člena ZKP, da lahko senat za mladoletnike izda odločbo ob ugotovljenem drugačnem stanju brez spremenjenega predloga državnega tožilca, ker je bila takšna rešitev zaradi zlitja funkcij pregona in sojenja sporna.
- Črtan je sklic na 474. člen ZKP, ker je po tem zakonu udeležba državnega tožilca v vseh postopkih (tudi tistih, ki jih uvede sodišče) obvezna.

76. člen

Določba vsebinsko povzema 480. člen ZKP, ki je spremenjen le redakcijsko.

77. člen

Določba vsebinsko povzema 482. člen ZKP in vanj vnaša naslednje spremembe:

- Črtana je dolžnost sodnika, da mora za vsako podaljšanje imeti dovoljenje predsednika sodišča, ker takšna določba ob tem, da izraža veliko nezaupanje v delo sodnikov, predstavlja tudi velik formalizem. Določen 8-dnevni rok za razpis glavne obravnave ali seja senata pa je že tako bistveno krajši od primerljivega roka v postopku proti polnoletnim storilcem (rok za sklic glavne obravnave v rednem postopku je 2 meseca – 286. člen ZKP).

- Rok za izdelavo pisne odločbe je podaljšan iz treh na osem dni, kar je še vedno krajše kot v rednem postopku, vendar je takšen rok realnejši (rok za izdelavo sodbe v postopku proti polnoletnim storilcem je 15 dni, če je obtoženec v priporu, v ostalih primerih pa 30 dni – 363. člen ZKP).

78. člen

Določba povzema 483. člen ZKP in spreminja le prvi odstavek – izpusti omejitev izreka sankcij v primeru, če teče postopek proti mladoletniku brez predloga državnega tožilca, saj mora po tem zakonu državni tožilec vedno izvajati funkcijo pregona.

79. člen

Določba vsebinsko povzema 485. člen ZKP, dodaja pa dve spremembi:

- ZKP je v tretjem odstavku 485. člena določal, da pritožba zoper odločitev senata zadrži le izvršitev zavodskih ukrepov, glede zadržanja izvršitve mladoletniškega zaporar zaradi vložene pritožbe pa se je smiselno uporabljal ZKP. Ta člen pa razširja učinek pritožbe v smislu zadržanja izvršitve na vse izrečene vzgojne ukrepe, saj ni razloga za drugačen pristop k izvrševanju posamičnih vzgojnih ukrepov, v izogib sklicu na smiselno uporabo ZKP pa v členu določa tudi zadržanje izvršitve mladoletniškega zaporar. Kot pogoj za takojšnjo izvršitev pa poleg soglasja staršev mladoletnika dodaja tudi mladoletnikovo soglasje.

- Po 378. členu ZKP je bil mladoletnik povabljen na sejo senata za mladoletnike višjega sodišča le, če je bila njegova navzočnost ocenjena kot koristna. Ta člen pa določa drugačna pravila glede vabljenja mladoletnika na pritožbeno sejo: če senat višjega sodišča odloča o zadevi, v kateri je bil mladoletniku izrečen zavodski ukrep ali mladoletniški zapor, ga je treba povabiti na sejo.

80. člen

Odločba vsebinsko povzema 486. člen ZKP in ga dopolnjuje s četrtem odstavkom, v katerem razširja pritožbo na vrhovno sodišče (zoper sodbo senata višjega sodišča) – pritožba je dovoljena zoper sodbo, s katero je višje sodišče izreklo mladoletniku daljši mladoletniški zapor ali strožji zavodski ukrep, kakor tudi, če je višje sodišče izreklo mladoletniški zapor ali zavodski ukrep, ki ju senat okrožnega sodišča ni izrekel. Takšna sprememba je odraz načelnega izhodišča zakona, da je v postopku potrebno posebno pozornost posvetiti izbiri sankcije in da se mladoletniku izrekajo prostostne sankcije le izjemoma in za najkrajši potrební čas.

81. člen

Določba vsebinsko povzema 488. člen ZKP z manjšimi redakcijskimi spremembami.

82. člen

Določba vsebinsko povzema 490. člen ZKP in poleg redakcijskih sprememb spreminja prvi odstavek tako, da je črtana možnost, da predlagajo spremembo vzgojnega ukrepa zavodi in organ socialnega varstva. Vendar pa to le pomeni, da niso formalni predlagatelji spremembe izrečenega vzgojnega ukrepa, saj bi bilo ob takšni ureditvi treba urediti tudi njihovo vlogo, če se sodišče z njihovim predlogom ne strinja. To

pa bi pomenilo pretirano formalizacijo postopka. Vendar jim ta sprememba nikakor ne jemlje možnosti, da v okviru svojih poročil o izvrševanju vzgojnih ukrepov predlagajo spremembo ukrepa, le statusa predlagatelja v formalnem smislu nimajo.

83. člen

O pogojnem odpustu iz zavoda je že po KZ odločal senat za mladoletnike okrožnega sodišča, za pogojni odpust iz mladoletniškega zapora pa posebna komisija po ZIKS. Ta člen tudi za odločanje o pogojnem odpustu iz mladoletniškega zapora določa pristojnost senata za mladoletnike okrožnega sodišča in na ta način krepi vlogo sodnika za mladoletnike pri izvrševanju sankcij.

84. člen

Nespremenjen 169. in 170. člen ZIKS

85. člen

Nespremenjeni 176. in 177. člen ZIKS.

86. člen

Določba vsebinsko povzema 178., 179., 180. in 182. člen ZIKS.

Dolžnost postavitve svetovalca, kadar sodišče izreče vzgojni ukrep nadzorstva organa socialnega varstva je določena v tem zakonu, prav tako tudi njegove naloge. Zato ta člen določa nadaljnjo dolžnost organa socialnega varstva, t.j. obvestitev sodišča o izbiri svetovalca. Za svetovalca ni nujno, da je to oseba, zaposlena pri organu socialnega varstva, lahko je to npr tudi strokovno usposobljena oseba, ki pri organu opravlja študijsko prakso (študenti fakultete za socialno delo) ali sodeluje z organom kot prostovoljec. Pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, da jo organ socialnega varstva postavi za svetovalca, določi minister, pristojen za socialne zadeve.

Rok, v katerem mora organ socialnega varstva poročati o poteku izvrševanja nadzorstva, je že določen v drugem členu tega zakona, vendar je zaradi pomembnosti in celovitosti tega člena ta dolžnost ponovljena.

Posebej je poudarjeno, da so drugi državni organi in druge organizacije dolžne sodelovati s svetovalcem, če je to potrebno za učinkovito izvrševanje nadzorstva. Črtana pa je dolžnost staršev, ki je bila določena v 179. členu ZIKS, da morajo svetovalcu omogočiti izvrševanje njegovih nalog in črtan je prvi odstavek 181. člen ZIKS, ki je nalagal staršem, da morajo svetovalca obvestiti o okoliščinah, ki negativno vplivajo na mladoletnika

87. člen

Seznam vzgojnih zavodov oblikuje minister, pristojen za šolstvo. Iz tega seznama organ socialnega varstva določi tisti vzgojni zavod, v katerem se bo izvrševal vzgojni ukrep, izrečen mladoletniku. O svoji izbiri mora v določenem roku obvestiti vzgojni zavod. V praksi se je pogosto dogajalo, da noben vzgojni zavod ni hotel sprejeti mladoletnika, ki mu je bil izrečen ta vzgojni ukrep, čeprav je takšna dolžnost izrecno izhajala iz ZIKS (sedaj je prevzeta v drugem odstavku tega člena). K reševanju te problematike ni

prispevala niti določba 255. člena ZIKS, ki je predpisovala globo za zavod kot pravno osebo in za odgovorno osebo zavoda v primeru, če zavod odkloni sprejem mladoletnika. Navedeno kaznovalno določbo smo iz tega zakona črtali, delno zaradi njene neučinkovitosti, delno pa tudi zato, ker vsebinsko sodi v zakonodajo s področja vzgoje in izobraževanja (ZIKS je za prekrškovni organ določil inšpektorat, pristojen za šolstvo). Ministrstvo za pravosodje mora poskrbeti, da do opisanih situacij ne bo več prihajalo, t.j. zagotoviti, da bodo državni organi izvajali izrečene vzgojne ukrepe, ki jih izreče sodišče.

88. člen

Določba vsebinsko povzema 174. člen ZIKS. Spremenjen je le četrti odstavek v delu, ki govori o t.i. postpenalni pomoči: organ socialnega varstva mora vsakemu mladoletniku po odpustu iz zavoda postaviti svetovalca, ki mu bo pomagal pri vključevanju v njegovo okolje. ZIKS je določal, da organ socialnega varstva to stori po potrebi, obvezno pa le, če to predlaga vzgojni zavod. Področje postpenalne pomoči je pri mladoletnikih izredno pomembno, saj učinek intenzivnih programov v zavodu zbledi, če se mladoletnik po odpustu iz zavoda vrne v neurejene življenjske razmere, zaradi katerih lahko ponovno izvršuje kazniva dejanja.

89. člen

Določba predstavlja združene in nespremenjene naslednje člene ZIKS: 184., 185., 197. in 198. člen.

90. člen

Nespremenjeni 186. člen ZIKS.

91. člen

Določba povzema nespremenjene naslednje člene ZIKS: 195., 196., 188. in 189. člen. Drugi odstavek 189. člena ni prevzet v to določbo, ker zgolj povzema 51. člen ZIKS, kar je ob splošni določbi o smiselni uporabi ZIKS za delo prevzgojnega doma nepotrebno.

92. člen

Določba je nespremenjeni 190. člen, del 196. člena in tretji odstavek 184. člena ZIKS.

93. člen

Določba je nespremenjen 187. člen ZIKS, prvi odstavek 189. člena in del 196. člena ZIKS.

94. člen

Določba združuje nespremenjeni 191. in 192. člen ter del 194. člena ZIKS.

95. člen

Določba združuje nespremenjen 193. člen in del 194. člena ZIKS.

96. člen

Nespremenjeni 200. člen ZIKS.

V zavodu za usposabljanje se lahko izvršuje zavodski ukrep ali varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu. O tem odloči sodišče pod pogoji, določeni v delu tega zakona o sankcijah. Ta člen pa le določa ministrstvo, ki določi, kateri so ti zavodi.

97. člen

ZIKS je v 172. členu določal razloge za odložitev izvršitve zavodskega ukrepa, pri čemer je povzema 24. člen ZIKS, v katerem so bili določeni razlogi za odložitev izvršitve kazni zapora. Takšno povzemanje je nepotrebno, zato 97. člen določa smiselno uporabo ZIKS glede razlogov in postopka odložitve izvršitve tega vzgojnega ukrepa. Poudarja pa razliko z ureditvijo v ZIKS: za odločanje je pristojen senat za mladoletnike okrožnega sodišča in ne predsednik okrožnega sodišča, kot je to določeno za postopek odložitve izvršitve kazni zapora v 3. odstavku 25. člena ZIKS.

98. člen

Določba vsebinsko povzema 87. člen KZ in 489. člen ZKP.

Razlike s 489. členom ZKP:

- Skrajšana je doba obveznega poročanja o izvajanju vzgojnih ukrepov: organ socialnega varstva mora poročati vsake tri mesece (po ZIKS vsakih šest mesecev), prav tako tudi uprava vzgojnega zavoda in prevzgojnega doma, kjer se izvršuje vzgojni ukrep (po ZIKS vsakih šest mesecev). Pogostejše poročanje je določeno zaradi skrajšanja trajanja nekaterih vzgojnih ukrepov in zato, da sodišče bolj intenzivno spremlja izvajanje izrečenih vzgojnih ukrepov in se tako lahko hitreje odzove na potrebo po spremembi vzgojnega ukrepa ali njegovi ustavitvi.
- V tretjem odstavku je določena dolžnost sodnika za mladoletnike, da enkrat letno obišče mladoletnike v zavodu; ZIKS je v 489. členu določal le možnost, da sodnik tudi sam obišče zavod. Tudi na ta način je poudarjeno, da sodnik za mladoletnike opravlja tudi vlogo sodnika za izvrševanje sankcij.
- Dodana je dolžnost organa socialnega varstva in uprave zavoda, da poročila poleg sodišču pošlje tudi državnemu tožilcu, saj je predlagatelj spremembe odločbe o izrečenem vzgojnem ukrepu in mora biti zato seznanjen s potekom njegovega izvajanja (sodišče lahko odločbo spremeni tudi brez njegovega predloga).

99. člen

Nespremenjeni 112. člen ZIKS.

100. člen

Nespremenjeni 113. člen ZIKS.

101. člen

Nespremenjeni 114. člen ZIKS.

102. člen

Nespremenjeni 115. in 116. člen ZIKS.

103. člen

Nespremenjeni 117. člen ZIKS.

104. člen

Nespremenjeni 118. člen ZIKS.

105. člen

Določba 237. člena ZIKS našteva člene, ki se uporabljajo tudi za mladoletnike. Z novelo leta 2008 je bila dopolnjena še z 239. členom, kar pomeni, da se prisilna sredstva in postopek njihove uporabe uporablja tudi za mladoletnike (torej tako v prevzgojnem domu kot tudi v zaporu, kjer prestajajo obsojenci kazen mladoletniškega zapora). Ker strelno orožje z ostrim strelivom ni primerno za uporabo proti mladoletnikom (torej v prevzgojnem domu in v zavodu, kjer prestajajo mladoletniki kazen mladoletniškega zapora), je bilo to treba določiti v tem členu, saj bi se sicer zaradi smiselne uporabe ZIKS določba 239. člena uporabljala v celoti tudi za mladoletnike.